

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Jiří Effenberk

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Prevence sociálně patologických jevů u žáků základních škol v Pardubickém kraji
Jiří Effenberk

Bakalářská práce
2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří EFFENBERK**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Prevence sociálně patologických jevů u žáků základních škol v Pardubickém kraji**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student vypracuje práci podle následující osnovy:

Teoretický úvod do problematiky sociálně patologických jevů (problémové chování a poruchy chování).

Charakteristika programu prevence sociálně patologických jevů na konkrétní základní škole.

Empirický výzkum sociálně patologických jevů a ověření programu prevence v praxi na základních školách.

Analýza a interpretace výsledků výzkumu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KYRIACOU, Chris. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

NEŠPOR, Karel. Vaše děti a návykové látky. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

TRAIN, Alan. Nejčastější poruchy chování. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-503-2.

TRAIN, Alan. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-131-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Lívía Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 03. 2009

Jiří Effenberk

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou sociálně patologických jevů, zejména primární prevencí a jejím zapracováním do programu prevence u dvou základních škol v Pardubickém kraji. Popisuje i další související skutečnosti, jakými jsou proces socializace, rodinné a školní prostředí, emoční stavy, sebehodnocení a motivace. Součástí práce je empirický výzkum, který si kladl za cíl ověřit účinnost obou preventivních programů s přihlédnutím k prostředí školy, ve kterém se nachází. Výzkum byl realizován dotazníkovým šetřením doplněným o vyhodnocení prospěchu žáků obou škol.

KLÍČOVÁ SLOVA

sociálně patologické jevy, preventivní program, základní škola, empirický výzkum, šikana, drogy, záškoláctví

TITLE

The Prevention of the Social-pathologic Phenomens at the Primary Schools in the Region of Pardubice

ANNOTATION

The main topic of this work are the social-pathological phenomens, above all their primary prevention and its use in a prevention programmes at two different primary schools in Pardubicky region. This work also describes other related facts such as a process of socialization, family and school milieu, different emotional levels and stages, self-evaluation or motivation. Another part refers to an empiric research aimed to verify the efficiency of both preventive programmes with regard to an environment, in which the school is placed. The research was based on a an opinion poll supplemented with a pupils' results evaluation.

KEYWORDS

social-pathologic phenomens, preventive program, primary school, empirical research, chicane, drugs, truantry

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretický úvod do problematiky sociálně patologických jevů.....	10
1.1 Socializace, výchova, rodina a škola	11
1.2 Asociální chování	13
1.3 Poruchy chování způsobené onemocněním	15
1.4 Emoce, sebehodnocení a motivace	17
1.5 Prevence.....	19
2 Charakteristika programu prevence sociálně patologických jevů na konkrétní ZŠ	21
2.1 Preventivní program – ZŠ Pardubice Studánka	21
2.2 Preventivní program – ZŠ Holice Holubova	23
2.3 Porovnání preventivních programů	24
3 Empirický výzkum sociálně patologických jevů	26
4 Analýza a interpretace výsledků výzkumu.....	28
4.1 Výsledky dotazníku – ZŠ Pardubice Studánka.....	28
4.2 Výsledky dotazníku – ZŠ Holice Holubova	41
4.3 Prospěch žáků na ZŠ Pardubice Studánka.....	53
4.4 Prospěch žáků na ZŠ Holice Holubova	54
4.5 Porovnání výsledků výzkumu mezi ZŠ Pardubice a ZŠ Holice	55
Závěr	63
Použitá literatura	65
Přílohy	67
Příloha č. 1: Seznam tabulek a grafů.....	68
Příloha č. 2: Dotazník.....	70
Příloha č. 3: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Pardubice Studánka	76
Příloha č. 4: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Holice Holubova.....	83

Úvod

Je obecně známo, že předcházení vzniku problémů je vždy výhodnější, než jejich následné řešení. Nejinak je tomu i u předcházení vzniku sociálně patologických jevů současné mládeže. K tomu směřuje otázka, co mě vedlo k výběru tohoto tématu? Hlavním důvodem byla nabídka možnosti provedení dotazníkového průzkumu od paní ředitelky Mgr. Nejedlé ze ZŠ Studánka v Pardubicích. Nabídku jsem přijal hned z několika důvodů. Jednak se mi tím naskytla šance v praxi si vyzkoušet metodologii vědy, i když jen její malé části, kterou jsem do té doby znal pouze ze studijních přednášek nebo z odborné literatury. Jednak se nejednalo o téma mě úplně neznámé, protože z mikrosociologického pohledu jsem základní školou prošel sám a mohl se tedy s některými z těchto jevů seznámit osobně. I mnohem později, již po jejím absolvování, mě o dění informovali mí rodiče nebo známí, kteří jako pedagogové působili přímo v ní nebo v oborově souvisejících institucích. Mimo to je tu i makrosociologický pohled na sociálně patologické jevy, který tak často zmiňují všudypřítomné a všeobklopující sdělovací prostředky. Právě ty se pak pravidelně zaměřují například na rostoucí kriminalitu mládeže ruku v ruce jdoucí s rychlou demokratizací naší společnosti v České republice za posledních dvacet let.

Jak je z výše uvedeného názvu patrné, práce je zaměřena na problém primární prevence a jejího zapracování do programu prevence u dvou konkrétních základních škol v Pardubickém kraji. Jmenovitě se jedná o ZŠ Holice Holubova ulice a ZŠ Pardubice Studánka. Ověření účinnosti tohoto programu prevence bylo realizováno dotazníkovým šetřením probíhajícím souběžně na obou základních školách ke konci loňského školního roku, tedy roku 2007/2008, doplněným vyhodnocením prospěchu¹ žáků.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. První, teoretická část obsahuje popis nejčastěji se vyskytujících sociálně patologických jevů, které jsou dále zahrnuty do empirického výzkumu v druhé části práce. Jedná se hlavně o delikventní chování, šikanu, záškoláctví a užívání návykových látek². Se vznikem a následným výskytem těchto jevů souvisí i další skutečnosti, které nemohly zůstat opomenuty. Patří mezi ně proces socializace, výchova, rodinné a školní prostředí, emoční stavy, sebehodnocení a motivace. V závěru tohoto oddílu je uveden jak obecný pohled na problematiku prevence, tak i jednotlivé případy prevence u šikany, záškoláctví a užívání návykových látek.

¹ Prospěch žáků zahrnuje studijní výsledky a hodnocení chování.

² Alkohol, tabák, marihuana.

Druhá část, praktická, začíná charakteristikou programů prevence sociálně patologických jevů na obou výše zmíněných základních školách a jejich komparací. Poté následuje empirický výzkum zaměřený na ty negativní jevy, které byly podrobněji popsány v první, teoretické části. Empirický výzkum byl realizován pomocí standardizovaného dotazníku, který měl 21 otázek a zúčastnilo se ho celkem 208 žáků ze 7., 8. a 9. tříd ZŠ Holice Holubova ulice a ZŠ Pardubice Studánka. Tento dotazník byl připraven Centrem vzdělávání Libereckého kraje a na jeho vyhotovení se podíleli odborníci z oboru sociálně patologických jevů a jejich prevence. Součástí výzkumu bylo dále i vyhodnocení prospěchu žáků, které zahrnuje studijní výsledky a hodnocení jejich chování. Jedná se o velmi cenná data, která mohou přesně ukázat, jak se daný jedinec v prostředí školy projevuje. Tato data lze považovat za reálně objektivnější oproti standardizovanému dotazníku, protože neodrážejí subjektivní názor jednotlivce, ale jsou výsledkem hodnocení pedagogů.

I když mají obě školy, jak je dále popsáno, velmi podobně zpracované preventivní programy prevence sociálně patologických jevů, lze důsledkem velkoměstského prostředí v případě pardubické ZŠ oproti maloměstskému prostředí holické ZŠ předpokládat, že bude v případě prvně zmiňované školy větší výskyt těchto nebezpečných jevů. Tento předpoklad by měl být právě v druhé polovině této práce, v části empirického výzkumu potvrzen nebo případně vyvrácen.

Výše uvedený faktor velkoměsta či maloměsta nemusí být jediný, který by mohl mít vliv na rozdílný výskyt nebezpečných jevů na obou školách. Dalším faktorem může být i jejich vlastní prostředí, které pak ovlivní i účinnost jednotlivých preventivních programů. V případě pardubické základní školy se jedná o pavilónové rozložení budov, kdy žáci mezi nimi v rámci výuky často přechází. Dohled nad nimi je tímto pro pedagogy ztížen a nabízí se více prostoru pro působení negativních jevů. Jinak je tomu v případě maloměstské ZŠ v Holicích, která má rysy „rodinného prostředí“. Žáci se zde učí v jedné budově, všichni se dobře znají a díky tomu komunikace v trojúhelníku vztahů mezi dítětem, rodičem a školou lépe funguje.

Kromě teoretického úvodu do problematiky sociálně patologických jevů a popisu zpracování preventivních programů na konkrétních základních školách si tato práce klade za cíl poskytnout zmíněným školám zpětnou vazbu na jejich program prevence v podobě prezentace zjištěných výsledků dotazníkového výzkumu, jeho analýzy a interpretace. Tyto výsledky je možné použít pro další práci se zmíněnými programy prevence a případně je doplnit, rozšířit nebo jinak upravit.

1 Teoretický úvod do problematiky sociálně patologických jevů

V této kapitole nazvané jako teoretický úvod bude pozornost upřena na popis základních pojmů a institucí vztahujících se k problematice sociálně patologických jevů a jejich prevence. Patří mezi ně hlavně proces socializace, výchova, rodina a škola, o nichž bude zmínka v podkapitole 1.1. Dále navazuje popis asociálního chování (podkapitola 1.2) a poruch chování (podkapitola 1.3) tak, jak je rozdělují někteří autoři (Koukolík, Train, Horneová) dle příčin biologických nebo společenských. Následuje podkapitola s tematikou emocí, sebehodnocení a motivace (1.4), která s chováním a jednáním taktéž úzce souvisí. Závěrečná podkapitola 1.5 je věnována prevenci v obecném pohledu i v konkrétních případech.

Sociálně patologické jevy

Jsou to ty jevy, které se řadí z hlediska fungování společnosti k těm nejproblematictějším, nejnebezpečnějším a vytvářejícím největší negativní důsledky. Mezi ty základní lze přiřadit delikventní jednání, drogovou závislost, šikanu, prostituci, sebepoškozování nebo sebevražednost [Kraus, 1999, s. 47].

Podobně klasifikuje sociálně patologické jevy i další autor, anglický univerzitní profesor Ch. Kyriacou, který mezi ně kromě šikany, delikventního jednání a zneužití, dále řadí i záškoláctví a vyloučení ze školy. Vyloučení je však spíše už důsledkem předchozích jevů, než jevem samotným [Kyriacou, 2005, s. 17].

Poruchy chování a asociální chování

Jak již bylo naznačeno výše, samotné rozdělení poruch chování (podkapitola 1.3) a asociálního chování (podkapitola 1.2) dle příčin biologických, tak i společenských, je záměrné. Takovéto dělení používá ve svých pracích nejen jeden autor, např. Train tak ve své knize poukazuje na vzniklé problémy v chování nejen z vlivu sociálního prostředí, ale přiklání se k možnosti, že zdrojem může být i zdravotní stav dítěte [Train, 2001, s. 32]. Podobně dělí příčiny delikventního chování i český autor Koukolík:

„Velký počet vlivů, které způsobí poruchy chování v dětském věku a dospívání, je možné rozdělit na vlivy genetické a vlivy prostředí.“ [Koukolík, 2006, s. 95]

Stejně jako dva předchozí autoři (Koukolík, Train), tak i Horneová rozděluje podmínky vzniku delikventního chování na dvě příčiny. K prvním řadí genetické a rané tělesné předporodní a poporodní činitele, k druhým pak rodinné a další společenské faktory [Horneová, 2005, s. 406-407].

Výhoda tohoto dělení spočívá v tom, že se dá alespoň částečně rozlišit to delikventní chování, které lze považovat za důsledek vlivu společnosti na jedince a naopak to, které je důsledkem zdravotního stavu konkrétního jedince. V některých případech dochází i ke kombinaci obou

příčin delikventního chování. Pak se většinou přesná diagnóza stanovuje v časově delším horizontu [Koukolík, 2006, s. 95-96].

1.1 Socializace, výchova, rodina a škola

Proces socializace

Tímto pojmem se začalo ve 20. století označovat aktivní přizpůsobování jedince ve společenském systému. Je to celoživotní, nesmírně složitý a mnohostranný proces, který do svého předmětu zájmu zahrnuje více vědních disciplín. V jeho průběhu si jedinec osvojuje specifické lidské formy chování a jednání, jazyk, hodnoty, poznatky, kulturu a začleňuje se tím tak do společnosti. Odehrává se především v rodině, ve škole, v prostředí přátel a konec konců i v průběhu pracovního procesu [Kraus, 2001, s. 54].

Hlavním znakem tohoto procesu je to, že se člověk nerodí společenskou bytostí, nýbrž se jí v průběhu socializace postupně stává. Uskutečňuje se tak zpravidla ve vzájemných interakcích mezi dítětem, členy rodiny a ostatními členy společnosti. Primárním nositelem socializace je rodina. Jejím základním cílem je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí a naučit ho orientovat se v něm. Další navazující společenskou institucí, pokračující v procesu socializace, je škola [Kraus, 2001, s. 56].

S uvedeným popisem procesu socializace se shoduje i názor další autorky, psychologky Vágnerové, která si je dobře vědoma významu tohoto procesu na vývoj kognitivních vlastností dítěte, a to nejen v rodinném, ale později i ve školním prostředí [Vágnerová, 2001, s. 215].

Výchova

Výchovu lze vymezit jako společenskou činnost, která se jeví jako regulování, záměrné a cílené vstupování do celoživotního procesu socializace, probíhající v konkrétní společnosti. Hlavní funkcí výchovy je kultivace jedince, a tím pádem i celé společnosti [Kraus, 2001, s. 41].

Taktéž je možné výchovu určit jako dílčí proces socializace, tj. zespolečňování jedince záměrným ovlivňováním v souladu s danými kulturně společenskými podmínkami [Kraus, 1999, s. 8-9].

Výchova v sobě nezahrnuje pouze funkce regulace a kultivace jedince, ale i další, kterými jsou soužití s ostatními lidmi a zařazení do nějaké skupiny či instituce. Zde je výchova převedena na nutnost akceptovat a respektovat normy a pravidla, které upravují vzájemné chování. Jsou důležité jak pro společnost, tak pro jedince, neboť vymezují způsoby chování, které jsou společností tolerovány a které nikoliv. Pro jedince jsou důležité v tom směru, že ví, jak se má chovat, aby byl akceptován [Vágnerová, 2001, s. 276].

Rodina

Je nejdůležitějším prostředím pro rozvoj dítěte a na její kvalitě značně záleží, neboť může jeho vývoj ve velké míře ovlivnit. Hlavní význam plní v poskytování základních zkušeností, které dítěti prezentují svět určitým způsobem, a tím ovlivňuje jeho postoj k němu. Dále je pro dítě citovým zázemím, zdrojem jistoty a bezpečí, jimiž se velkou měrou podílí na budování vlastních pocitů v oblasti sebejistoty a sebedůvěry [Vágnerová, 2001, s. 17].

Samotný pojem rodina obsahuje seskupení lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Mezi členy pak může, ale i nemusí existovat heredita, legální manželský svazek, adopce nebo jiné společné uspořádání života [Sobotková, 2001, s. 22].

Důležitým faktorem pro dobře fungující rodinu jsou její vnitřní vazby. Kvalitní vazba mezi dítětem a rodičem (příp. jinou pečující osobou) je klíčová pro osobnostní vývoj dítěte. Buduje se nejprve mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dalšími členy rodiny. Porušení jediné vazby pak často, ale ne vždy, vede k deprivaci dítěte a jeho následnému delikventnímu chování [Matoušek, 2003, s. 42].

Další zásadní vliv na rozvoj dítěte má způsob rodičovské výchovy. V protikladu zde stojí zásady v podobě přílišné striktnosti nebo naopak velké shovívavosti. V prvním případě je často následkem nízké sebevědomí dítěte, ve druhém neexistence mantinelů pro ovládání svých požadavků. Kromě těchto výchovných zásad existují i další rodinné příčiny vzniku delikventního chování, mezi které patří například nedostatečný dohled nad dítětem, nestanovení jasných cílů a pravidel, projevení nesouhlasu, vyhnutí se konfrontaci důležitých témat a nereagování v krizových situacích [Train, 2001, s. 48].

Škola

Sekundární socializace dítěte probíhá ve škole. Je to první instituce, do které vstupuje. Jako první vyžaduje plnění svých požadavků, s kterými se dítě učí vyrovnávat, hledat na ně přijatelná řešení a účinně je poté zvládat. Kromě již zmíněného zde dále získává zkušenosti, jež stimulují rozvoj sociálních dovedností a osobnostních vlastností. Škola nemusí působit jen pozitivně ve smyslu výzvy, možnosti vlastního rozvoje a sebepoznání, ale také negativně ve směru ohrožení spojeného se vznikem strachu, úzkosti či dokonce deprese [Vágnerová, 2001, s. 215].

Ve škole si dítě mimo jiné v rámci sociálního učení osvojuje přejímání sociálních rolí, přičemž sociální role je definována jako:

„Komplex normativně daného, očekávaného a požadovaného chování.“ [tamtéž, s. 216].

Pro každou roli je typické vymezení společenskými požadavky, obecnými pravidly, jež jsou sociokulturně podmíněny a mimo to může být také do značné míry individuálně specifická. Jednu roli získává dítě právě vstupem do školy. Jedná se o roli školáka, která je obligatorní, formální, podřízená a pro dítě má určitý osobní význam. Navíc zásadním způsobem ovlivní prožití zbývajících dětství. Jakého přesného významu nabude, závisí také z velké části na názorech a postojích rodičů, neboť právě ti jsou pro dítě osobnostně důležitým vzorem [Vágnerová, 2001, s. 216-218].

Pro správný vývoj osobnosti školáka je taktéž důležité budování pozitivních vztahů mezi školou, rodičem a dítětem. Při jejich správném fungování lze předejít mnoha problémům dětí nebo je případně včas úspěšně řešit. Podporu dobrých vztahů lze realizovat nejrůznějšími způsoby, nejčastěji však pomocí informačních materiálů, které poskytuje škola rodičům. Dále jsou velmi účinné i dny otevřených dveří, konference rodičů a učitelů, telefonické kontaktování rodičů, zřizování poradenských center pro rodiče, atd. [Matoušek, 2003, s. 73-74].

1.2 Asociální chování

Příčinou následujícího asociálního chování je působení vlivu společnosti na jedince. Pro tuto práci byly vybrány pouze ty formy, které se řadí mezi nejčastěji se vyskytující a ty, jejichž výskyt byl sledován empirickým výzkumem na obou zmíněných základních školách.

Delikventní chování

Je to termín, který je různého významu a použití. Nejčastěji se jedinec – mladistvý delikvent označuje jako někdo, kdo překročil zákon, tedy přesněji je to:

„Mladá osoba, která byla obžalována a shledána vinnou z přestupku, který byl označen za zločin, jako kdyby ho spáchal dospělý.“ [Horneová, 2005, s. 405]

Výhodou této definice je její přesnost. Na druhou stranu však nepokrývá celý rozsah chování či postoje jedince. Vlastní podstata delikvence spočívá v porušení povinnosti vyhovět zákonným a morálním požadavkům současného platného společenského řádu, a to nejen ve vztahu k sobě samému, ale i k druhým. Delikvence se však nevztahuje pouze ke zločinecké menšině, ale je nedílnou součástí vývoje všech mezilidských vztahů, neboť tyto protisociální prvky patří do procesu socializace jedince. Většina dětí v období dospívání dělá to, co nemá, zkouší to, co je zakázané, porušuje pravidla a lže. To vše se děje v důsledku jejich růstu a dospívání [Horneová, 2005, s. 405].

Delikvence má tři hlavní prvky. Patří mezi ně krádeže, podvody a fyzické či psychické násilí. V každém z těchto tří případů delikvence dochází buď přímo k útoku na druhého, nebo

přínejmenším k bezohlednosti. Samotná existence této formy asociálního chování závisí na snášenlivosti a toleranci ve skupině [Horneová, 2005 s. 406].

Šikana

Tímto pojmem označujeme trvalé agresivní jednání jednoho nebo více jedinců vůči druhému s úmyslem způsobit mu utrpení. Nejčastěji se jedná o ataky fyzické (bití, pošťuchování), verbální (nadávky, zesměšňování) a nepřímé (vyloučení ze společnosti, hanlivé posunky). Dalšími důležitými znaky jsou dlouhodobost, opakovanost a záměrnost jednání, které jsou jádrem šikany. Často dochází k záměně mezi pojmy šikana a obvyklé jednorázové pošťuchování nebo incident mezi žáky. Právě výše zmiňovaná záměrnost je patrná ve skutečných případech šikany, kdy si je útočník plně vědom utrpení, kterého svým jednáním dosahuje. Radost útočníka ze strachu oběti je pravý důvod toho, proč své jednání stále opakuje znovu a znovu [Kyriacou, 2005, s. 26-28; Vágnerová, 2001, s. 291].

Žák, který šikanuje, se často liší od ostatních v tom, že zpravidla pochází z rodin, kde je výchova nedůsledná nebo naopak přehnaně přísná. V takových rodinách chybí dostatek citu, děti a dospělí se chovají agresivně. Bez povšimnutí nemůže zůstat ani rozdíl mezi žáky, kteří šikanují trvale, sami šikanu podněcují a mezi těmi, kteří se pouze do šikany, vyvolané někým jiným, zapojí. Hlavním agresorem je nejčastěji žák s nízkým sebevědomím, který si ho tímto jednáním zvyšuje a zároveň vylepšuje vlastní image. Oběťmi se stávají převážně žáci vnitřně nejistí, projevující se neadekvátně, nechající se snadno rozčlíit a často „nezapadající“ do kolektivu, ať už z důvodu vzhledu, etnického původu, osobnosti, schopnosti, atd. [Kyriacou, 2005, s. 29].

Šikana je dnes velmi rozšířená a v době školní docházky se s ní téměř všichni žáci alespoň jednou setkají. Její působení má často dlouhodobé následky. Oběti nemusí být jen nešťastné, ale mohou se u nich objevit i psychické potíže, které mají za důsledek odmítání školy nebo třídního kolektivu, v krajním případě pak dohnání až k sebevraždě [tamtéž, s. 30].

Současným nastupujícím trendem je tzv. kyberšikana. Děti za pomoci mobilního telefonu snímají rvačky ve školách, ponižování spolužáků, striptýzy ve školních lavicích a neváhají ho použít i v případě selhání vyučujícího. Přesná definice kyberšikany zní:

„Kyberšikana je mstivé, opakující se nepřátelské chování, jehož cílem je ublížit oběti za použití moderních informačních a komunikačních technologií“ [Perknerová, 2009, s. 9].

Záškoláctví

Je to neomluvená nepřítomnost, k níž nedal učitel nebo rodinný zástupce oprávněné svolení. Aktéra tohoto jednání nazýváme záškolák, jenž nemá pro svou absenci legální důvod. Mezi pět hlavních kategorií patří právě záškoláctví, kdy se žák ve škole neukazuje, avšak rodiče si

myslí, že tam chodí. Druhým případem je záškoláctví s vědomím rodičů, kteří dítě nechají doma z důvodu nejrůznějších rodinných záležitostí, jakými jsou narozeniny, svatba, atd. Třetí typ záškoláctví s přívlastkem klamání rodičů se liší od prvního tím, že žák nemusí rodičům předstírat svou docházku do školy, nýbrž je dokáže přesvědčit o tom, že do školy nemůže (je nemocný, nachlazený, apod.). Čtvrtým typem je útěk ze školy. V tomto případě žák do školy jde, nechá si zapsat svou přítomnost, avšak během nepozorovaného okamžiku se na nějaký čas (hodinu nebo dvě) vytratí z vyučování. Posledním typem je odmítání školy. Do této skupiny žáků patří ti, jimž školní docházka nebo už jen její představa činí psychické potíže [Kyriacou, 2005, s. 44-45].

Návykové látky – alkohol, tabák, marihuana

Předmětem této práce není popsat všechny dostupné a známé návykové látky, avšak chybou by bylo to, alespoň částečně se o nich nezmínit, neboť se s nimi školní mládež dostává do styku dnes a denně. Nejčastěji se jedná o konzumaci alkoholu a kouření tabáku nebo marihuany. Tyto návykové látky je obklopují v jejich prostředí, ať už u vrstevníků ve škole, rodinných příslušníků nebo v každodenní interakci třeba jen na ulici. Tento vliv nemůže zůstat opomenut, jelikož je celospolečensky akceptován např. v podobě pití nebo kouření na veřejnosti či reklamy na alkohol nebo tabák v médiích. I když v tomto směru již v posledních letech došlo k menším změnám, neboť reklama byla buď částečně omezena nebo zcela potlačena a také pití alkoholu nebo kouření na některých veřejných místech zcela zakázáno. Je zřejmé, že tento posun v názorovém pohledu na alkohol a tabák bude pokračovat postupně, neboť omezování spotřeby přímou nebo nepřímou cestou má negativní vztah k příjmům státní pokladny ze spotřební daně těchto výrobků.

Mezi nejzávažnější rizika návykových látek patří otravy, úrazy pod jejich vlivem, nebezpečné a nesmyslné jednání, možnost poruchy duševního zdraví a přenos infekce. Kromě fyzických rizik existují i rizika sociální, kterými jsou např. náhlé zhoršení chování, konfliktnost, podrážděnost a agresivita, horší paměť a soustředěnost. Vyskytují se samozřejmě i rizika psychická, mezi něž řadíme úzkost, strach, deprese, náládovost a podrážděnost [Nešpor, 2001, s. 85-116].

1.3 Poruchy chování způsobené onemocněním

Příčinou následujících poruch chování může být jak špatná funkčnost mozku, tak i genetické predispozice. Níže uvedené představují ty nejznámější a nejčastěji se vyskytující. S některými z nich je možné se setkat jak na ZŠ Holice Holubova ulice, tak i na ZŠ Pardubice Studánka.

Syndrom ADD – porucha pozornosti

Jedná se o nedostatečnou kontrolu pozornosti spojenou s vývojovým opožděním všech jejích složek. Lze ji charakterizovat jako slabou koncentraci. Její délka je příliš krátká a rozsah příliš malý. Dále jako malou adaptabilitu a nevýběrovost pozornosti, chybějící schopnost regulace podnětů. Důsledkem bývá neschopnost dokončit započatou činnost, kdy se dítě věnuje všemu možnému okolo, jen ne zadané úloze. Výsledkem je horší prospěch dítěte, který však nemusí odpovídat jeho inteligenci a schopnostem, ale je způsoben pouze jeho nedostatečnou pozorností [Vágnerová, 2001, s. 100-102].

Syndrom ADHD – porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou

Nejenže tato hyperaktivita spojená s poruchou pozornosti značně znesnadňuje práci dítěte ve škole, ale zároveň ovlivňuje i jeho chování mimo školu, a to tak nežádoucně, že bývá označováno jako poruchové. Hlavním projevem je neschopnost brzdit aktuální impulzy a regulovat tak svoje chování. Dítě má při této poruše nadměrné nutkání k pohybu, k aktivitě, která navíc často bývá neúčelná, někdy nesmyslná a neovládaná [Vágnerová, 2001, s. 102-103].

Nejčastěji se tato porucha zjistí až okolo čtvrtého nebo pátého roku věku dítěte, tedy až ve chvíli, kdy začne chodit do mateřské nebo základní školy. V kolektivu se pak naplno projeví v interakci s ostatními členy. Jedinec s touto poruchou se neustále něčeho dožaduje a ostatní děti to nedokážou tolerovat, proto se stává neoblíbeným a odmítaným [Train, 1996, s. 26-27].

S tímto syndromem souvisí i jeden společenský jev, kterým je „nálepkování“. Dochází k němu v souvislosti se stanovením diagnózy této poruchy, kdy dítě dostane nálepkou hyperaktivní. Ta mu pak může sloužit i jako omluva pro jeho chování a pro okolí zároveň znamením, že takové chování od něho lze očekávat. Dost často se nálepka udělí i bez předchozí diagnózy, kdy je dítě označeno za hyperaktivní jen z laického pohledu na jeho rušivé chování [Train, 1996, s. 29].

Autismus

Tato porucha se projevuje v sociálních vztazích a komunikaci. Nejčastěji bývá diagnostikována v rozmezí čtvrtého až šestého roku věku dítěte, ale někdy jsou symptomy zřetelné i dříve. Největší dopad na chování dítěte má v podobě jeho nepřístupnosti, podivnosti a neschopnosti navázat komunikaci. Takový jedinec nemá často vůbec žádné kamarády a může se tím tak posilovat jeho pocit izolace [Train, 2000, s. 74-77].

Autismus se vyskytuje jen zřídka, ale například do pardubické základní školy chodí dvě děti s touto poruchou. Jedno se chová agresivněji, druhé naopak uzavřeněji. Obě jsou však začleněny do normálního třídního kolektivu a s pomocí svých asistentů se účastní běžné výuky.

Dyslexie

Jedná se o specifickou poruchu čtení, při níž má dítě tendenci zaměňovat písmena, není schopné dělat rozdíly polohy jejich detailů, má potíže s určením správného pořadí písmen. Dále má obtíže v prostorové orientaci a zrakové pozornosti, problém s určením správného pořadí hlásek a jejich rozlišení, atd. Vyskytuje se u dětí, u nichž je přijatelná rozumová schopnost a nechybí jim ani přiměřená výchovná péče. Příčina vzniku je v drobné mozkové dysfunkci a to v oblasti mezi spánkovým a temenním lalokem [Vágnerová, 2001, s. 166].

1.4 Emoce, sebehodnocení a motivace

Neopomenutelnou složkou při sociálních interakcích jsou emoce. Různé situace každý jedinec prožívá jinak, mají pro každého trochu jiný význam a výsledkem může být i odlišná reakce. Nejinak tomu je i ve školním nebo rodinném prostředí. Emoční prožitky poskytují základní, ne vždy však jednoznačnou informaci o určité situaci. Ta se může jevit jako pozitivní nebo negativní, tedy příjemná nebo nepříjemná až ohrožující. Situace často vyvolávají ambivalentní pocity, např. ve vztahu ke škole, kdy má dítě rádo některé předměty a jiné nikoliv, podobně i s vyučujícími, třídním kolektivem. S tímto souvisí i citová stabilita jedince. Ta může být pro dané situace ve škole, ale i mimo ni, výhodou nebo nevýhodou. Emoce jsou proto důležitým činitelem, který dokáže ovlivňovat kvalitu výkonu, neboť mohou jedince (školáka) aktivně povzbuzovat nebo naopak utlumovat. Úzkost, strach, smutek a deprese jsou čtyři nejčastější negativní emoční stavy, které mají zásadní vliv na jedince a jeho chování a jednání [Vágnerová, 2001, s. 192-194; Nakonečný, 1997, s. 90-92].

Úzkost, strach, smutek a deprese

Úzkost se od strachu liší tím, že předmět obav není subjektu znám nebo není uvědomován. Dále se na rozdíl od strachu jeví jako subjektivně nepříjemná a objektivně nesmyslná. Úzkost je možné definovat jako prožitek tísně a napětí neurčitého obsahu. Pakliže je tato individuální citlivost zvýšena, projevuje se to specifickými způsoby, mezi které patří pocit ohrožení i v běžných situacích, sklon k nepřiměřeným reakcím, sklon k anticipacím ohrožujících událostí nebo i ohrožení školou, rodinou, atd. Strach definujeme jako prožitek konkrétních obav, má známý důvod. Stejně jako úzkost, tak i strach aktivuje obranné reakce, které obvykle vedou k úniku z takové situace, v níž se jedinec cítí být ohrožen. Ne náhodou se jako první objevuje strach ze školy, neboť škola je první instituce v životě dítěte, která na něho klade požadavky. Obavy z jejich náročnosti pak navazují pocit strachu, který při dlouhodobějším působení může přejít v úzkost. Tyto obavy navíc často můžou vyvolat i nepřiměřené reakce rodičů na horší známky. Nežádoucí obrannou reakcí, kterou takto strach může vyvolat, je např. útek ze školy, demotivace k jakémukoliv učení, atd. Oproti tomu je smutek běžnou citovou reakcí, který střídá pocity radosti a který vzniká jako reakce na ztrátu osobně

významné hodnoty. Jedná-li se o smutek s větší intenzitou nebo přetrvává-li po delší čas, je možné mluvit o depresi. Deprese často signalizuje nějakou závažnější ztrátu [Vágnerová, 2001, s. 194-199; Kern, 2006, s. 63-67].

Sebehodnocení

Kromě emoční stability či lability je další důležitou složkou psychiky dítěte jeho schopnost sebehodnocení, které je základem pro určité očekávání a zároveň ovlivňuje motivaci, tj. vyvíjení určitého úsilí nebo i potlačení obav z neúspěchu. Pozitivní sebehodnocení posiluje odolnost vůči zátěžím. V tomto stavu se žák méně obává neúspěchu, má přirozenou sebedůvěru. Logickým opakem je negativní sebehodnocení, tedy očekávání špatných výsledků, jež má za následek snížení motivace a nedostatečnou sebedůvěru. Toto negativum má za následek opět nežádoucí obranné reakce jedince v podobě úniku z těchto situací, tj. útekem ze školy, apod. Na vývoj sebehodnocení mají kromě školního výkonu v podobě učení vliv i další faktory, jakými jsou postavení v třídním kolektivu, oblíbenost či prestiž u učitelů, atd. [Vágnerová, 2001, s. 201-202; Nakonečný, 1997, s. 214-216].

Sebehodnocení ovlivňují hlavně zkušenosti z vlastního úspěchu či neúspěchu, porovnávání výkonu se spolužáky, zkušenosti s hodnocením významnou autoritou v podobě učitele nebo rodiče. Hodnocení učitele se pro žáka v průběhu školního období mění. Zatímco malý školák bere pozitivní ocenění za důkaz citové akceptace, školák středního věku již ví, že je jeho výkon klasifikován dosti standardním způsobem a že nezávisí na osobním vztahu. Někdy dochází i ke kategorizaci žáků formou hodnocení od učitelů. Jedná se o tzv. značkování neboli labeling. Z takového hodnocení vzniká stereotyp, který žák může jen těžko změnit, když mu jej učitel opakovaně potvrzuje. Žák na to reaguje změnou identifikátoru hodnocení, jež přechází z učitele na třídní nebo jiný vrstevnický kolektiv, s kterým se tak více ztotožňuje [Vágnerová, s. 202-204].

Motivace

Jedná se o vnitřní psychický stav, který stimuluje aktivitu zaměřenou na dosažení určitého cíle, který se jeví jako žádoucí. V případě školního prostředí lze motivaci chápat jako důvod žáka k učení, ale i k prokázání toho, co se naučil. V situaci, kdy dítě není ke školní práci dostatečně motivováno, většinou nepracuje na úrovni svých schopností [Vágnerová, 2001, s. 174; Nakonečný, 1997, s. 124].

Motivace úzce souvisí s významem cíle, který pro jedince představuje určitou hodnotu či nikoliv. Na tvorbě těchto hodnot se podílí rodina. Pokud pro rodinu není něco důležité, není to důležité ani pro dítě. Stejně je to i v případě motivace ke školní práci dítěte, kde závisí na postoji rodiny ke škole a vzdělání obecně. Pakliže není školní prospěch důležitý pro rodinu, pak není důležitý ani pro dítě [Vágnerová, 2001, s. 175].

Motivaci lze rozdělit na pozitivní a negativní. Pozitivní motivace je snaha něco získat, dosáhnout dobrého výkonu, být úspěšný, mít dobré známky. Obvykle ji posiluje úspěch, který kromě jiného podporuje i sebedůvěru a sebehodnocení. V případě negativní motivace se jedná o snahu něčemu uniknout, nebýt poslední, nejhorší, atd. Často ji pak doplňuje samotný neúspěch, který je negativním motivačním impulzem, např. špatná známka, kritika nebo výsměch. Každý neúspěch utvrzuje potřebu vyhnout se dalšímu a zároveň snižuje pozitivní motivaci k následující práci [Vágnerová, 2001, s. 177].

1.5 Prevence

Prevence je proces snažící se předcházet sociálně patologickým jevům, tj. omezit jejich vznik. Za optimální strategii se především považuje posilování a podpora pozitivních podmínek, tedy stimulační výchovné přístupy, ne pouhé strohé zákazy. Ty se jednoznačně neosvědčují. Mělo by se jednat o proces komplexní, který prochází všemi institucemi podřílenými se na socializaci jedince. Prevenci můžeme definovat jako:

„Systémové působení na podstatu, příčiny a podmínky vzniku deviantního jednání.“

[Kraus, 1999, s. 54]

Shodně vidí pojem prevence i další český autor Matoušek, který za její nejvýznamnější prostředek považuje výchovu dětí v rodinách a ve školách. Doplňuje, že cílem dobré prevence nemůže být pouhé vymýcení všech sociálně patologických jevů, ale i prezentace sociálně příznivého chování a jeho výhod [Matoušek, 2003, s. 266-267].

Preventivní aktivity dělíme na tři základní typy:

Primární prevence – posilování odolnosti, obranyschopnosti, kde hlavním cílem je předcházení negativním jevům tak, aby vůbec nevznikaly.

Sekundární prevence – zaměřená na potenciálně ohrožené jedince nebo skupiny.

Terciální prevence – znamená působení snažící se minimalizovat již existující problémy [Kraus, 1999, s. 54-55].

I přes všechny známé teorie a postupy neexistují v současné době žádné zaručené metody prevence. Existují pouze takové, které se alespoň snaží možná rizika minimalizovat [Kraus, 1999, s. 54].

Prevence a potírání šikany

Školy mohou šikanu potírat dvěma způsoby. Prvním je přímo se zaměřit na potlačení asociálního chování, konkrétně například v zavrnutí obdivu a respektu k násilnému chování. Druhým způsobem je soustředit pozornost směrem k podpoře žáků při vytváření pozitivních společenských vztahů, uznávání práv ostatních žáků, zdůraznění potřeby důvěry a spolupráce, vytváření pozitivní školní atmosféry, sledování situací, atd. [Kyriacou, 2005, s. 37-40].

Prevence a potírání záškoláctví

Pro prevenci nebo potlačení již samotné činnosti záškoláctví existuje mnoho tematických okruhů a metodik. Pro přehled je uvedeno několik z nich, např. projednávání docházky žáka s jeho rodiči, motivační metody, systémové zjišťování, utřídění a evidence absencí, výchovné opatření školy z důvodu neomluvených absencí, spolupráce s vnějšími organizacemi, atd.[Kyriacou, 2005, s. 53].

Prevence užívání návykových látek – alkohol, tabák

Stejně jako pro prevenci ostatních sociálně patologických jevů, i zde by se mělo jednat o komplexní systémové řešení se zaměřením nejen na školu, ale hlavně na rodiče. V tomto směru je důležitý převážně zájem ze strany rodičů s cílem získat si důvěru svého dítěte. S tím souvisí také schopnost a umění rodičů s dětmi na toto téma diskutovat. Není možné zapomenout na tvorbu zdravého životního stylu, zálib, rodinných hodnot a pravidel [Nešpor, 2001, s. 14-22].

Mimo výše uvedených konkrétních prevencí by neměla chybět ani podpora v celkové morální atmosféře naší společnosti, které určitě neprospívá lhostejný, nevšímavý, pasivní přístup a nedůslednost v dodržování zákonných i morálních norem [Kraus, 1999, s. 56].

2 Charakteristika programu prevence sociálně patologických jevů na konkrétní ZŠ

2.1 Preventivní program – ZŠ Pardubice Studánka

Prostředí školy

Základní škola Pardubice Studánka je jednou z největších základních škol v Pardubickém kraji. Celkem je ve škole 25 tříd a počet žáků se každoročně pohybuje okolo 650. Základní škola sídlí v několika objektech, je pavilónová. V jedné budově je nastálo umístěn pouze první stupeň. Žáci druhého stupně se v rámci výuky stěhují mezi jednotlivými pavilóny.

Příprava a vznik programu

Za přípravu, vznik a realizaci *Minimálního preventivního programu* se zaměřením na prevenci sociálně patologických jevů zodpovídá na ZŠ Pardubice Studánka metodik, konkrétně paní Mgr. Iva Skalická. Tento preventivní program schválila ředitelka školy Mgr. Ivana Nejedlá.

Výchozí dokumenty pro vznik programu

- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Č. j. 20 006/2007-51³
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance Č. j.: 14 423/99-22⁴
- Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2005-2008. Č.j.: 10844/2005-24⁵
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č. j.: 28 275/2000-22⁶

Cíle a obsah programu

Program je rozdělen do několika časových období, a to na dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle.

Dlouhodobými cíli jsou výchova ke zdravému životnímu stylu, rozvoj a podpora sociálních kompetencí, spolupráce škola a rodina, vytváření přátelské atmosféry. Podle vlastního programu se chtějí ve škole zaměřit na předcházení násilného chování, agresivity a šikanování. Dále na záškoláctví, kriminalitu, delikvenci, vandalismus, rasismus, užívání návykových látek, alkoholu, tabáku.

³ Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_SPJ_k_podpisu_mini.doc>

⁴ Dostupné z:

<<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/LPMethodickypokynkprojevumxenofobie.doc>>

⁵ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/2005_2008web.doc>

⁶ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/etodicky_pokyn_k_sikanovani.doc>

Střednědobým cílem je snaha snížit počet dětí, které byly hodnoceny sníženou známkou z chování nebo jiným kázeňským opatřením.

Krátkodobým cílem je každoroční mapování stavu školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů [Skalická, 2007, s. 3].

Cílové skupiny

Rozdělení žáků je podle věku do tří skupin.

Žáci 1. až 3. tříd se budou seznamovat s dělením léků na dobré nebo zlé a s rozlišením na léky z ulice nebo z lékárny. Dále pak co je to droga, její negativní účinek na zdraví člověka, hodnota zdraví, jak se chránit před škodlivými věcmi, kde a jak získat pomoc v krizové situaci.

Žáci 4. až 6. tříd by měli znát základní informace o návykových látkách a jejich účincích. Dále mít základní dovednosti jak čelit negativnímu tlaku vrstevníků, cizích osob, atd. Chápat význam přátelství a umět pomáhat druhým. Vědět jak rozpoznat drogovou závislost, výskyt šikany a další problémy.

Žáci 7. až 9. tříd by měli vědět a chápat souvislosti mezi svým rozhodnutím a jeho důsledky, uvědomovat si význam vlastního vzdělávání a umět vyhledat pomoc v krizových situacích.

Další skupinou dle programu jsou pedagogové. I jim jsou přiděleny jednotlivé dílčí úkoly a dovednosti. Přednostně by měli znát standardní postupy řešení při výskytu jakéhokoliv problému, mít dostupné informace o prevenci a případných novinkách. Dále sledovat chování a projevy žáků při vyučování i mimo něj (o přestávkách, ve školní jídelně, apod.) [Skalická, 2007, s. 3].

Poslední, avšak neméně podstatnou skupinou jsou rodiče. Tato skupina stojí trochu stranou, neboť zatímco výše uvedeným skupinám lze jejich doporučení „nakázat“, u rodičů je jen na jejich uvážení, co pro samotnou prevenci udělají. Obecně se jim doporučuje sledovat chování svých dětí doma, ale i v kolektivu, pokud je to jen trochu možné. Dále pak i s kým a jak tráví svůj volný čas. Nemělo by chybět pravidelné informování o školním dění, měli by mít možnost účastnit se školních akcí a aktivit [Skalická, 2007, s. 3].

Kompetence pracovníků

Zde je rozdělení pracovníků školy do skupin dle přiřazených rolí.

Vedení školy je hlavním garantem pro získávání a předávání aktuálních informací všem pedagogickým pracovníkům. S tím souvisí i zajišťování účasti nebo samotné pořádání nejrůznějších seminářů, školení, atd.

Třídní učitelé mají na starosti pravidelné třídní schůzky, sledování školní docházky, kontrolu a ověřování pravosti omluvenek, sledování chování žáků ve vyučování i mimo něj, hlavně sledování vzájemných vztahů v třídním kolektivu [Skalická, 2007, s. 3].

2.2 Preventivní program – ZŠ Holice Holubova

Prostředí školy

I tato základní škola nesídlí pouze v jedné budově, nýbrž ve dvou, označované jako stará budova, kde je zázemí pro II. stupeň a nová budova, kde je umístěn I. stupeň. Ve staré budově spolu s II. stupněm sídlí ještě ZŠ praktická (dříve zvláštní). Na rozdíl od pardubické ZŠ zde nedochází ke stěhování tříd mezi jednotlivými budovami, až na výjimku hodin tělocviku, kdy se žáci přesouvají do městské sportovní haly, vzdálené cca 200 metrů. Ve škole je celkem 14 tříd s počtem žáků okolo 350.

Příprava a vznik dokumentu

Za přípravu, vznik a realizaci odpovídá pověřená osoba, kterou je v tomto případě zástupkyně ředitele školy paní Mgr. Zdena Vojtěchová. Na pomoc má tým spolupracovníků zabývajících se touto problematikou. Konkrétně se jedná o preventistu pro první a druhý stupeň, dále pak o výchovného poradce, ředitele školy a další členy pedagogického sboru.

Výchozí dokumenty pro vznik programu

Tyto dokumenty jsou pro všechny základní školy stejné a jsou uvedeny v předchozí podkapitole (výchozí dokumenty pro preventivní program na ZŠ Pardubice Studánka).

Cíle a obsah

K hlavním cílům patří zejména výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k péči o životní prostředí a odpovědnosti za zdraví své i ostatních lidí. Dále všestranný rozvoj osobnosti, nabídka volnočasových aktivit. Nechybí ani pozornost rizikovým skupinám žáků, včasné odhalování specifických poruch učení, zvýšený důraz na spolupráci s rodiči. Škola se snaží budovat důvěru dětí v učitele a výchovné pracovníky při potřebě svěřit se s problémem, ale i v případě podání informací nebo jen přátelské rady. V nespolední řadě pak i tvorba prevence drogových závislostí, alkoholismu a kouření, prevence kriminality a delikvence, záškoláctví, šikany, vandalismu, xenofobie a rasismu [Vojtěchová, 2007, s. 1].

Realizace cílů

- pro žáky
 - besedy v hodinách
 - referáty k jednotlivým tématům
 - nácvik modelových situací
 - odborné přednášky
 - videoprogramy, nástěnky
- pro pedagogy
 - působení v rámci svých předmětů
 - působení třídních učitelů na třídnických hodinách
 - odborná literatura

- pro rodiče
 - odborné přednášky a semináře
 - informace na třídnických hodinách [Vojtěchová, 2007, s. 2]

Doplňujícím článkem programu jsou i krátkodobé a dlouhodobé projekty.

Dlouhodobé projekty: - Třídění odpadu

- Zimní kurz

- Letní kurz

- Naučná stezka v parku u školy

- Ekosystémy naší planety

Krátkodobé projekty: - Den v Ekocentru Paleta v Pardubicích

- Den s justicí

- Příroda Východního Polabí na Pardubickém zámku

- Tyflocentrum [Vojtěchová, 2007, s. 2].

2.3 Porovnání preventivních programů

K vytvoření obou preventivních programů byly použity stejné výchozí dokumenty, které vydává pro všechny základní školy v České republice MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Konkrétně se jedná o metodický pokyn pro primární prevenci sociálně patologických jevů a k prevenci a řešení šikanování mezi žáky, dále pak i koncepce prevence zneužívání návykových látek. Těmito dokumenty je tedy předepsaná určitá osnova k vypracování preventivních programů pro základní školy celé naší republiky. Jednotlivé programy se pak již od sebe příliš neliší.

V našem případě mají oba programy společné to, že se o každý z nich stará speciálně pověřená osoba, tzv. metodik prevence. Metodik je osoba přímo zodpovědná za přípravu, vznik a plnění preventivního programu. Pracovně-právně je podřízen řediteli školy, který nad ním vykonává dohled. Metodik je většinou samotný pedagog s dlouholetou praxí v jedné osobě, tedy dobře znalý místních poměrů a mimo to se pravidelně aktivně účastní nejrůznějších odborných seminářů a školení.

Další společnou věcí je i obsah jednotlivých preventivních programů, který mají obě školy zaměřeny na tři cílové skupiny. Jsou jimi žáci, pedagogové a rodiče. Pro žáky je prevence rozdělena do učebních plánů jednotlivých ročníků a dále případně doplněna o odborné besedy, přednášky a tematické celodenní akce. V tomto směru podniká více takových akcí základní škola v Holicích. Zbývající dvě cílové skupiny, pedagogové a rodiče, mají v obou programech shodné dílčí úkoly, kterými jsou například pro pedagogy působení v rámci jejich třídnických hodin, odborné přednášky a semináře, pro rodiče pak sledování chování dětí doma, jejich informovanost o školním dění. Tento trojúhelník vztahů mezi dítětem, rodičem a školou je

nejdůležitější pro dobrý vývoj dítěte a narušení kterékoliv jeho části pak většinou vede ke vzniku deviantního chování.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že nelze v obou preventivních programech nalézt velké rozdíly. Největší vliv na odlišný výskyt sociálně patologických jevů tak bude nejspíše důsledkem velkoměstského prostředí v případě pardubické ZŠ oproti maloměstskému prostředí holické ZŠ. Lze předpokládat, že v případě prvně zmiňované školy bude větší výskyt těchto nebezpečných jevů. Tento předpoklad by měl být právě v další části této práce, zaměřené na empirický výzkum sociálně patologických jevů, potvrzen nebo případně vyvrácen. Doplňujícími údaji pak bude i vyhodnocení prospěchu žáků, které zahrnuje studijní výsledky a hodnocení chování žáků.

Kromě výše zmíněného faktoru velkoměsta či maloměsta může mít vliv na rozdílný výskyt nebezpečných jevů na obou školách i jejich vlastní prostředí, čímž by mohla být ovlivněna i účinnost jednotlivých preventivních programů. V případě pardubické základní školy se jedná o pavilónové rozložení budov, kdy žáci mezi nimi v rámci výuky často přechází. Dohled nad nimi je tímto pro pedagogy ztížen a nabízí se tak více prostoru pro působení negativních jevů. Jinak je tomu v případě maloměstské ZŠ v Holicích, která má rysy „rodinného prostředí“. Žáci se zde učí v jedné budově, všichni se dobře znají a díky tomu komunikace v trojúhelníku vztahů mezi dítětem, rodičem a školou lépe funguje.

3 Empirický výzkum sociálně patologických jevů

Časový harmonogram

Nový *Minimální preventivní program* byl spuštěn ve školním roce 2007/2008, a proto byl v jeho závěru proveden sběr dat určených pro tento výzkum. Zpětnou vazbou preventivního programu měly být výsledky zmíněného výzkumu.

Místo výzkumu

Místem výzkumu byly ze dvou důvodů zvoleny základní školy v Pardubickém kraji. Prvním, praktickým bylo bydliště výzkumníka v tomto regionu. Druhým pak nabídka realizace výzkumu a jeho využití v praxi základní školou Studánka v Pardubicích a ZŠ Holubova v Holicích.

Rozpočet

Celý rozpočet byl pokryt ze soukromých zdrojů autora této práce, neboť jeho realizace probíhala „svépomocí“.

Výzkumný tým

- Autor bakalářské práce, hlavní zpracovatel a hodnotitel získaných dat.
- Ředitelka ZŠ Holice Holubova ulice Mgr. M. Myslivcová, hlavní koordinátor sběru dat.
- Ředitelka ZŠ Pardubice Studánka Mgr. I. Nejedlá, hlavní koordinátor sběru dat.
- Pedagogové v roli jednotlivých tazatelů v rámci sběru dat.

Cílové skupiny

- Žáci 7., 8. a 9. ročníku na ZŠ Pardubice Studánka (celkem 122 žáků).
- Žáci 7., 8. a 9. ročníku na ZŠ Holice Holubova ulice (celkem 86 žáků).

Metody sběru dat

A) Dotazník – viz příloha č. 2 [Tajšlová, 2008, s. 37].

Dotazník připravilo Centrum vzdělávání Libereckého kraje. Obsahuje celkem 21 otázek, z nichž jsou dvě otevřené (14, 15), tři polouzavřené (12, 16, 18) a zbylé uzavřené. Jsou zaměřeny na aktuální postoj žáků na sebe sama, třídní kolektiv, kolektiv pedagogů a celkovou školní atmosféru. Samozřejmě nechybí ani otázky, které zjišťují subjektivní pohled na sociálně patologické jevy, jejich závažnost, výskyt ve škole a osobní zkušenost s nimi.

Otázky dotazníku jsou sestaveny do tří tematických bloků. Otázky jedna až osm jsou zaměřeny na psychické a fyzické vlastnosti žáka. V první otázce se zjišťuje pohled žáka na vlastní život. Názor na lidi ve svém okolí je tématem otázky číslo dvě. Třetí otázka se orientuje na schopnost sebehodnocení žáka, která je důležitou složkou psychiky dítěte. Pohled

na vlastní chování je předmětem otázky číslo čtyři. V otázce číslo pět žák hodnotí své tělo. V šesté otázce vybírá pět vlastností nebo schopností, kterých si na druhých nejvíce cení. Sedmá otázka je zaměřena na hodnotový systém žáka. Poslední otázka tohoto tematického bloku zjišťuje schopnost reakce na případný problém (smutek, stres nebo depresi).

Druhý tematický blok se týká postoje žáka ke třídě, škole a pedagogům. Jak se cítí ve své třídě, sleduje otázka číslo devět. V následující otázce nás respondent informuje o svém vztahu ke škole. Tématem jedenácté otázky je pohled na hodnocení pedagogů. Poslední otázka tohoto bloku zjišťuje konkrétní výhrady ke škole.

Třetí blok otázek je zaměřený na téma sociálně patologických jevů. Ve třinácté otázce má žák vybrat pět nebezpečných jevů ve společnosti. Výskyt těchto jevů ve škole je předmětem otázky číslo čtrnáct. Podobné znění mají otázky číslo třináct a patnáct, které zjišťují nejnebezpečnější jevy ve společnosti. Nejúčinnější způsoby prevence jsou k výběru v otázce číslo šestnáct. Cílem další otázky je zjistit nejčastější zdroje pro získávání informací. V osmnácté otázce má respondent určit, na koho by se obrátil, kdyby se dostal do problémů. Vlastní zkušenost s šikanou je tématem devatenácté otázky. S ní souvisí i otázka číslo dvacet, která je zaměřena na výskyt šikany v okolí žáků.

Poslední otázka měla pouze doplňující informační charakter o pohlaví žáka.

B) Prospěch žáků

Jedná se o velice cenný ukazatel, který může přesně naznačit, jaký je projev jedince v prostředí školy. Data takto získaná lze považovat za relativně objektivnější oproti dotazníkům, neboť neukazují pouze subjektivní názor jednotlivce, ale jsou výsledkem hodnocení pedagogů nebo celého pedagogického sboru.

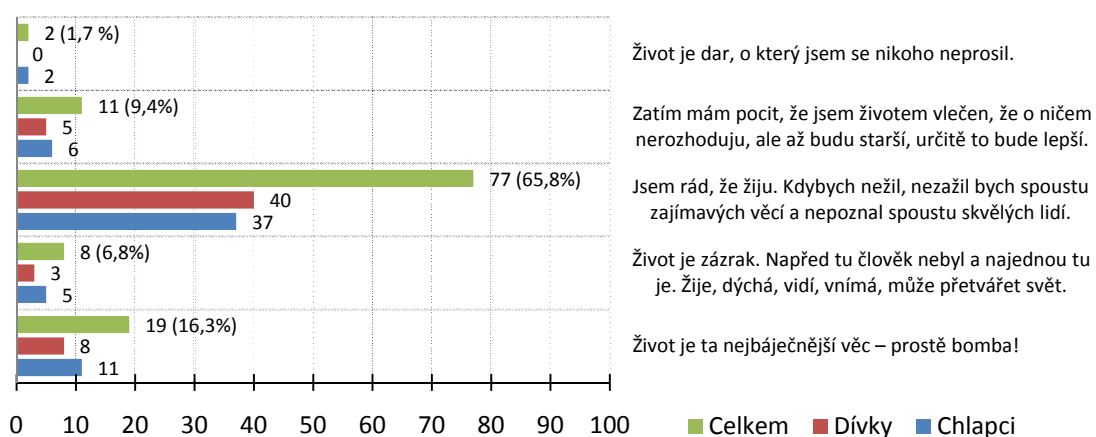
Součástí prospěchu žáků není jen přehled známek, ale také i hodnocení chování – pochvaly, napomenutí, důtky, vyloučení, snížené známky z chování.

4 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

4.1 Výsledky dotazníku – ZŠ Pardubice Studánka

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 122 žáků, kdy bylo zastoupeno 56 dívek a 66 chlapců. V 8. ročnících provedla průzkum již dříve na této škole Mgr. Iva Tajšlová se stejným dotazovacím nástrojem. Bylo proto možné vyjít z jejích výsledků a společně s nově získanými údaji v 7. a 9. ročnících je syntetizovat do výstupu za celou ZŠ Pardubice Studánka a provést výslednou komparaci se ZŠ Holice Holubova tak, jak je uvedeno v podkapitole 4.3.

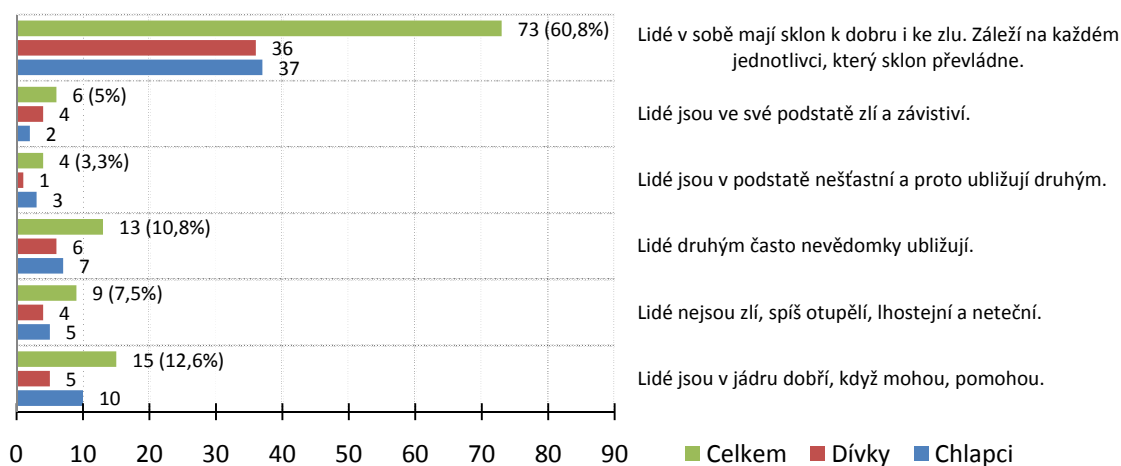
Grafické zpracování otázky č. 1 – pohled na vlastní život

Graf 1: Zpracování otázky č. 1 – ZŠ Pardubice

První otázka byla zaměřena na vlastní pohled na život. Většina žáků na ni odpověděla pozitivně, neboť pouze 11 (9,4%) odpovědí bylo neutrálních a 2 (1,7%) negativní, což je možné přičíst i aktuální náladě.

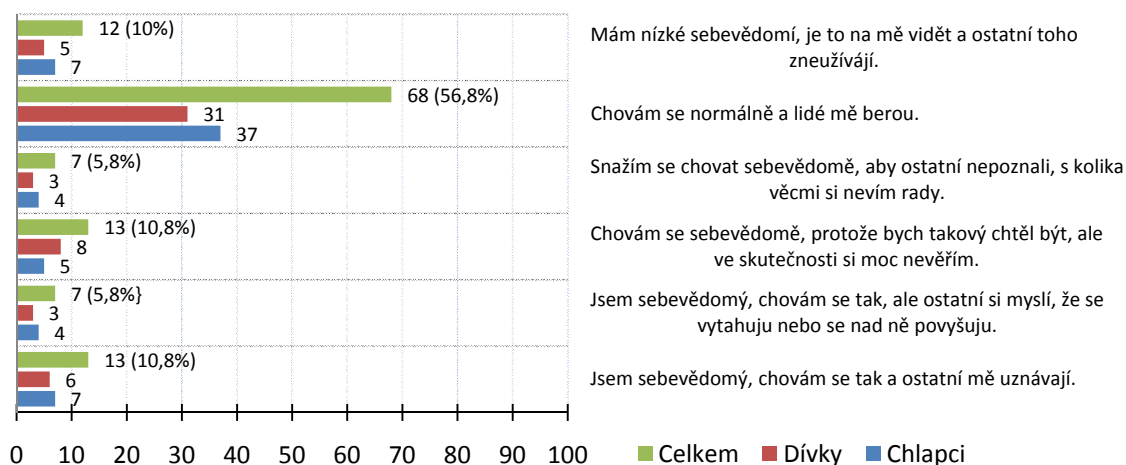
Grafické zpracování otázky č. 2 – názor na lidi ve svém okolí

Graf 2: Zpracování otázky č. 2 – ZŠ Pardubice

V podobném duchu se nesou i výsledky otázky číslo 2, která zjišťovala názor žáků na lidi ve svém okolí. Nejvíce respondentů (61%) se přiklonilo k neutrální odpovědi, tj. lidé v sobě mají sklon k dobru i ke zlu a záleží pouze na každém z nich, který sklon převládne. Překvapivě nízké procento (pouhých 12,6%) získala odpověď, která vystihuje pozitivní názor žáků na lidi ve svém okolí (lidé jsou v jádru dobří, když mohou, pomohou).

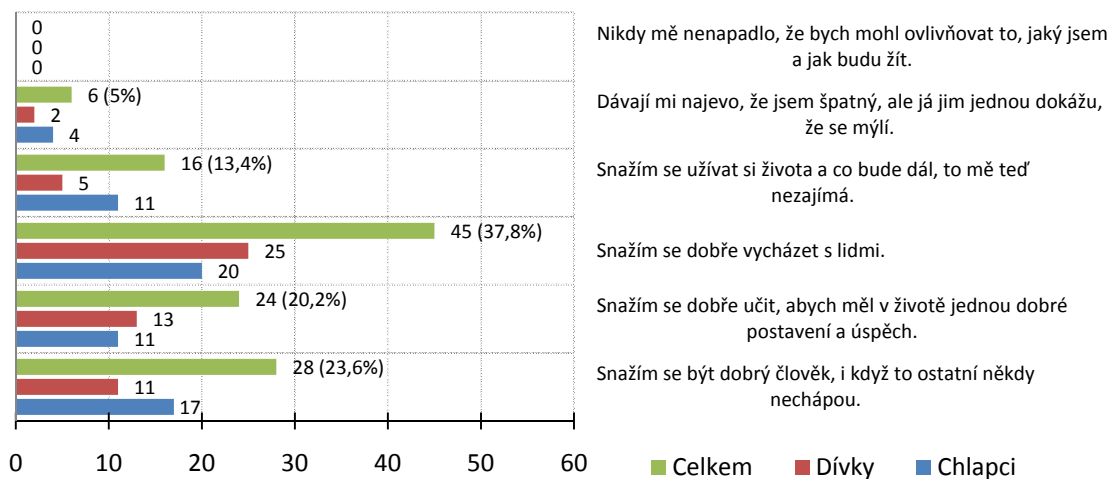
Grafické zpracování otázky č. 3 – názor na vlastní sebehodnocení

Graf 3: Zpracování otázky č. 3 – ZŠ Pardubice

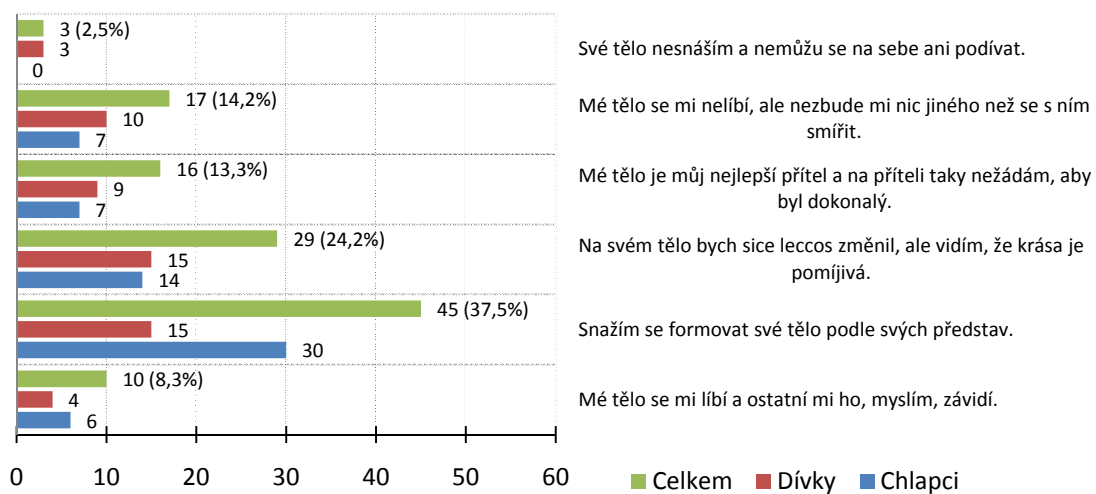
Třetí otázka se orientovala na schopnost sebehodnocení žáků, neboť jak je uvedeno v kapitole 1.5, sebehodnocení je důležitou složkou psychiky dítěte. Ze 122 odpovědí bylo 12 (10%) negativních, což není zanedbatelné číslo. Případné řešení by mohlo spočívat ve zvýšení motivace a kladného hodnocení žáků v těch třídách, kde jsou identifikovány tyto ukazatele, tedy třídy 8.A a 9.A.

Grafické zpracování otázky č. 4 – pohled na vlastní chování

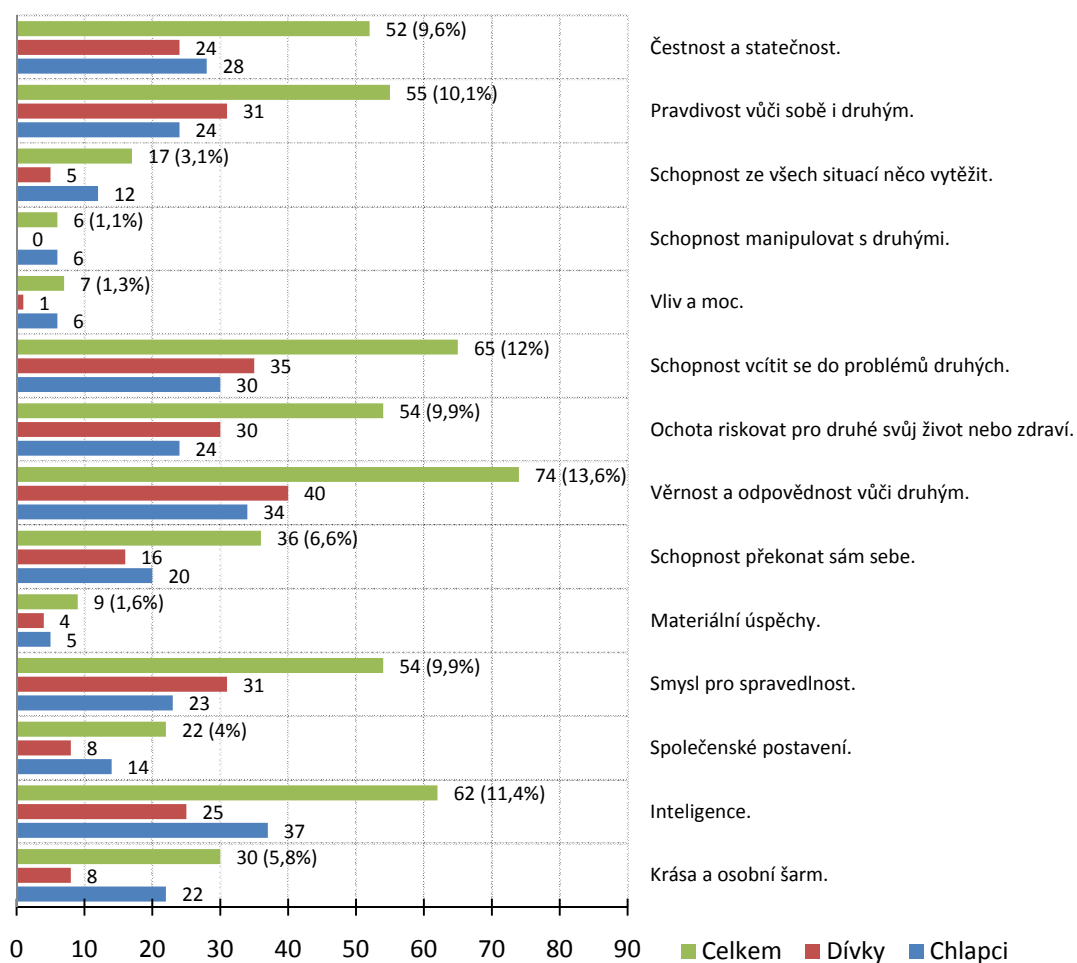
Graf 4: Zpracování otázky č. 4 – ZŠ Pardubice

Grafické zpracování otázky č. 5 – pohled na vlastní tělo

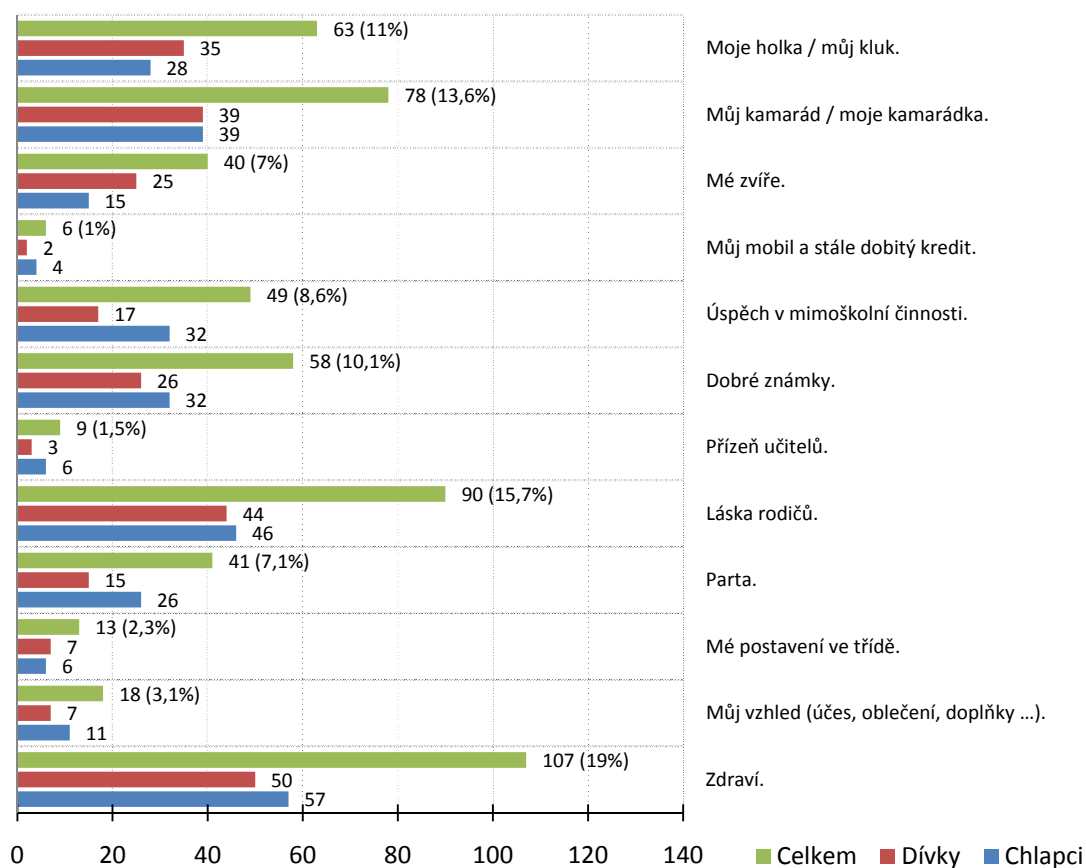
Graf 5: Zpracování otázky č. 5 – ZŠ Pardubice

Grafické zpracování otázky č. 6 – pohled na vlastnosti a schopnosti

Graf 6: Zpracování otázky č. 6 – ZŠ Pardubice

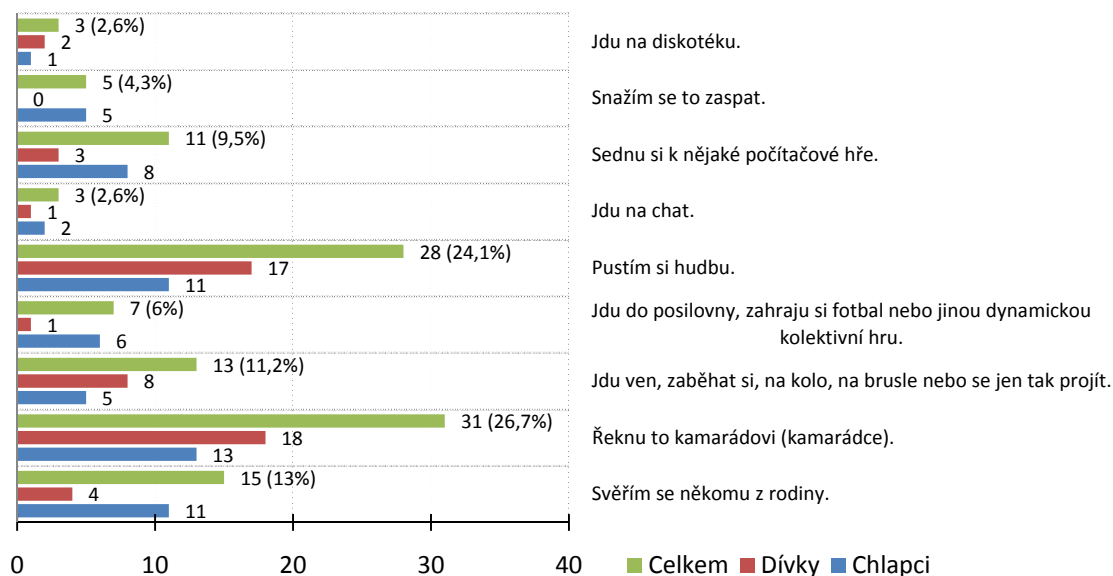
Grafické zpracování otázky č. 7 – hodnotový systém

Graf 7: Zpracování otázky č. 7 – ZŠ Pardubice

Otázky 4, 5, 6 a 7 jsou opět zaměřeny na psychické a fyzické vlastnosti žáka. Spolu s otázkami 1 a 2 dotváří pohled žáka na život, sebe sama a jeho hodnotový systém tak, jak je vyjmenován v otázce číslo 7. V otázce číslo 5 jsou odpovědi 3 dívek negativní, tedy že jsou se svým tělem zcela nespokojeny. Zde by stálo za úvahu v jednotlivých třídách 7.B, 8.A a 8.B sledovat vyvíjející se stav a odhalit včas případné varovné signály anorexie, bulimie či jiného typu sebepoškozování. Z vlastností a schopností uvedených v otázce číslo 6 preferují žáci nejvíce věrnost a odpovědnost, dále pak inteligenci, schopnost empatie, pravdivost, čestnost a statečnost. V hodnotovém systému 7. otázky jednoznačně zvítězilo zdraví. Je dobře, že si již žáci toho věku uvědomují jeho význam. Další nejvýše zastoupenou hodnotou pak byla láska rodičů.

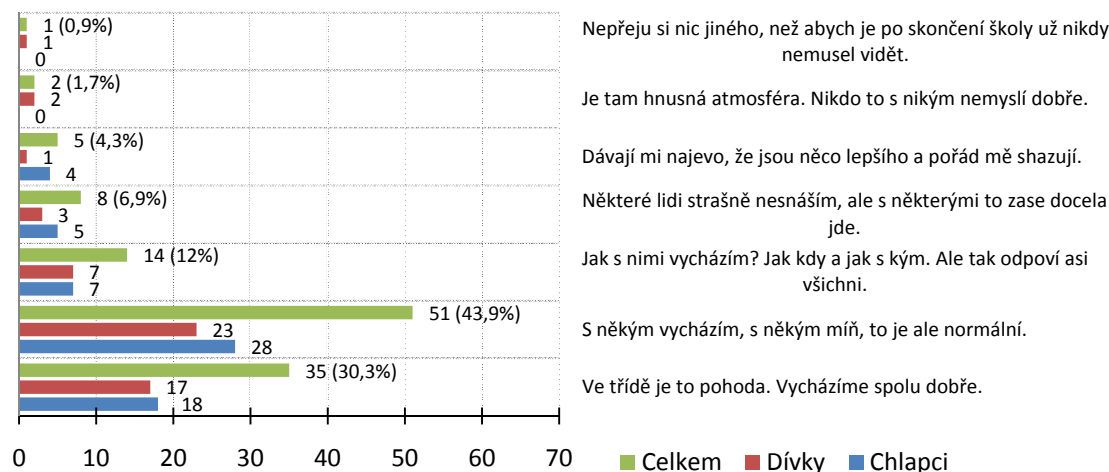
Grafické zpracování otázky č. 8 – schopnost reakce na problém

Graf 8: Zpracování otázky č. 8 – ZŠ Pardubice

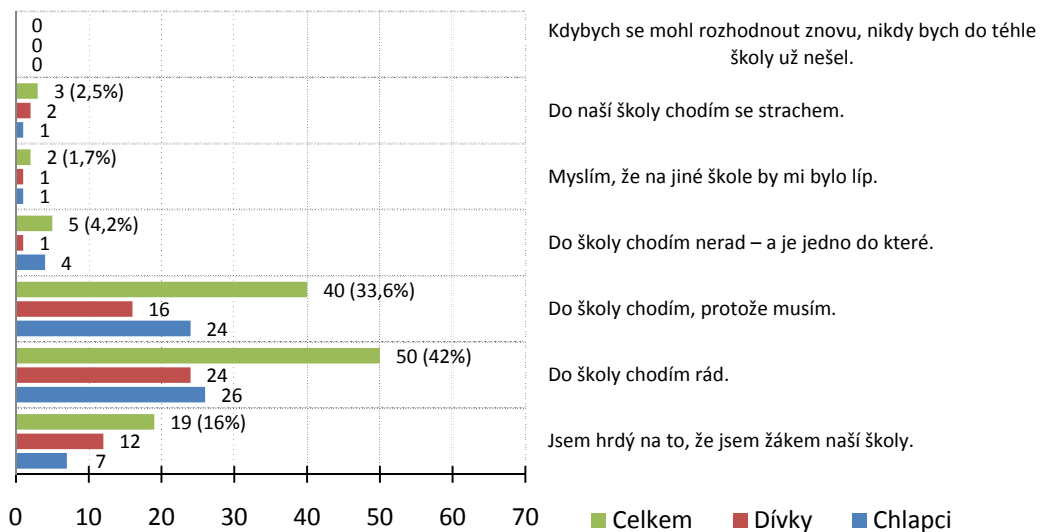
V osmé otázce se zjišťovala schopnost žáků vypořádat se s existujícími problémy, špatnou náladou, stresem nebo depresí. Zde jen malé upozornění, že se nemusí jednat o depresi v pravém slova smyslu, tedy ve svém klinickém významu dlouhotrvající smutné a sklíčené nálady, nýbrž spíše ve slangovém výrazu mládeže pro smutnou náladu, která obvykle nemá delšího trvání. Největší zastoupení získala odpověď s možností svěřit se kamarádovi/kamarádce (26,7%), hned za ní pak poslech hudby (24,1%). Jsou to odpovědi typické pro věk respondentů. Je dobře, že již tolik dětí má svého kamaráda, kterému by v tomto případě důvěřovalo. Předpokládal jsem, že odpověď s možností svěřit se někomu z rodiny, zvolí více respondentů. Tuto odpověď vybralo pouhých 13% ze všech žáků.

Grafické zpracování otázky č. 9 – pohled na třídní klima

Graf 9: Zpracování otázky č. 9 – ZŠ Pardubice

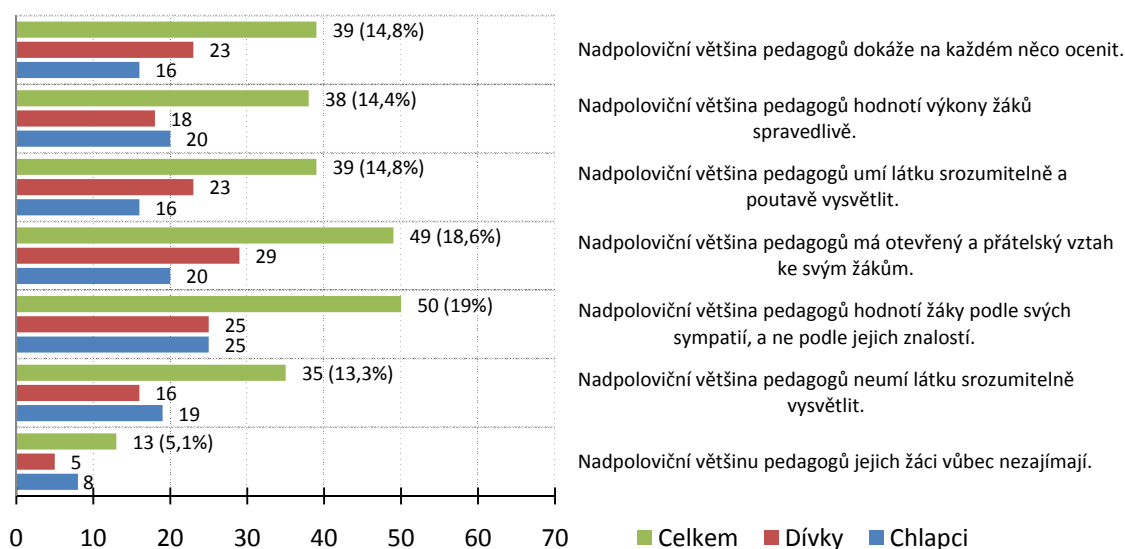
Grafické zpracování otázky č. 10 – pohled na vlastní školu

Graf 10: Zpracování otázky č. 10 – ZŠ Pardubice

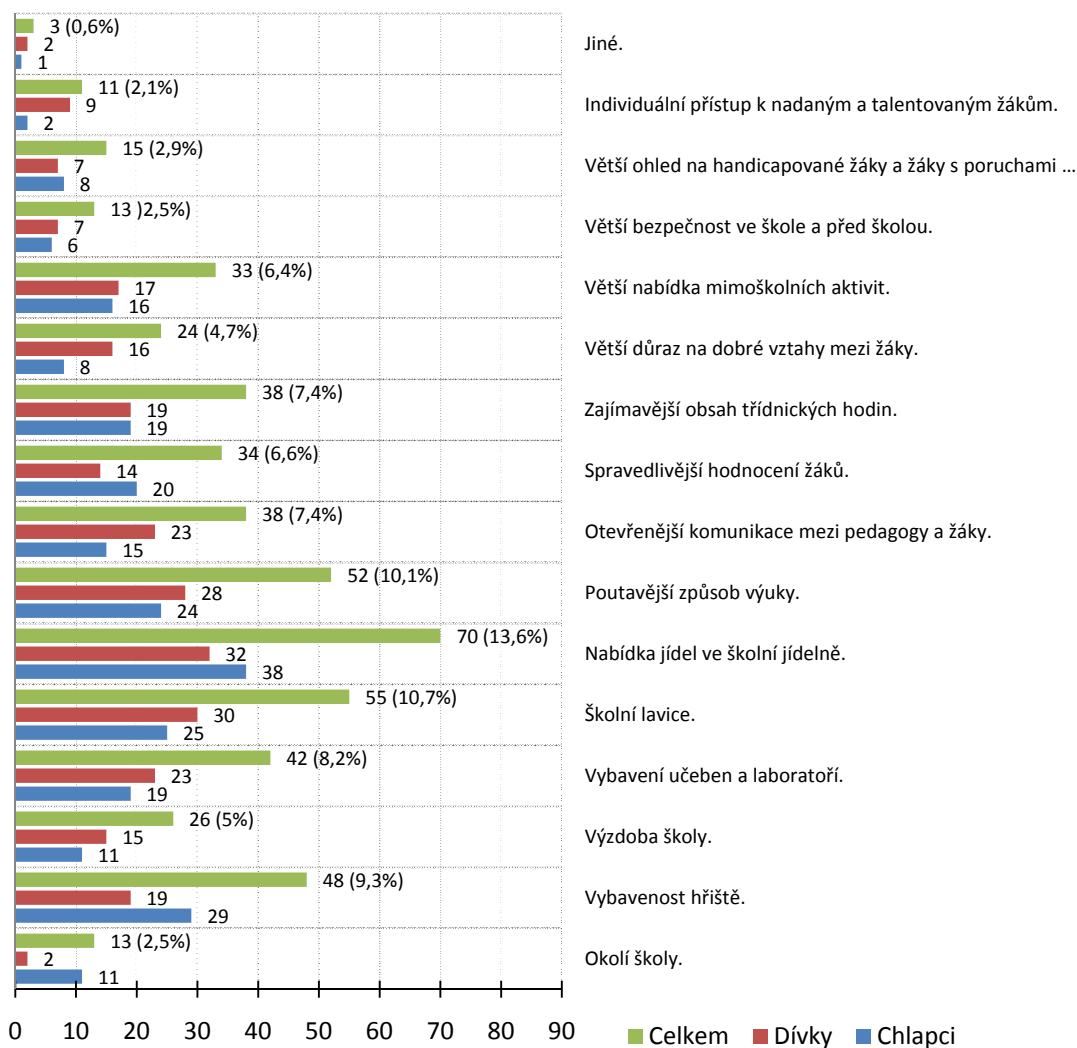
Třídní klima a vztah ke škole v otázkách 9 a 10 ukazují, že většina žáků se cítí ve své třídě dobře a do školy chodí ráda. Přesto u 8 žáků (6,9%) deváté otázky a 10 žáků (8,4%) desáté otázky jsou odpovědi negativní. Je pak na zvážení, zda věnovat žákům v uvedených třídách větší pozornost a sledovat, co by je k této odpovědi mohlo vést, např. zda jsou ve třídě neoblíbení, něčím vyčnívají z řady, případně těmto jedincům pomoci s integrací do třídního kolektivu.

Grafické zpracování otázky č. 11 – pohled na hodnocení pedagogů

Graf 11: Zpracování otázky č. 11 – ZŠ Pardubice

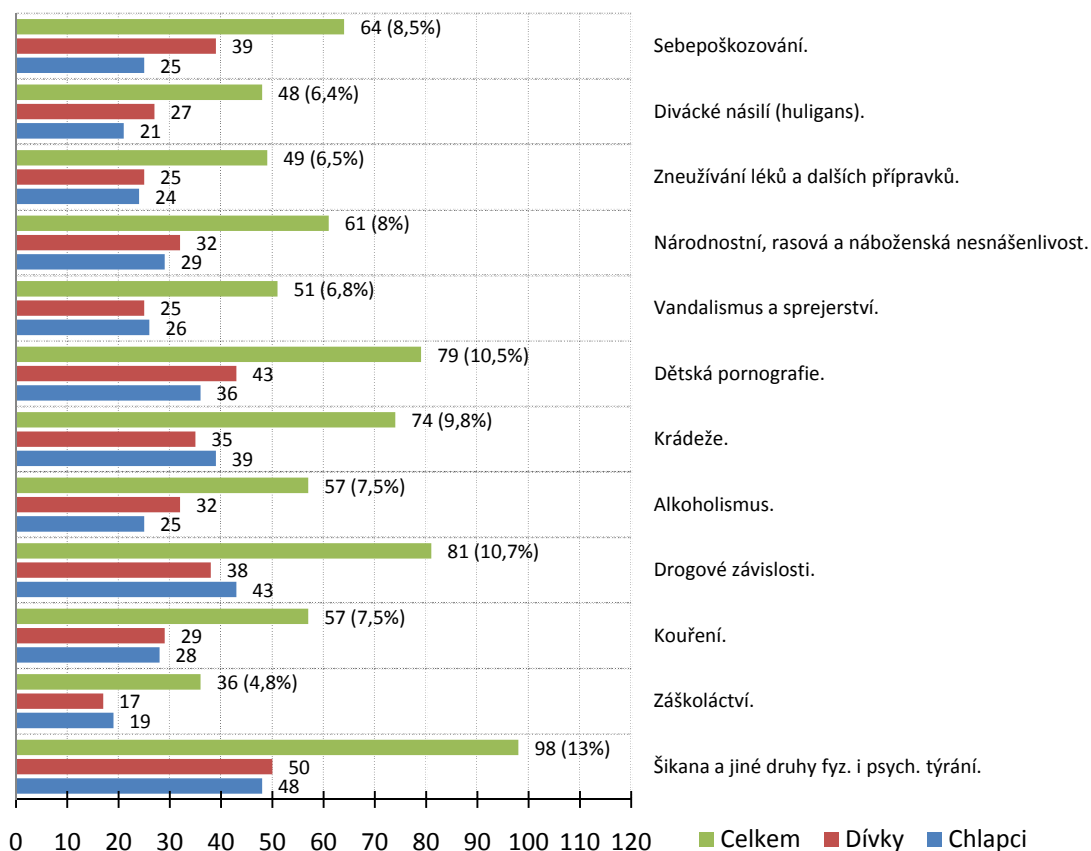
Grafické zpracování otázky č. 12 – výhrady ke škole

Graf 12: Zpracování otázky č. 12 – ZŠ Pardubice

Hodnocení pedagogů, podněty a výhrady ke škole se nacházejí v otázkách 11 (hodnocení pedagogů) a 12 (výhrady ke škole). Z nich vyplývá, že v 62,6% odpovědích vidí žáci svůj vztah k pedagogům jako kladný. Naproti tomu v 19% odpovědích vnímají žáci své pedagogy převážně jako subjektivně hodnotící, v 13,3% neumí pedagog látku srozumitelně vysvětlit a v 5,1% si myslí, že o ně pedagog nemá vůbec zájem. Výhrada na subjektivní hodnocení pedagogů se zopakovala i v otázce číslo 12, kdy byla uvedena celkem v 34 (6,6%) odpovědích. Podněty na vylepšení podmínek školy nejvíce (konkrétně 70 ze 122, tj. 13,6% odpovědí) směřovaly k nabídce jídel ve školní jídelně. Bylo by tedy na zvážení uspořádat veřejnou diskusi na téma jídelníčku. V těsném závěsu, co se počtu odpovědí na otázku týká, se umístilo vybavení učeben, laboratoří (8,2%) a školní lavice (10,7%). Zde se berou v úvahu samozřejmě finanční možnosti školy na zlepšení tohoto stavu.

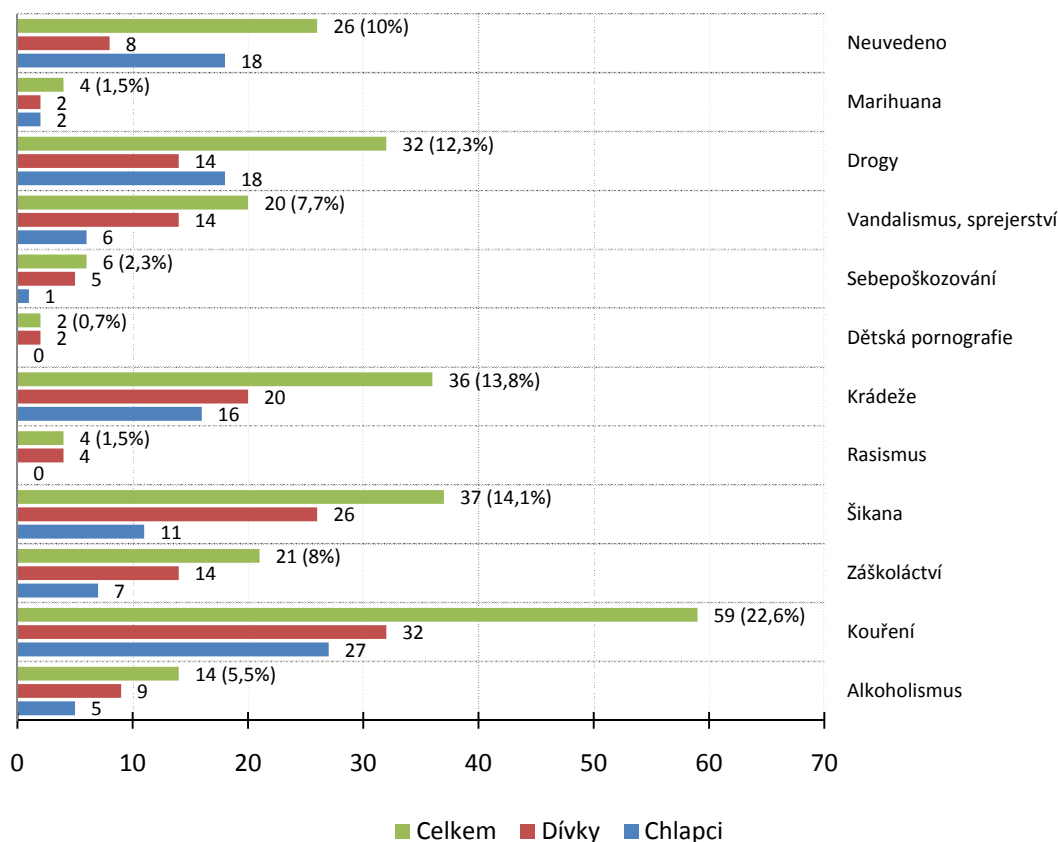
Grafické zpracování otázky č. 13 – nebezpečné jevy ve společnosti

Graf 13: Zpracování otázky č. 13 – ZŠ Pardubice

Následující otázky jsou nejdůležitější pro téma této práce. Jejich obsah se vztahuje přímo k sociálně patologickým jevům, jejich výskytu ve škole a společnosti. Dále také k hodnocení účinnosti prevence samotnými žáky (otázka 16). Mezi nejvíce nebezpečné sociálně patologické jevy pro společnost zvolili žáci v 98 odpovědích (13%) šikanu, v 81 odpovědích (10,7%) drogovou závislost a v 79 odpovědích (10,5%) dětskou pornografii. Zde je vidět, že si žáci uvědomují společenskou nebezpečnost těchto jevů.

Grafické zpracování otázky č. 14 – nebezpečné jevy ve škole

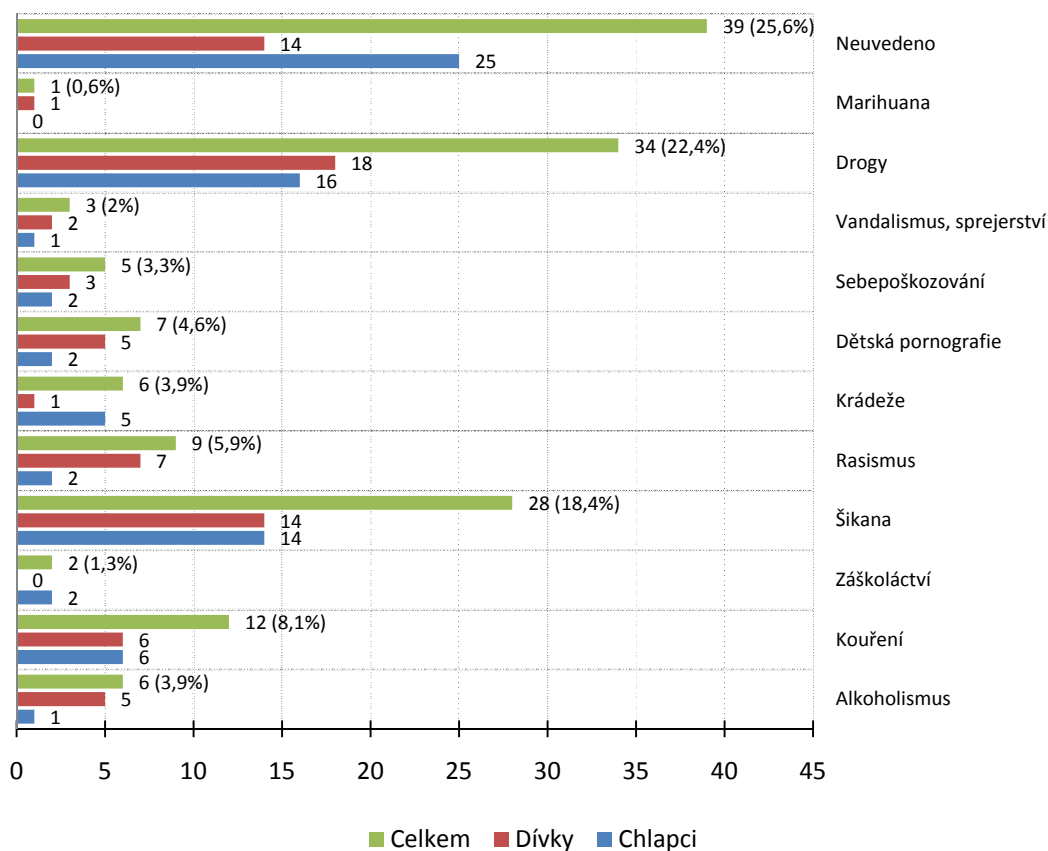
Graf 14: Zpracování otázky č. 14 – ZŠ Pardubice

Zajímavé je sledování výskytu těchto nebezpečných jevů samotnými žáky v jejich škole tak, jak je v odpovědích na otázku číslo 14. Podle ní se ve škole nejvíce vyskytuje kouření (22,6%), šikana (14,1%) a krádeže (13,8%). Údaj o šikaně se zdá být alarmující, je však potřeba vzít v úvahu, zda umí žáci tento jev přesně definovat a identifikovat, jestli ho skutečně mají na mysli. Často u žáků dochází k záměně mezi jednotlivými, neopakujícími se konflikty a dlouhotrvajícím psychickým či fyzickým nátlakem.

V menším počtu odpovědí jsou zastoupeny i další jevy jako užívání drog, záškolačství, vandalismus a alkoholismus. V případě této školy tomu samozřejmě může nahrávat také prostředí, kdy žáci často přecházejí mezi pavilóny a jejich kontrola může být tedy hůře proveditelná.

Za zmínku stojí i údaj v podobě 10% vůbec neuvedených odpovědí, což by se dalo přičíst strachu žáků něco na sebe prozrazovat v návaznosti na vyšetřování a potrestání.

Grafické zpracování otázky č. 15 – nejnebezpečnější jevy ve společnosti

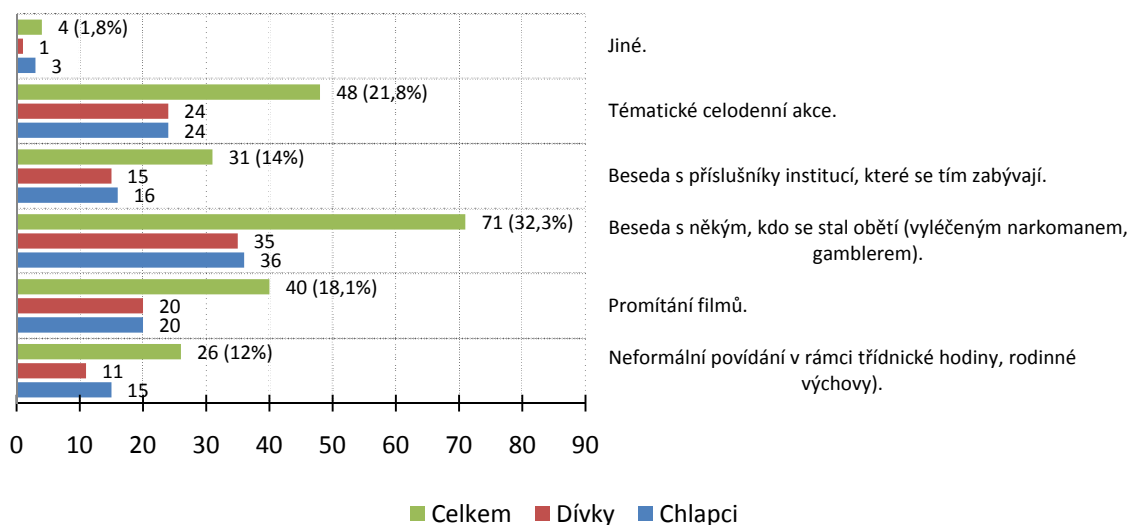

Graf 15: Zpracování otázky č. 15 – ZŠ Pardubice

Za nejnebezpečnější jevy ve společnosti považují žáci užívání drog (22,4%) a šikanu (18,4%). O mnoho méně uvedlo jako další kouření (8,1%) a rasismus (5,9%). Je zde také vysoký počet neuvedených odpovědí (25,6%).

Z uvedených otázek číslo 13, 14 a 15 je zřejmé, že dětem tyto sociálně patologické jevy již něco říkají, jsou si vědomy jejich existence jak ve společnosti, tak u nich ve škole. I když u otázek číslo 13 a 15 chybí stupnice hodnocení od jedné do pěti, čímž by se dalo lépe zdůraznit pořadí nebezpečných jevů, je možné alespoň z výše počtu odpovědí vyzorovat, že jak šikana (13% všech odpovědí 13. otázky a 18,4% všech odpovědí 15. otázky), tak drogy (10,7% všech odpovědí 13. otázky a 22,4% všech odpovědí 15. otázky), které získaly nejvyšší počet odpovědí, řadí žáci mezi nejnebezpečnější.

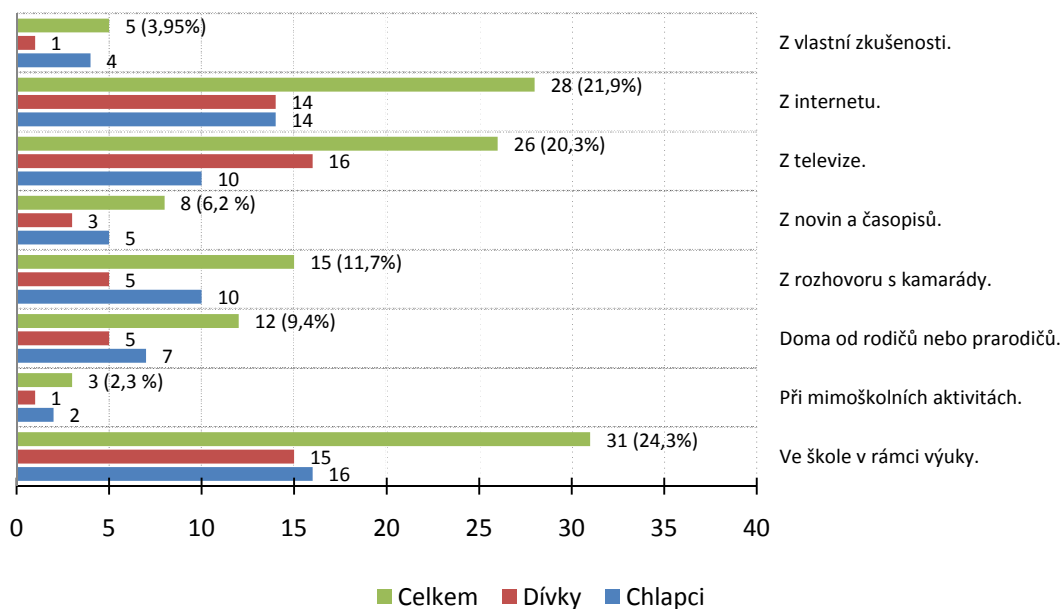
Grafické zpracování otázky č. 16 – pohled na prevenci

Graf 16: Zpracování otázky č. 16 – ZŠ Pardubice

Za nejúčinnější formy prevence považují žáci besedy s někým, kdo se stal obětí (32,3% odpovědí), tematické celodenní akce (21,8%) a promítání filmů (18,1%). Skoro na poslední místo žáci staví neformální povídání v rámci třídnických hodin (12%).

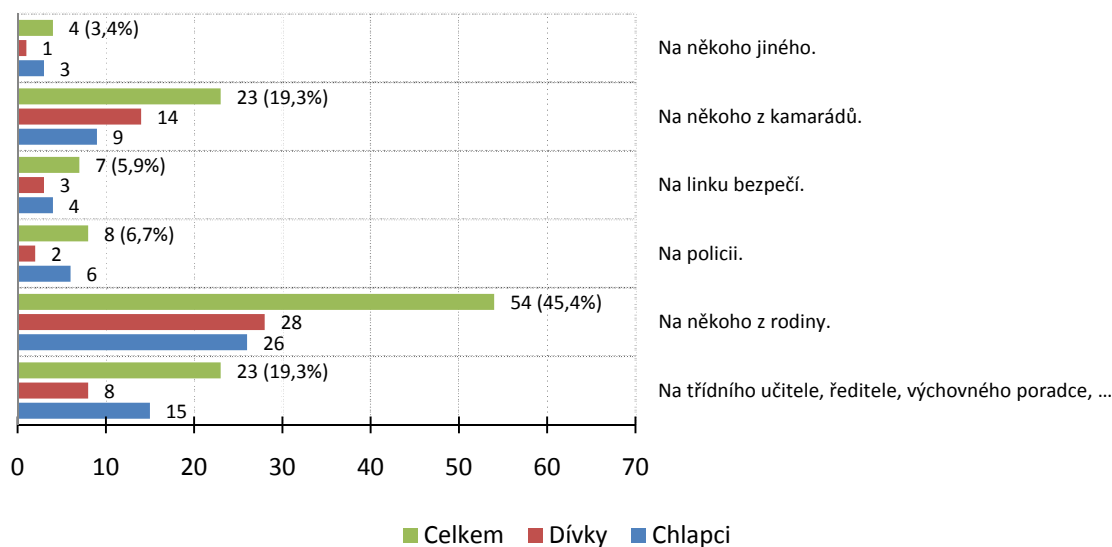
Grafické zpracování otázky č. 17 – pohled na informace o nebezpečných jevech

Graf 17: Zpracování otázky č. 17 – ZŠ Pardubice

V 17. otázce byli žáci dotazováni na možnost zdroje informací o nebezpečných jevech. Nejvíce odpovědí získala škola (24,3%). Je to pozitivní zjištění, že žáci řadí školu mezi své nejčastější zdroje informací. Jako další zdroje uvedli internet (21,9%) a televizi (20,3%), což se dalo předpokládat v dnešní době informačních technologií.

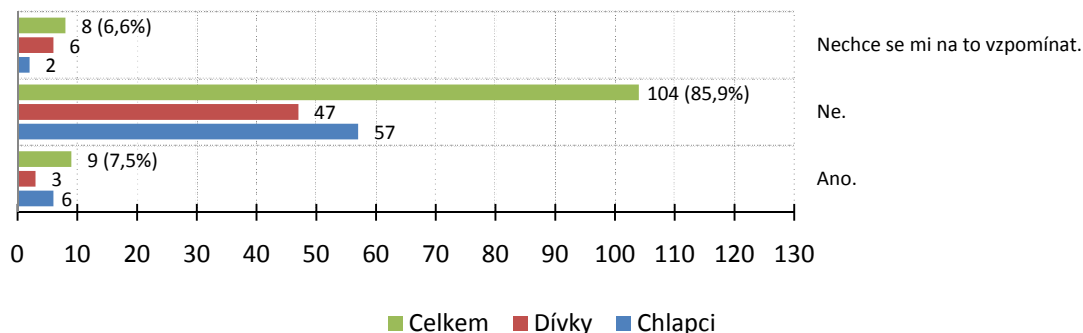
Grafické zpracování otázky č. 18 – pohled na pomoc v nouzi

Graf 18: Zpracování otázky č. 18 – ZŠ Pardubice

V případě nějakého problému by se žáci o radu nebo pomoc obrátili na své blízké v rodině (45,4%), kamarády (19,3%) a učitele (19,3%). Jen malá část z nich by kontaktovala linku bezpečí (5,9%) nebo policii (6,7%). Je tedy zřejmé, že důvěru v citlivých situacích mají spíše ke svému blízkému okolí než k veřejným institucím.

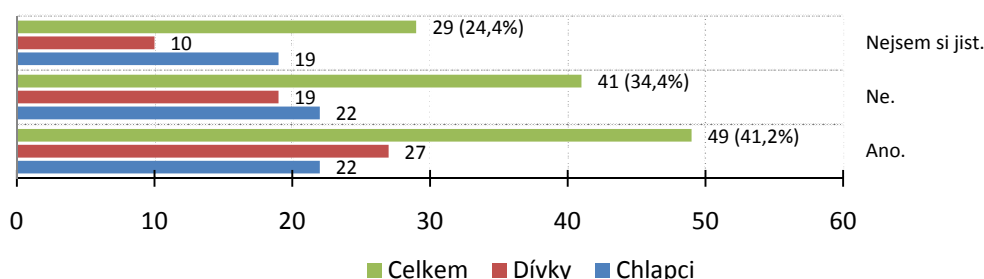
Grafické zpracování otázky č. 19 – vlastní zkušenost s šikanou

Graf 19: Zpracování otázky č. 19 – ZŠ Pardubice

Vlastní zkušenost s šikanou mělo již 17 žáků, tj. 14,1% (6,6% + 7,5%). Výsledek to není zanedbatelný. I když dnes již tento jev nemusí být u těchto žáků aktuální, pomínul nebo byl aktivně přerušen, je jisté, že uvedení žáci vědí, co tento jev znamená a patrně v nich zanechal jistou zkušenost.

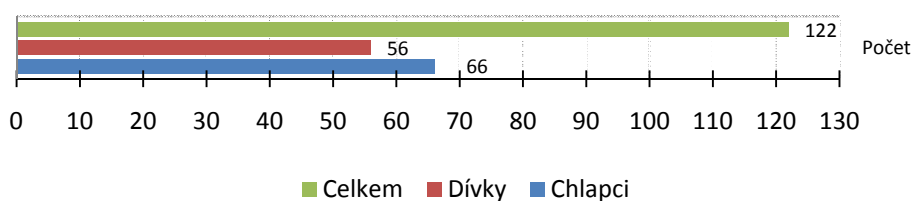
Grafické zpracování otázky č. 20 – pohled na šikanu ve svém okolí

Graf 20: Zpracování otázky č. 20 – ZŠ Pardubice

Z odpovědí na předposlední otázku je vidět, že více jak 40% žáků se již se šikanou ve svém okolí setkala. Poměrně vysoký je i počet odpovědí s vyjádřením nejistoty ohledně výskytu šikany (24,4%). V každém případě to ukazuje na fakt, že žáci si jsou tohoto jevu vědomi a jeho výskyt v jejich okolí jim není cizí. Otázkou však zůstává, zda se šikana v jejich okolí objevuje i nadále nebo je již minulostí, jelikož byla otázka směřována spíše více na minulost, než na současnost.

Grafické zpracování otázky č. 21 – identifikace pohlaví žáka

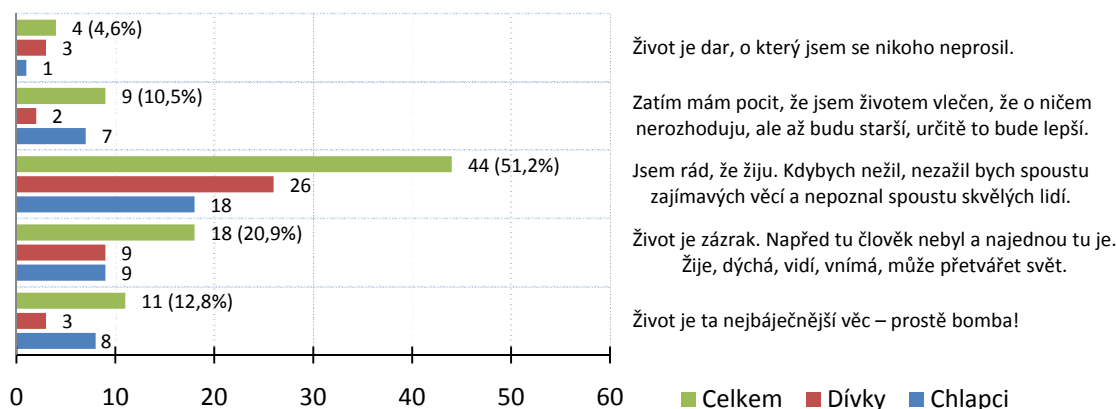
Poslední otázka dotazníku měla identifikační charakter pro určení pohlaví žáků, které by v případě potřeby bylo možné použít pro komparaci výsledků jednotlivých odpovědí mezi chlapci a dívkami. Celkem odpovědělo 122 žáků, z toho bylo 56 dívek a 66 chlapců, tj. skoro stejné zastoupení obou pohlaví.

Tabulkový přehled všech odpovědí je v příloze č. 3.

4.2 Výsledky dotazníku – ZŠ Holice Holubova

Na dotazník odpovědělo celkem 86 žáků, poměr zastoupení dívek a chlapců byl stejný, tj. 43 dívek a 43 chlapců. Celý výstup z dotazníkového šetření je v příloze č. 4, kde je tabulkový přehled všech odpovědí na 21 otázek dotazníku.

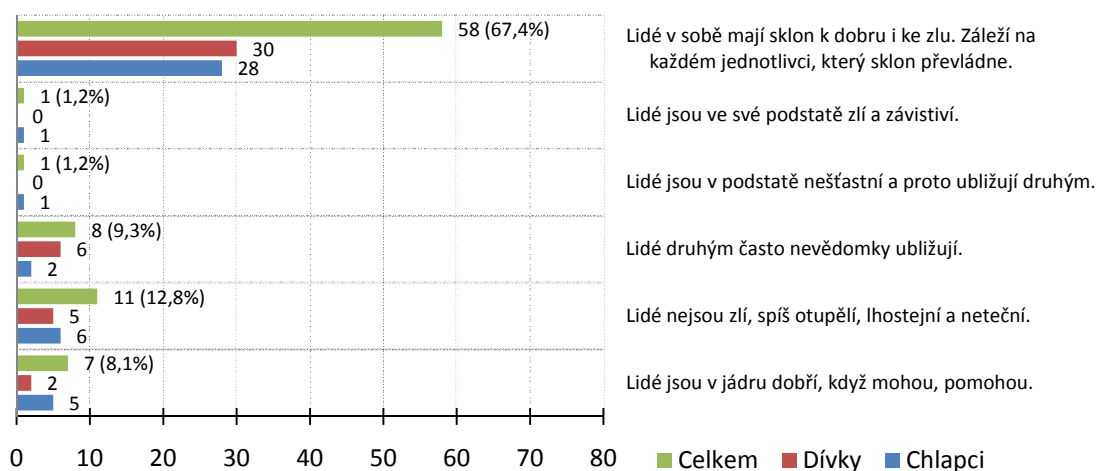
Grafické zpracování otázky č. 1 – pohled na vlastní život

Graf 21: Zpracování otázky č. 1 – ZŠ Holice

Z úvodní otázky, která má naznačit aktuální pohled na vlastní život je patrné, že většina žáků tento pohled hodnotí kladně. Z celkových 86 odpovědí bylo neutrálních 9 (10,5%) a negativních pouze 4 (4,6%), zbytek odpovědí byl kladný.

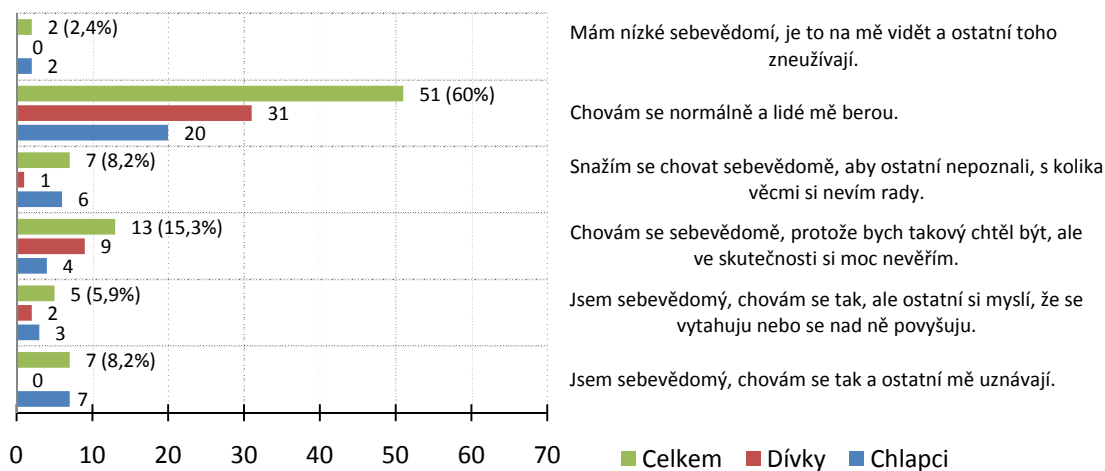
Grafické zpracování otázky č. 2 – názor na lidi ve svém okolí

Graf 22: Zpracování otázky č. 2 – ZŠ Holice

Ve druhé otázce jsou pouze dvě odpovědi vyloženě negativní (2,4%), kdy dva z dotázaných chlapců vidí osoby z jejich okolí buď přímo jako zlé nebo nešťastné a z toho pak vyplývá jejich chování.

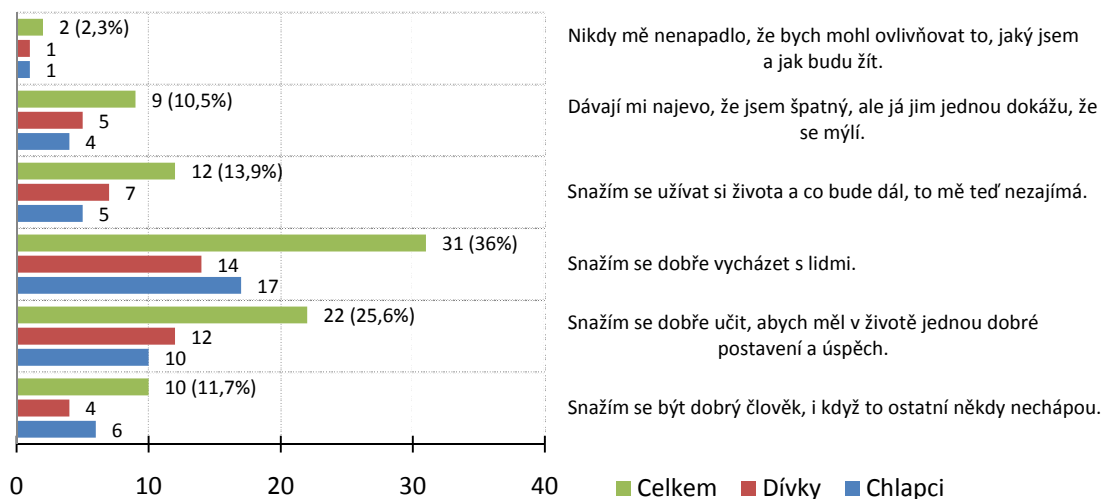
Grafické zpracování otázky č. 3 – názor na vlastní sebehodnocení

Graf 23: Zpracování otázky č. 3 – ZŠ Holice

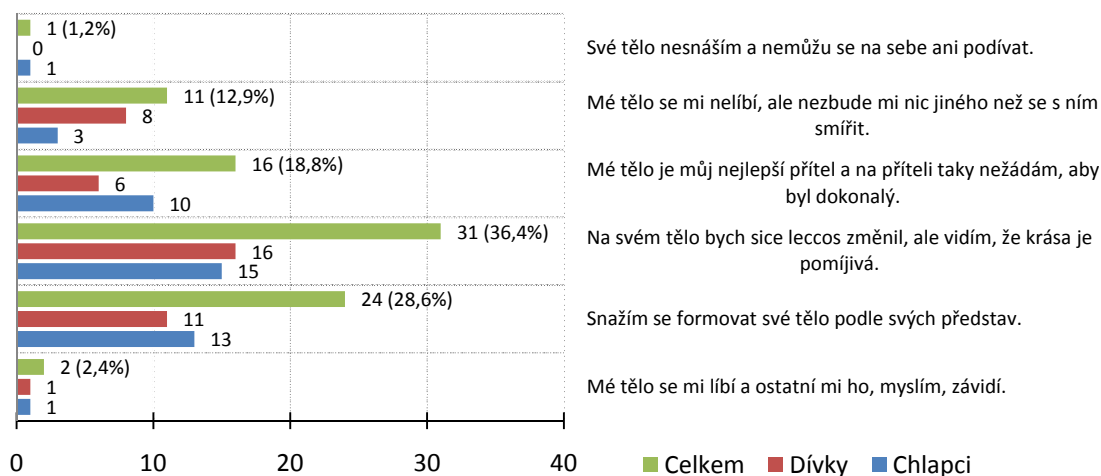
Třetí otázka se orientovala na schopnost sebehodnocení žáků. Negativní názor na vlastní sebevědomí měli ze všech odpovědí pouze 2 chlapci (2,4%). Tento postoj je možné přičíst i aktuální náladě.

Grafické zpracování otázky č. 4 – pohled na vlastní chování

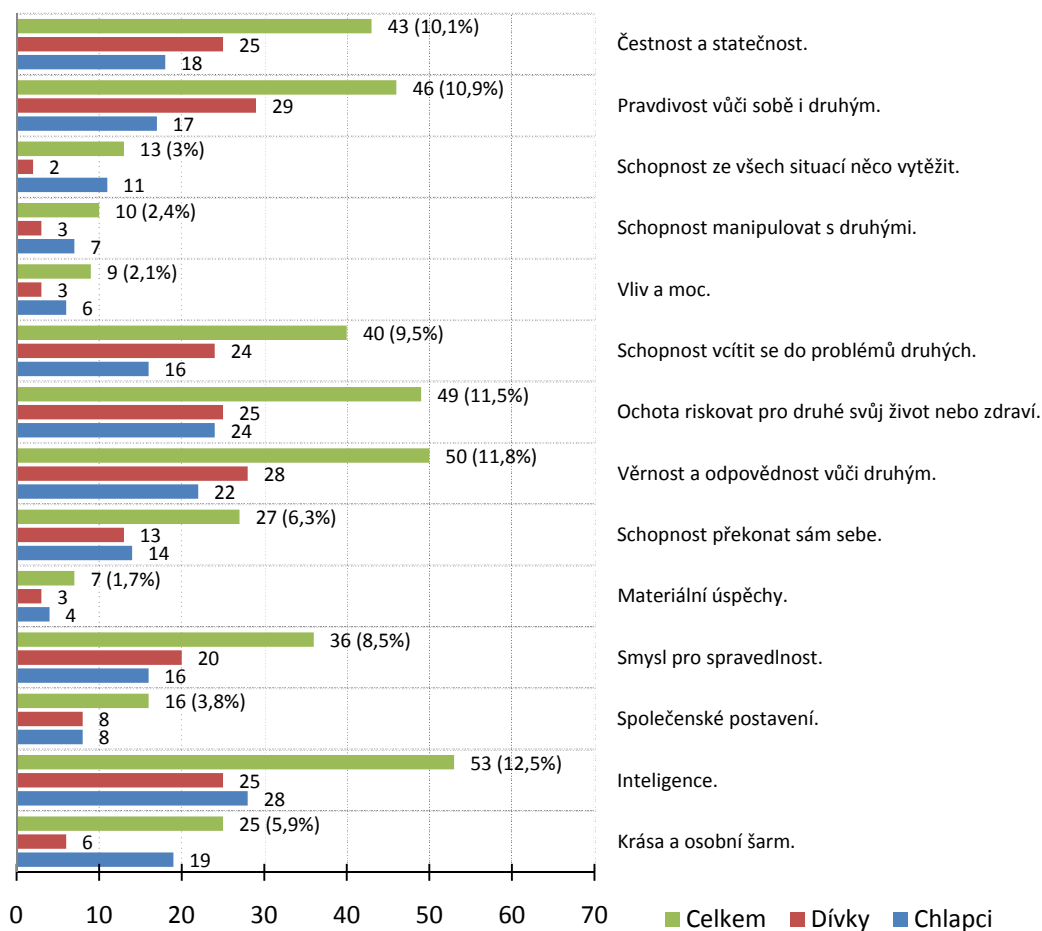
Graf 24: Zpracování otázky č. 4 – ZŠ Holice

Grafické zpracování otázky č. 5 – pohled na vlastní tělo

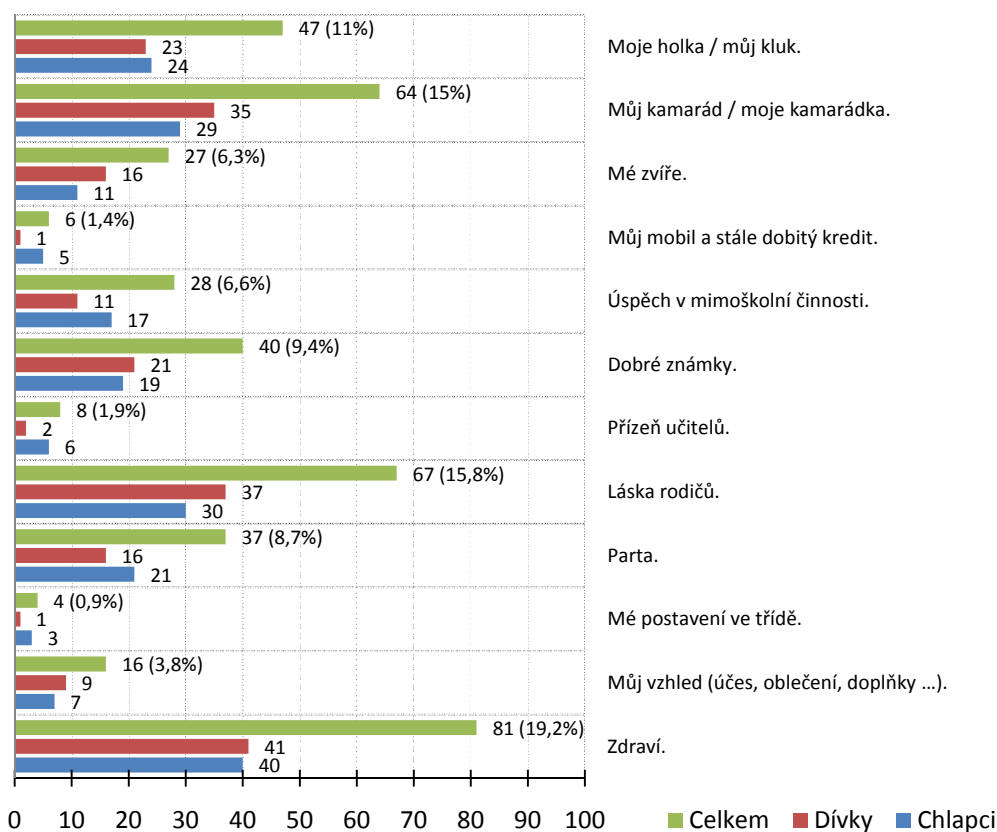
Graf 25: Zpracování otázky č. 5 – ZŠ Holice

Grafické zpracování otázky č. 6 – pohled na vlastnosti a schopnosti

Graf 26: Zpracování otázky č. 6 – ZŠ Holice

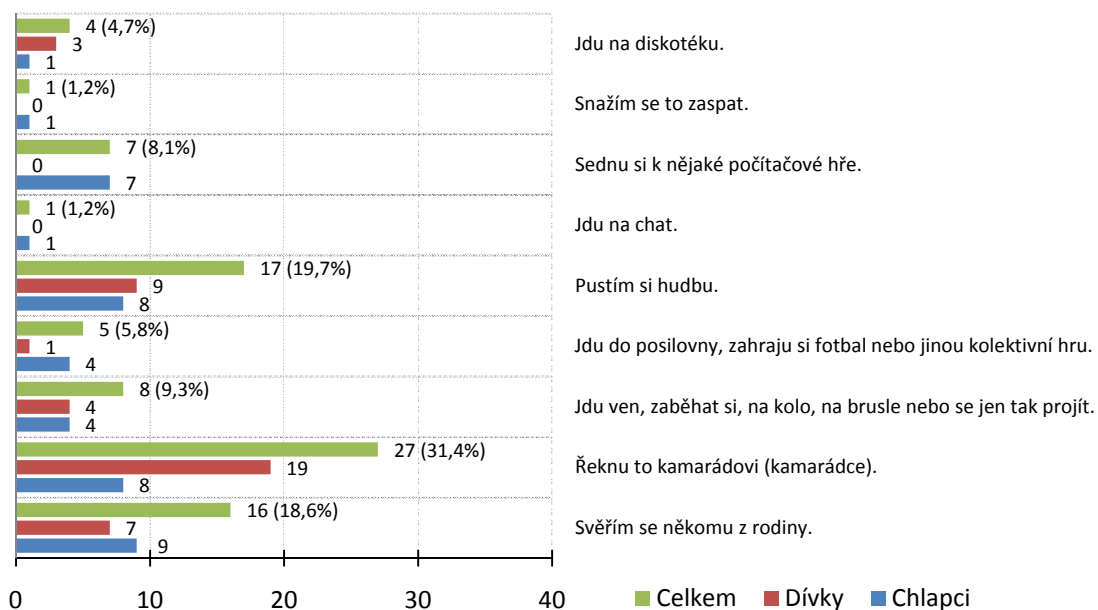
Grafické zpracování otázky č. 7 – hodnotový systém

Graf 27: Zpracování otázky č. 7 – ZŠ Holice

Otázky 4, 5, 6 a 7 by měly naznačovat psychické i fyzické vlastnosti žáků. U otázky číslo 4 odpovědělo 9 žáků negativně, tj. že jim okolí dává najevo, že jsou špatní. Z celkového počtu je to okolo 10%, a to není málo. V 5 otázce byla pouze jedna odpověď negativní (1,2%), což je známka pozitivního sebehodnocení v celém kolektivu. U otázky číslo 6, zaměřené na vlastnosti a schopnosti, které děti uznávají, nejvíce odpovědí získala inteligence (12,5%), věrnost (11,8%), ochota pomoci druhým (11,5%) a pravdivost (10,9%). Žáci tedy uznávají typicky dobré lidské vlastnosti. Úplně opomenuty nezůstaly ani ty méně všeobecně uznávané, mezi které lze zařadit vliv a moc (2,1%), schopnost manipulovat (2,4%), materiální úspěchy (1,7%), krása, šarm (5,9%) a společenské postavení (3,8%). Z toho vyplývá, že již část školní mládeže si je vědoma toho, že nikoliv jen s poctivostí a pravdivostí je možné v životě něčeho dosáhnout. V hodnotovém systému otázky číslo 7 zvítězilo jednoznačně zdraví (19,2%). Je dobře, že žáci v tomto věku znají jeho cenu. Jako další velmi početně zastoupené skončily hodnoty – láska rodičů, můj kamarád/kamarádka a můj kluk/holka. Z uvedeného lze vyvodit, že kromě zdraví si dále váží blízké osoby, ať už rodičů, kamarádů nebo svých partnerů.

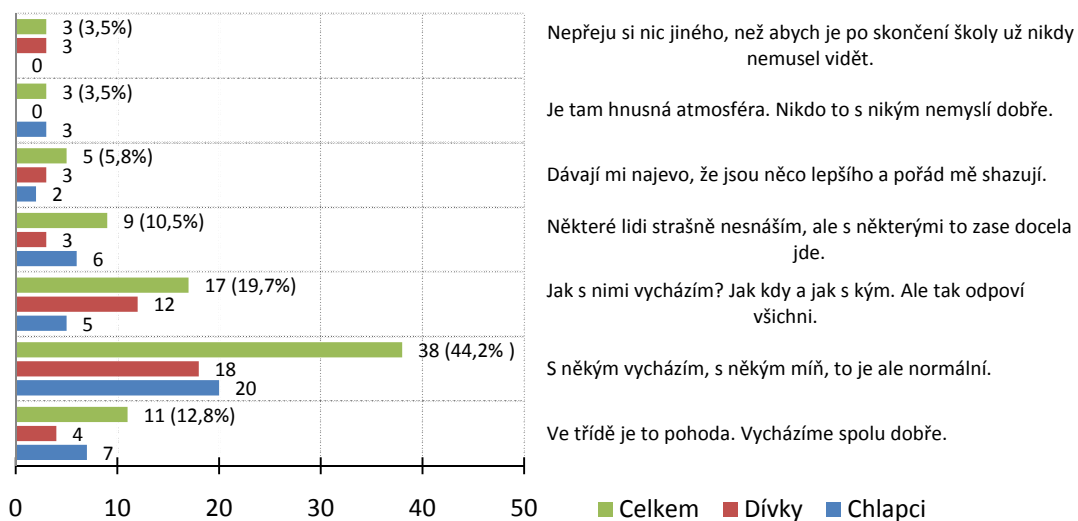
Grafické zpracování otázky č. 8 – schopnost reakce na problém

Graf 28: Zpracování otázky č. 8 – ZŠ Holice

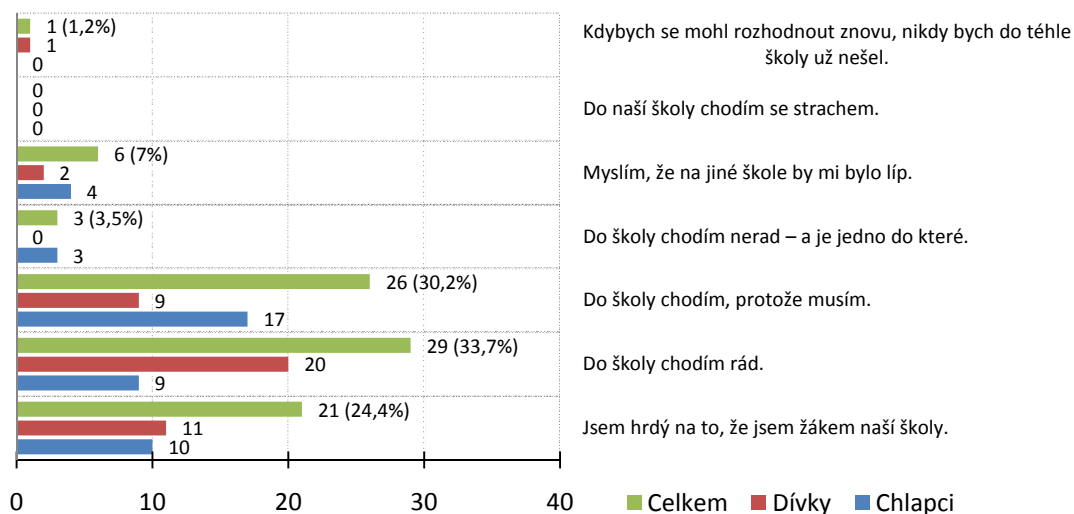
V osmé otázce se zjišťovala schopnost žáků reagovat na negativní situace (problém, stres nebo smutek). Nejvíce žáků by volilo řešení přes svého kamaráda (31,4%) nebo někoho z rodiny (18,6%), které v celkovém součtu 43 odpovědí činí přesných 50%. Nemalý počet žáků by se s problémem vypořádalo jinak, například poslechem hudby (19,7%), hraním počítačových her (8,1%) nebo sportovní aktivitou – během (9,3%), cvičením v posilovně (5,8%).

Grafické zpracování otázky č. 9 – pohled na třídní klima

Graf 29: Zpracování otázky č. 9 – ZŠ Holice

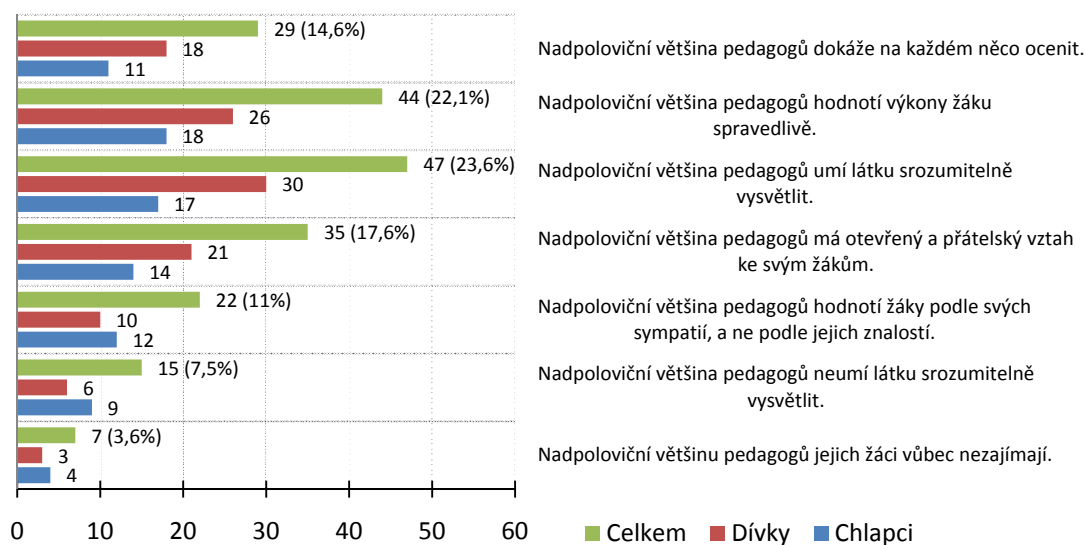
Grafické zpracování otázky č. 10 – pohled na vlastní školu

Graf 30: Zpracování otázky č. 10 – ZŠ Holice

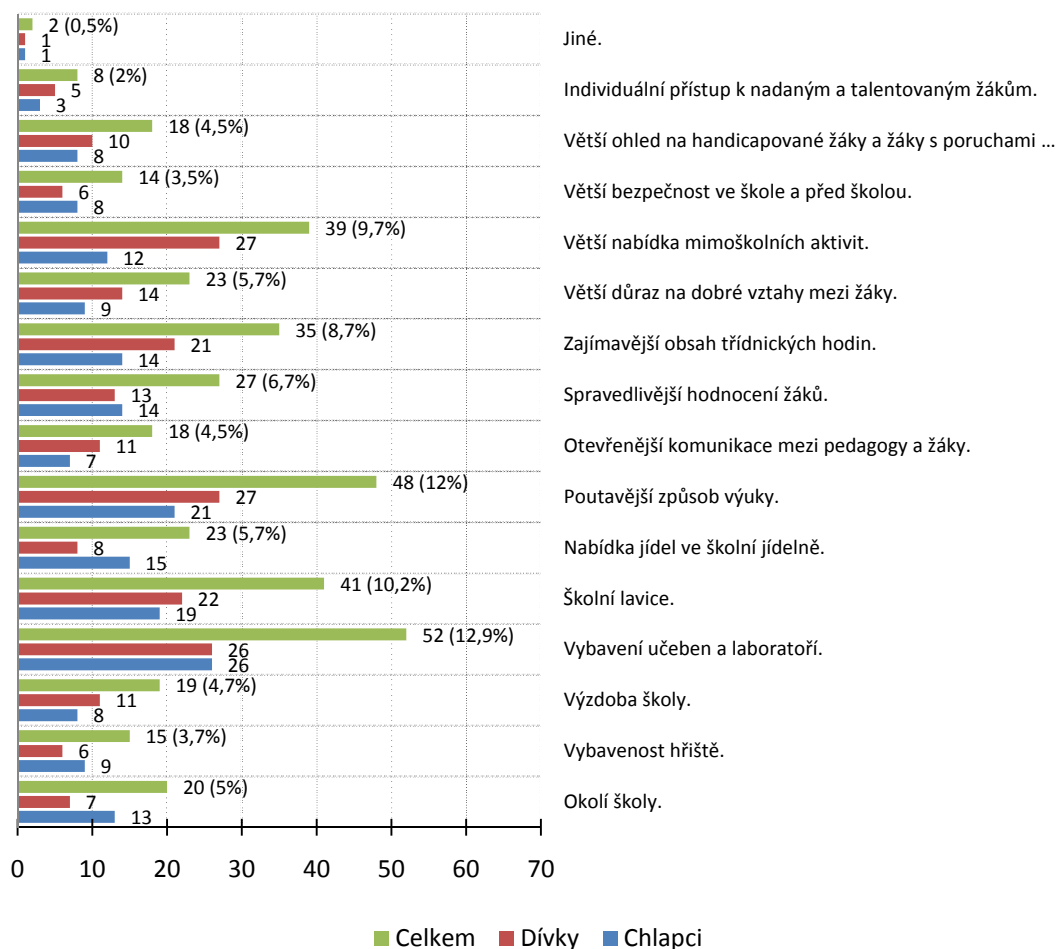
V pohledu na třídní klima u deváté otázky připadlo na negativní reakci celkem 11 odpovědí, což při celkovém počtu 86 odpovědí činí cca 13% (1., 2., a 3. odpověď v grafu 29). Ani při pohledu na vlastní školu nebyl počet negativních reakcí zanedbatelný. Celkem to bylo 10 odpovědí z 86, tedy cca 12%. Z údajů vyplývá, že několik jedinců se ve svých třídních kolektivech necítí zrovna dobře. Pro pedagogy by to měl být signál sledovat více dění ve třídách a snažit se zjistit, zda se děti například někomu za něco neposmívají, nepomlouvají nebo mezi sebe nechtějí některé jedince přijmout. V krajních případech by se pak mohlo jednat o prvopočátek vznikající šikany.

Grafické zpracování otázky č. 11 – pohled na hodnocení pedagogů

Graf 31: Zpracování otázky č. 11 – ZŠ Holice

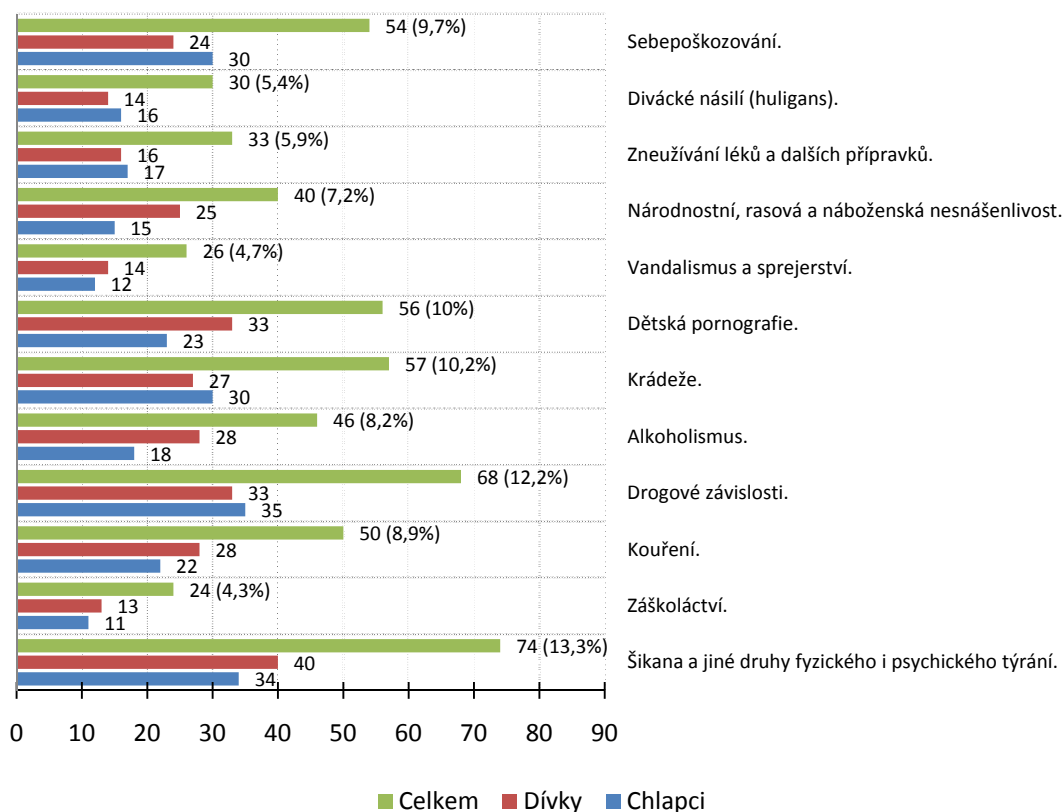
Grafické zpracování otázky č. 12 – výhrady ke škole

Graf 32: Zpracování otázky č. 12 – ZŠ Holice

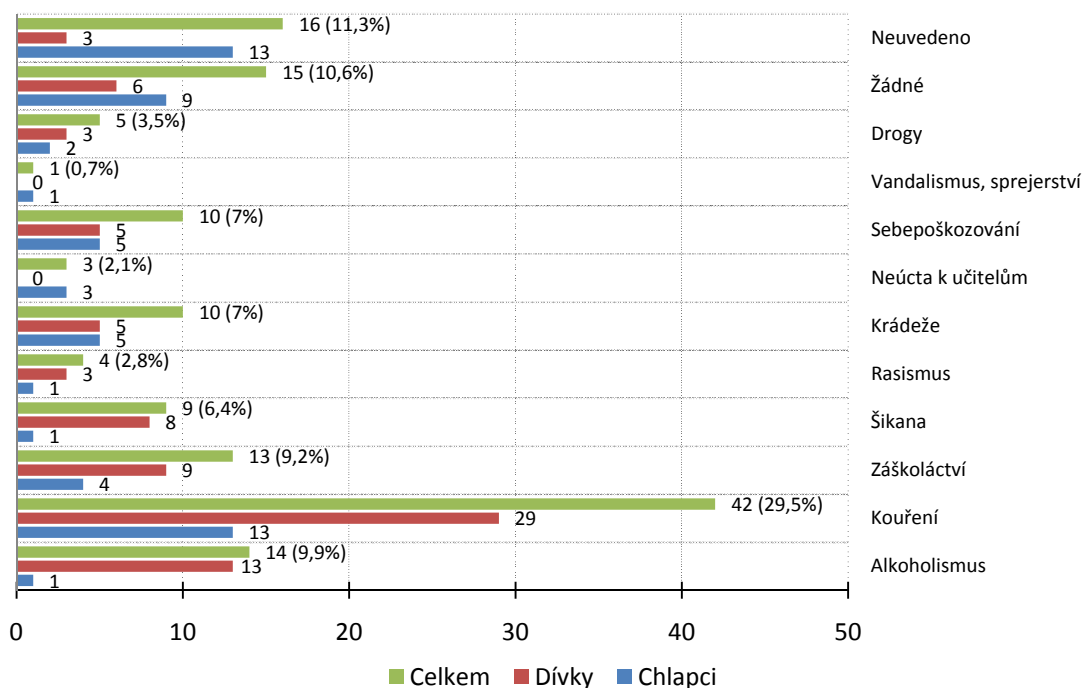
Hodnocení pedagogů, podněty a výhrady ke škole se nacházejí v otázkách číslo 11 (hodnocení pedagogů) a 12 (výhrady ke škole). Z výsledků vyplývá, že většina dětí je s prací (hodnocením, výkladem látky, vztahem k dětem, atd.) pedagogů spokojena. Na subjektivní hodnocení učitelů připadlo 22 odpovědí (11%), na nesrozumitelný výklad 15 odpovědí (7,5%) a v 7 případech (3,6%) si žáci myslí, že o ně pedagog nemá vůbec zájem. Z celkového počtu odpovědí pak tyto výhrady činí cca 22%. Nabízí se zde ale i otázka, do jaké míry jsou schopni žáci ve svém věku objektivně určit míru svých znalostí v protikladu s pozitivním či negativním hodnocením od pedagogů. Podněty ve vztahu ke škole směřovaly nejvíce k vybavení učeben a laboratoří, dále pak k poutavějšímu způsobu výuky a školním lavicím. Žákům není lhostejné v jakém prostředí a s jakým obsahem probíhá jejich výuka. Mají zájem o pěkné, zajímavé prostředí a poutavou výuku, která by je nadchla.

Grafické zpracování otázky č. 13 – nebezpečné jevy ve společnosti

Graf 33: Zpracování otázky č. 13 – ZŠ Holice

Grafické zpracování otázky č. 14 – nebezpečné jevy ve škole

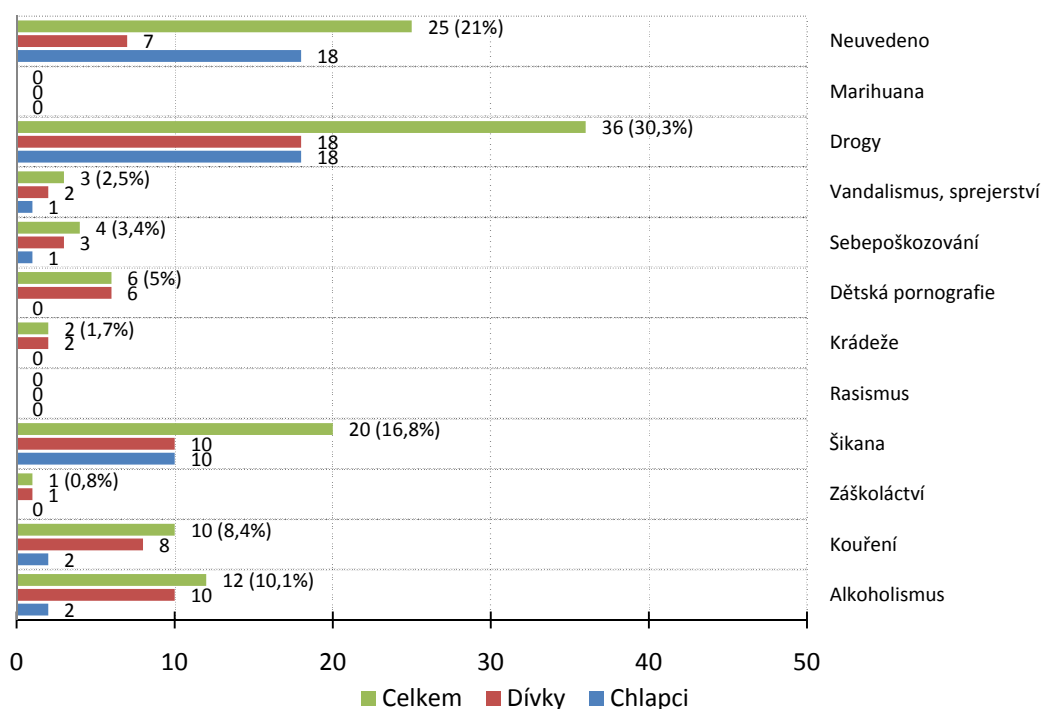
Graf 34: Zpracování otázky č. 14 – ZŠ Holice

Za jevy, které jsou pro společnost nebezpečné, označili žáci v otázce číslo 13 šikanu (13,3%), užívání drog (12,2%), krádeže (10,2%), dětskou pornografií (10%) a sebepoškozování (9,7%). Ostatní jevy se vyskytly v odpovědích pouze okrajově v menším zastoupení. Z toho lze usoudit, že si žáci uvědomují význam těchto jevů i jejich nebezpečí pro společnost.

Otázka číslo 14 zachycuje odpovědi na výskyt sociálně patologických jevů ve škole tak, jak je vidí sami žáci. Vysoké zastoupení zde má kouření (29,5%), přičemž tuto odpověď uvedlo dvakrát více dívek než chlapců. Jako další následuje konzumace alkoholu (9,9%), krádeže (7%) a záškoláctví (9,2%).

Nezanedbatelný se zdá i počet odpovědí typu žádné nebo neuvedené. U odpovědi žádné lze spekulovat o tom, zda žáci opravdu o žádných jevech nevědí nebo zda bylo cílem zvýšit kredit třídy/školy nebo i případně na vyskytující se jevy neupozorňovat a mlžít o jejich existenci. Stejně skutečnosti se nabízejí i v případě, kdy žáci odpověď neuvedli.

Grafické zpracování otázky č. 15 – nejnebezpečnější jevy ve společnosti

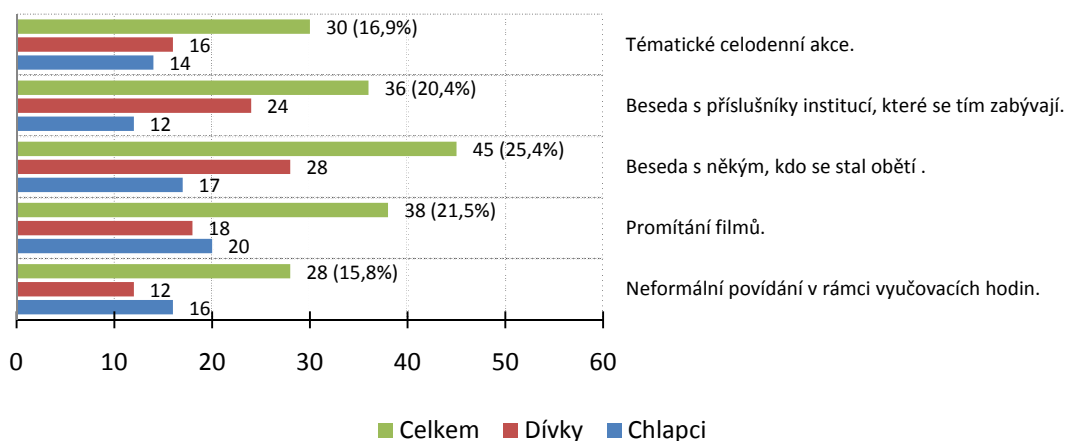

Graf 35: Zpracování otázky č. 15 – ZŠ Holice

K patnácté, otevřené otázce, uvedli žáci jako nejnebezpečnější jevy pro společnost užívání drog (30,3%), šikanu (16,8%), kouření (8,4%) a konzumaci alkoholu (10,1%). Velký propad v počtu odpovědí oproti uzavřené otázce číslo 13 zaznamenal rasismus (0%), kdy ho v této otázce neuvedl ani jeden žák. Příčinou může být i fakt, kdy v otázce č. 13 byl rasismus předpřipraven k zaškrtnutí, zatímco ve volné otázce č. 15 si žáci na tento jev nemuseli pouze

vzpomenout. Celkově se v těchto dvou otevřených otázkách (číslo 14 a 15) často vyskytoval případ, kdy žáci neuvedli žádnou odpověď (11,3% a 21%)⁷.

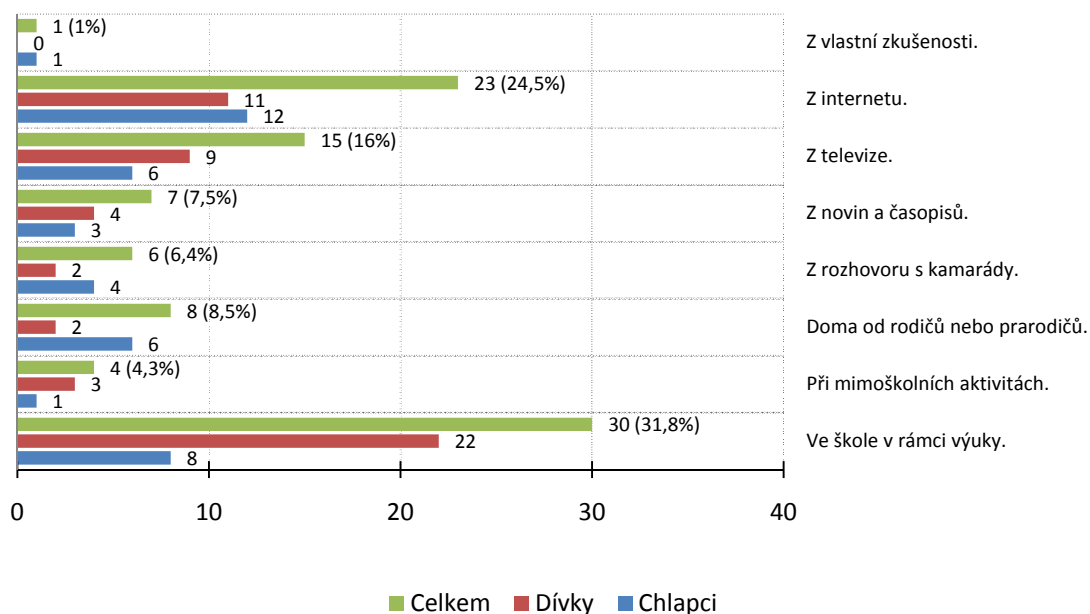
Grafické zpracování otázky č. 16 – pohled na prevenci

Graf 36: Zpracování otázky č. 16 – ZŠ Holice

K neúčinnějším formám prevence řadí žáci besedy s někým, kdo se stal obětí (25,4%). Na druhém místě pak promítání filmů (21,5%) a besedy s osobami, pracujícími v institucích, které se touto problematikou zabývají (20,4%). Počet odpovědí zde nijak výrazně nekolísá, rozmezí hodnot je zde od 12 do 28, nelze tedy jednoznačně říci, které jednotlivé formy prevence žáci preferují, a které nikoliv.

Grafické zpracování otázky č. 17 – pohled na informace o nebezpečných jevech

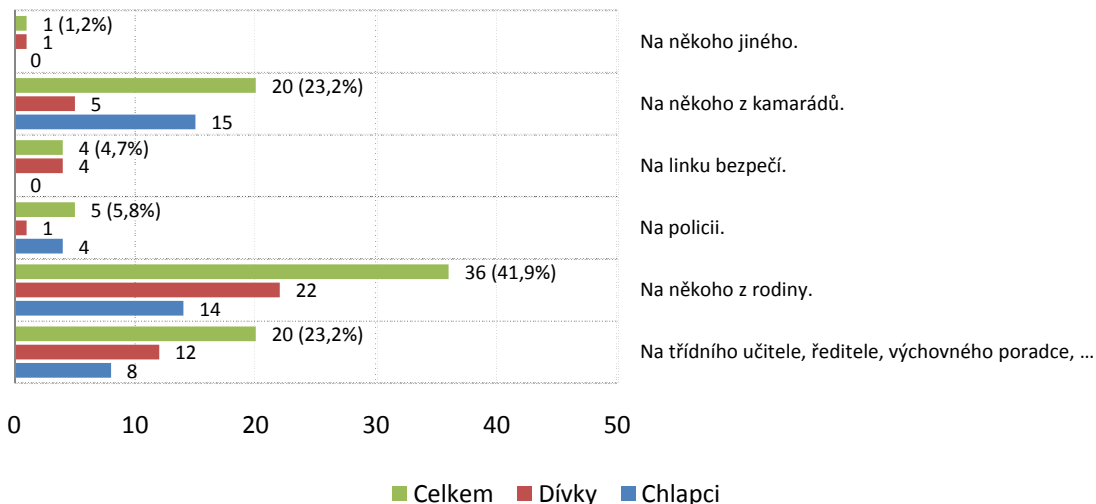

Graf 37: Zpracování otázky č. 17 – ZŠ Holice

⁷ V grafu označeno jako neuvedeno.

Za nejčastější zdroje informací označili žáci školu (31,8%), internet (24,5%) a televizi (16%). Je dobře, že se mezi frekventovanými zdroji objevila škola, která tím pádem plní své preventivní, výchovné a další funkce. Ostatní odpovědi se vyskytly jen okrajově.

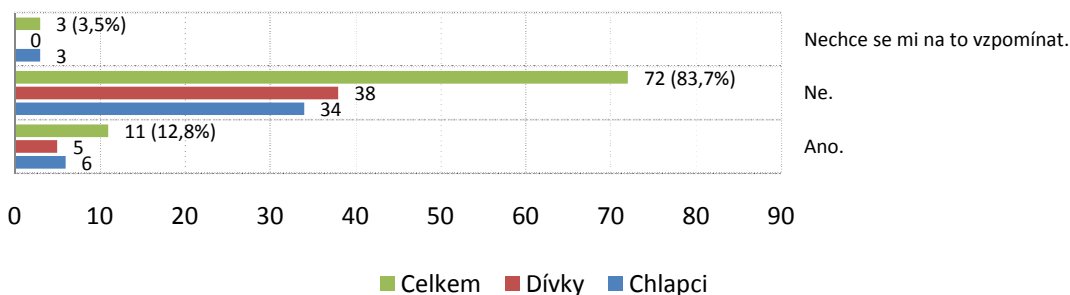
Grafické zpracování otázky č. 18 – pohled na pomoc v nouzi

Graf 38: Zpracování otázky č. 18 – ZŠ Holice

V případě, že by se žáci dozvěděli o nějakém problému nebo by se dokonce týkal jich samotných, radu nebo pomoc by nejčastěji hledali u svých blízkých v rodině (41,9%), u kamarádů (23,2%) a učitelů (23,2%). Jen malá část žáků by se obrátila na linku bezpečí a policii. Je tedy zřejmé, že důvěru v citlivých situacích mají spíše ke svému blízkému okolí než k veřejným institucím.

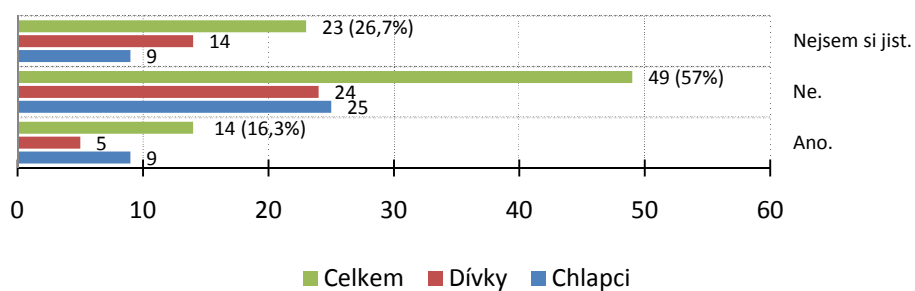
Grafické zpracování otázky č. 19 – vlastní zkušenost s šikanou

Graf 39: Zpracování otázky č. 19 – ZŠ Holice

Vlastní zkušenost s šikanou mělo již 14 žáků, tj. cca 16,3% (3,5% + 12,8%) všech dotazovaných. Nyní je otázkou, zda šikana probíhá dále a v jaké formě, nebo zda šlo jen o její prvotní formy, které oběť nebo aktér včas zastavili.

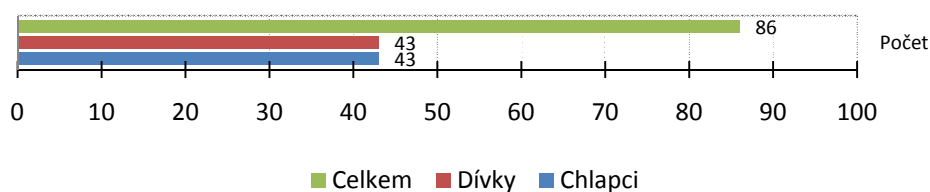
Grafické zpracování otázky č. 20 – pohled na šikanu ve svém okolí

Graf 40: Zpracování otázky č. 20 – ZŠ Holice

Předposlední otázka byla zaměřena na výskyt šikany v okolí žáků. Nejistých žáků v případě její existence bylo 23 (26,7%), přímo o ní vědělo 14 (16,3%) a zbylých 49 (57%) odpovědělo záporně. Určitě vhodné by v tomto případě bylo, aby jednotliví pedagogové sledovali dění ve svých třídách a případné náznaky vzniku takového jednání včas zarazili.

Grafické zpracování otázky č. 21 – identifikace pohlaví žáka

Graf 41: Zpracování otázky č. 21 - ZŠ Holice

Poslední otázka dotazníku měla identifikační charakter pro určení pohlaví žáků, které by v případě potřeby bylo možné použít pro komparaci výsledků jednotlivých odpovědí mezi chlapci a dívkami. Celkem odpovědělo 86 žáků, z toho bylo 43 dívek a 43 chlapců, tj. stejné zastoupení obou pohlaví.

4.3 Prospěch žáků na ZŠ Pardubice Studánka

Tabulka 1: Studijní výsledky - ZŠ Pardubice

Ročník	Počet žáků	Vyznamenání	Neprospěli
7.	53 (35,8%)	14 (9,4%)	0 (0%)
8.	42 (28,4%)	13 (8,8%)	1 (0,7%)
9.	53 (35,8%)	15 (10,1%)	3 (2%)
Celkem	148 (100%)	42 (28,3%)	4 (2,7%)

Zdroj: Přehled prospěchu ZŠ Pardubice Studánka

Tabulka 2: Hodnocení chování - ZŠ Pardubice

Ročník	Pochvaly	NTU	DTU ⁸	DŘS ⁹	Ch - 2 ¹⁰	Ch - 3
7.	2 (1,4%)	3 (2%)	3 (2%)	1 (0,7%)	3 (2%)	0 (0%)
8.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1,4%)	0 (0%)
9.	7 (4,7%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (0,7%)	3 (2%)
Celkem	9 (6,1%)	3 (2%)	3 (2%)	1 (0,7%)	6 (4,1%)	3 (2%)

Zdroj: Přehled prospěchu ZŠ Pardubice Studánka

Z tabulky je patrné, že zhruba jedna třetina všech žáků dosahuje na prospěch s vyznamenáním (28,3%). Neprospěli celkem 4 žáci (2,7%). Oproti tomu pochval (6%) je méně než kázeňských potrestání (10,8%), kdy bylo uděleno 6 napomenutí a důtek třídního učitele (4%), 1 důtka ředitele školy (0,7%) a 9 snížených známek z chování (6,1%). Nejčastěji byli žáci trestáni za záškoláctví, kouření, konzumaci alkoholu a hrubé násilí, kde se nedá říci, že by se jednalo o známky šikany.

⁸ DTU – důtka třídního učitele, podobně NTU – napomenutí třídního učitele

⁹ DŘS – důtka ředitele školy

¹⁰ Ch – 2 – dvojka z chování, Ch – 3 – trojka z chování

4.4 Prospěch žáků na ZŠ Holice Holubova

Tabulka 3: Studijní výsledky - ZŠ Holice

Ročník	Počet žáků	Vyznamenání	Neprospěli
7.	37 (36,6%)	9 (8,9%)	2 (2%)
8.	36 (35,6%)	6 (5,9%)	1 (1%)
9.	28 (27,8%)	6 (5,9%)	0 (0%)
Celkem	101 (100%)	21 (20,7%)	3 (3%)

Zdroj: Přehled prospěchu ZŠ Holice Holubova

Tabulka 4: Hodnocení chování - ZŠ Holice

Ročník	Pochvaly	NTU	DTU ¹¹	DŘS ¹²	Ch - 2 ¹³	Ch - 3
7.	28 (27,7%)	2 (2%)	8 (7,9%)	2 (2%)	0 (0%)	0 (0%)
8.	3 (3%)	0 (0%)	3 (3%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
9.	8 (7,9%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Celkem	39 (38,6%)	2 (2%)	11 (10,9%)	2 (2%)	0 (0%)	0 (0%)

Zdroj: Přehled prospěchu ZŠ Holice Holubova

Z tabulky vyplývá, že pouze 20,7% všech žáků dosahuje ke konci školního roku prospěchu s vyznamenáním. Neprospěli 3 žáci (3%). Pochvaly zde výrazněji převažují nad kázeňským potrestáním, celkem 39 pochval třídního učitele a ředitele školy (38,6%) oproti 15 napomenutím, důtkám třídního učitele a ředitele školy (14,9%). Snížená známka z chování nebyla udělena vůbec.

¹¹ DTU – důtka třídního učitele, podobně NTU – napomenutí třídního učitele

¹² DŘS – důtka ředitele školy

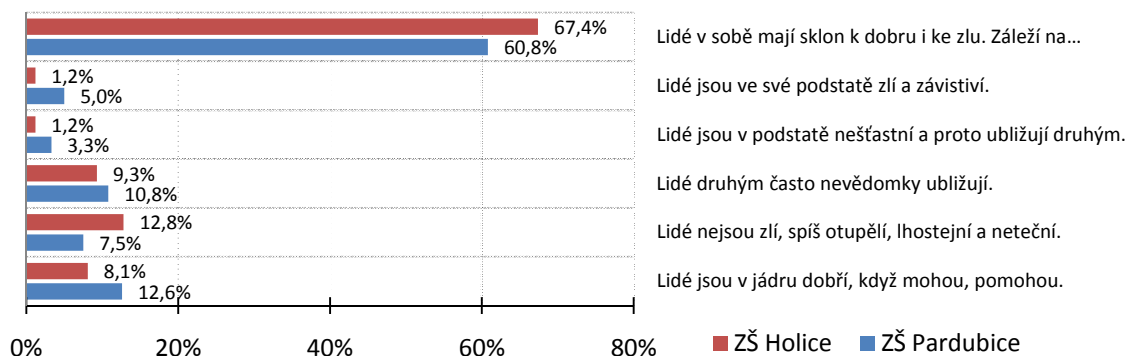
¹³ Ch – 2 – dvojka z chování, Ch – 3 – trojka z chování

4.5 Porovnání výsledků výzkumu mezi ZŠ Pardubice a ZŠ Holice

Porovnání výsledků dotazníkových šetření

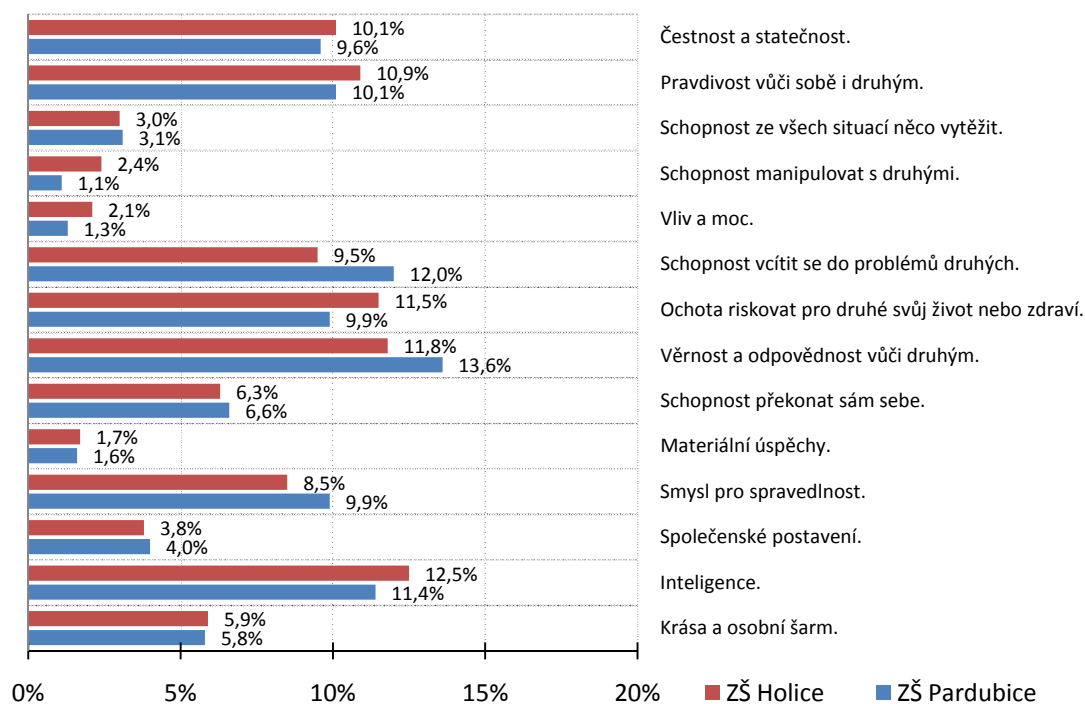
V otázkách 1 až 10 odpovídali žáci na obou školách až na několik výjimek velmi podobně, jako kdyby se ani dotazníkové šetření provádělo nezávisle na sobě. Jako příklad uvádím následující grafické zpracování otázky číslo 2.

Grafické zpracování otázky č. 2 – názor na lidi ve svém okolí

Graf 42: Porovnání škol - otázka č. 2

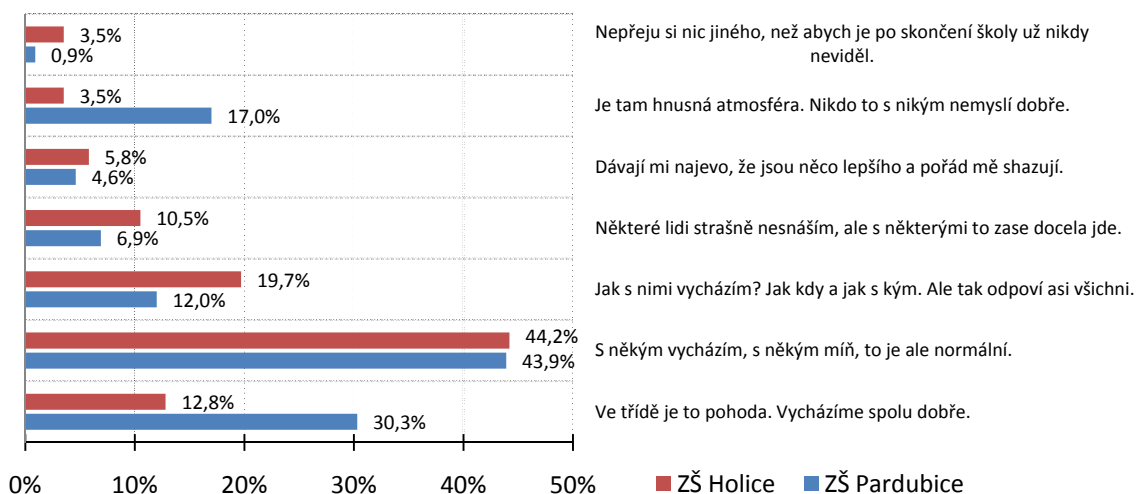
Grafické zpracování otázky č. 6 – pohled na vlastnosti a schopnosti

Graf 43: Porovnání škol - otázka č. 6

Z výše uvedených grafů vyplývá, že i když jsou žáci ze dvou různých škol a měst, jejich pohled na lidi okolo sebe (otázka č. 2) a lidské vlastnosti (otázka č. 6) je téměř totožný.

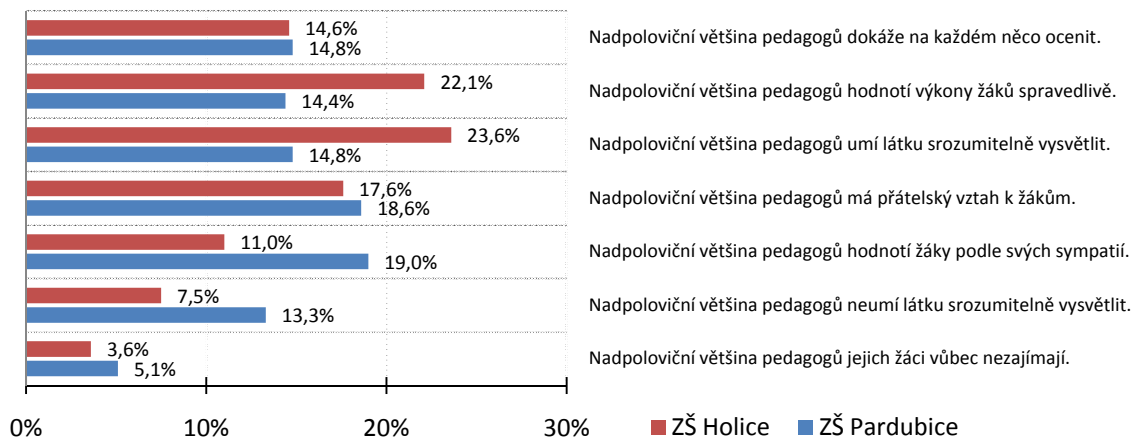
Grafické zpracování otázky č. 9 – pohled na třídní klima

Graf 44: Porovnání škol - otázka č. 9

V otázce číslo 9, sledující třídní klima, dopadla o něco hůře pardubická základní škola, u které dosáhal počet negativních odpovědí hodnoty 22,5% ¹⁴, zatímco u holické ZŠ to činí pouze 12,8% ¹⁵. Žáci se tedy cítí lépe ve třídních kolektivech základní školy v Holicích.

Grafické zpracování otázky č. 11 – pohled na hodnocení pedagogů

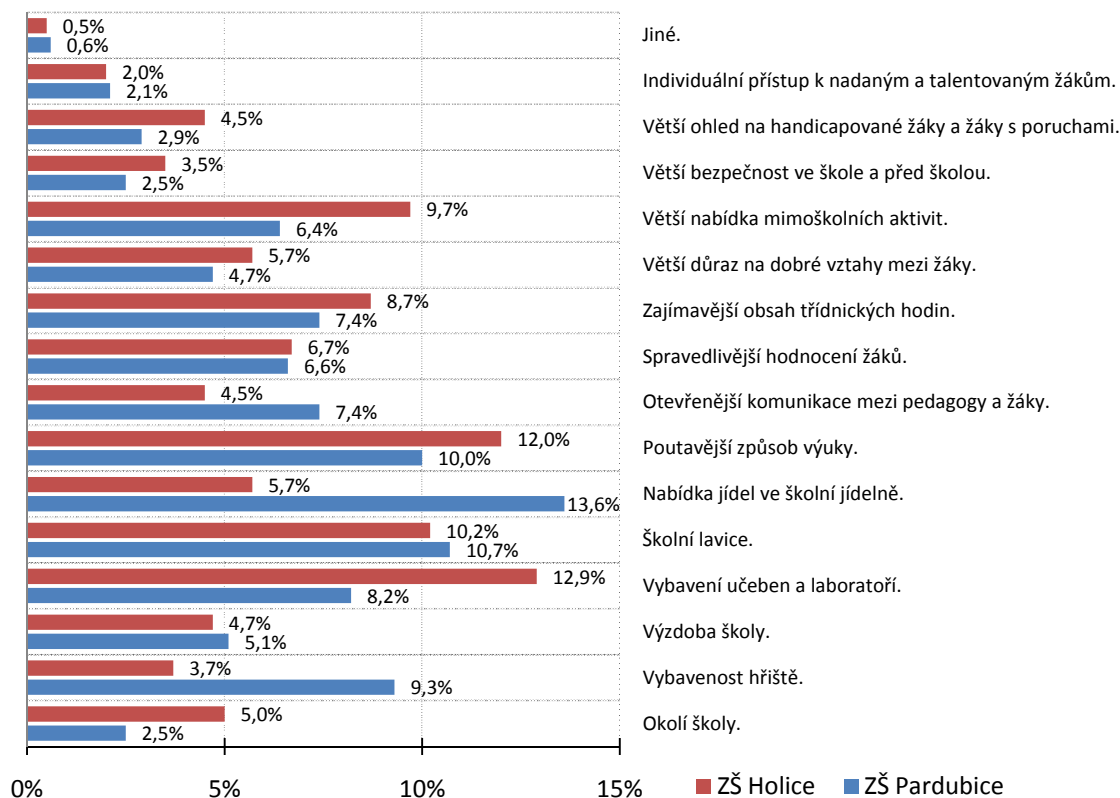
Graf 45: Porovnání škol - otázka č. 11

V další otázce, zaměřené na hodnocení pedagogů, je rozdíl vidět už zřetelněji. Více respondentů na pardubické základní škole uvedlo, že nadpoloviční většina pedagogů hodnotí žáky dle svých sympatií a zároveň neumí látku srozumitelně vysvětlit. V Holicích naopak vidí většina žáků své pedagogy jako více spravedlivě hodnotící a srozumitelněji vykládající školní látku.

¹⁴ Součet odpovědí 1 až 3, tj. 0,9% + 17% + 4,6%

¹⁵ Součet odpovědí 1 až 3, tj. 3,5% + 3,5% + 5,8%

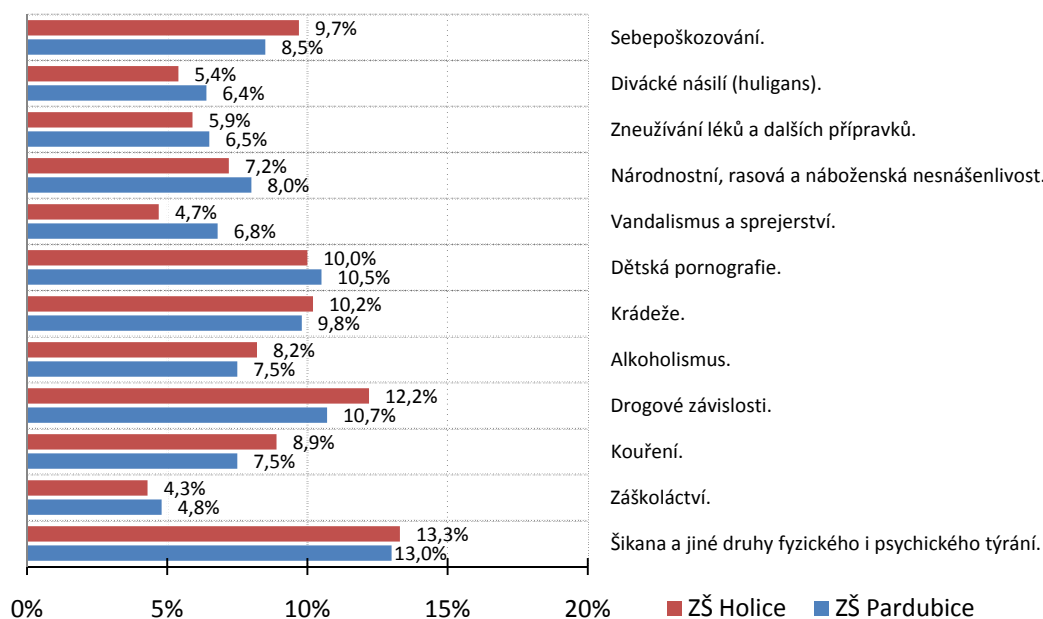
Grafické zpracování otázky č. 12 – výhrady ke škole

Graf 46: Porovnání škol - otázka č. 12

Největší rozdíl v odpovědích u 12. otázky je patrný v nabídce jídel ve školní jídelně a vybavenosti hřiště. U ostatních odpovědí je počet podobný.

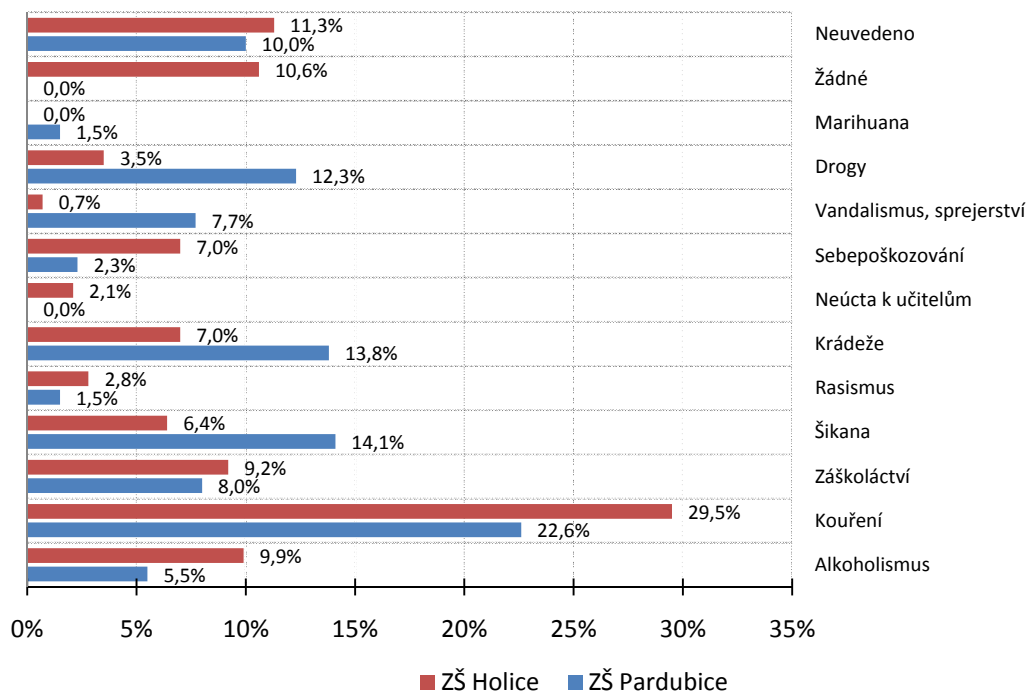
Grafické zpracování otázky č. 13 – nebezpečné jevy ve společnosti

Graf 47: Porovnání škol - otázka č. 13

Z grafu 49 je zřejmé, že žáci na obou školách odpovídali velmi podobně. Shodně zařazují mezi nejvíce nebezpečné jevy ve společnosti šikanu, drogovou závislost, dětskou pornografii a krádeže. Za nejméně nebezpečné považují záškoláctví a vandalismus.

Grafické zpracování otázky č. 14 – nebezpečné jevy ve škole

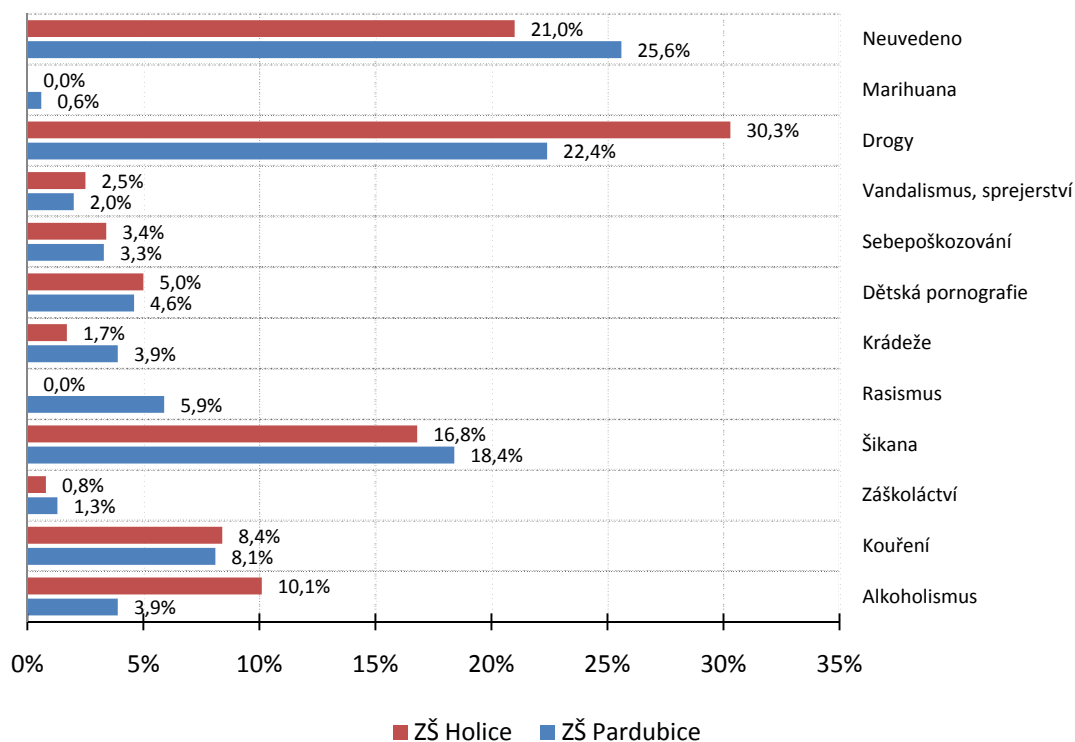

Graf 48: Porovnání škol - otázka č. 14

Otázka číslo 14 vypovídající o nebezpečných jevech ve školách je nejdůležitější otázkou celého dotazníku a v komparaci obou škol poskytuje stěžejní výsledky. Z uvedeného grafu je patrné, že se shodně na obou školách vyskytuje nejvíce kouření. U ostatních otázek se výsledky liší, neboť na pardubické ZŠ se ve velkém objevuje šikana, krádeže, užívání drog a vandalismus, zatímco na Holické ZŠ převažuje konzumace alkoholu a záškoláctví.

Na základní škole v Holicích se objevují ty, ke kterým je naše společnost benevolentnější, tedy kouření cigaret a konzumace alkoholu. Na základní škole v Pardubicích se vyskytují ty závažnější jevy v podobě šikany, užívání drog a vandalismu. Nelze samozřejmě hned přesně určit, zda se jedná o tyto nebezpečné jevy v pravém slova smyslu. Může jít jen o jejich špatné definování, tak jak bylo již v textu zmíněno, kdy si žáci často zaměňují jednotlivé incidenty za dlouho trvající fyzický a psychický nátlak. Stejně tak pod pojmem drogy si lze představit i pití alkoholu, kouření tabáku nebo marihuany, zneužívání léků, a ne jen užívání tvrdých drog (pervitin, heroin, atd.). Cílem této práce je pouze upozornit na to, že se na škole mohou tyto nebezpečné jevy vyskytovat nebo již dokonce vyskytují. A to je každopádně z číselných údajů dotazníku patrné.

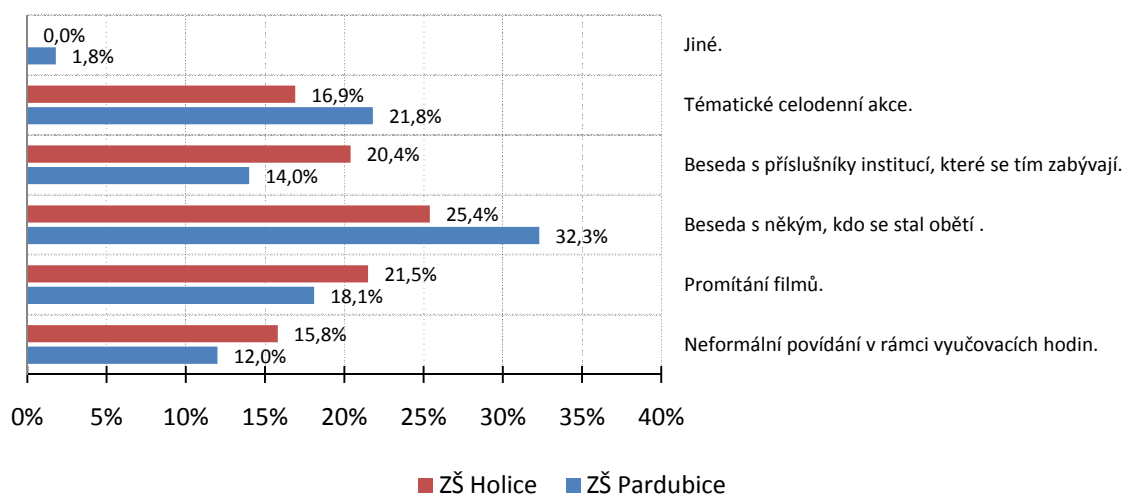
Grafické zpracování otázky č. 15 – nejnebezpečnější jevy ve společnosti

Graf 49: Porovnání škol - otázka č. 15

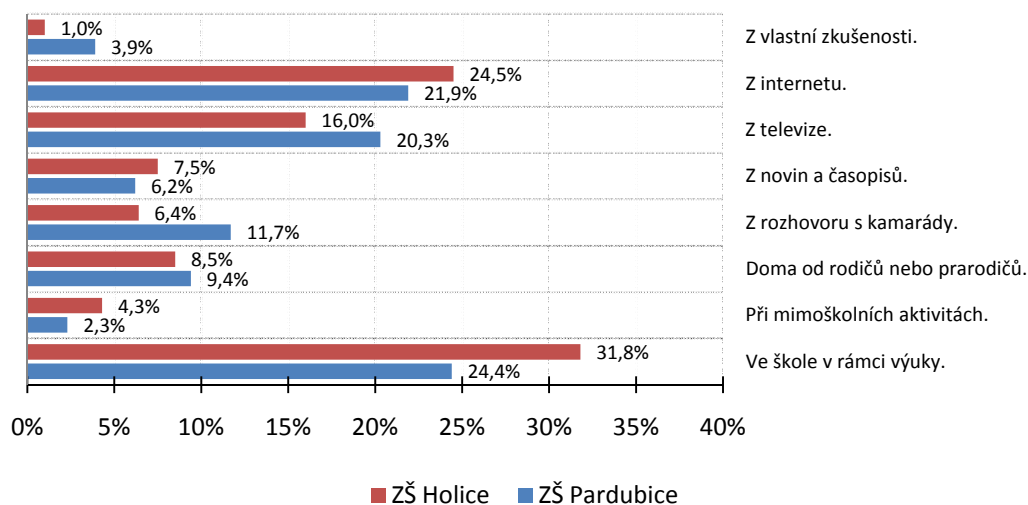
V patnácté otázce, tak jak ukazuje graf 51, odpovídali žáci na obou školách víceméně shodně. Největší rozdíl byl u jevů drogy, rasismus a alkoholismus. I v této třetí otevřené otázce byl vcelku vysoký počet neuvedených odpovědí.

Grafické zpracování otázky č. 16 – pohled na prevenci

Graf 50: Porovnání škol - otázka č. 16

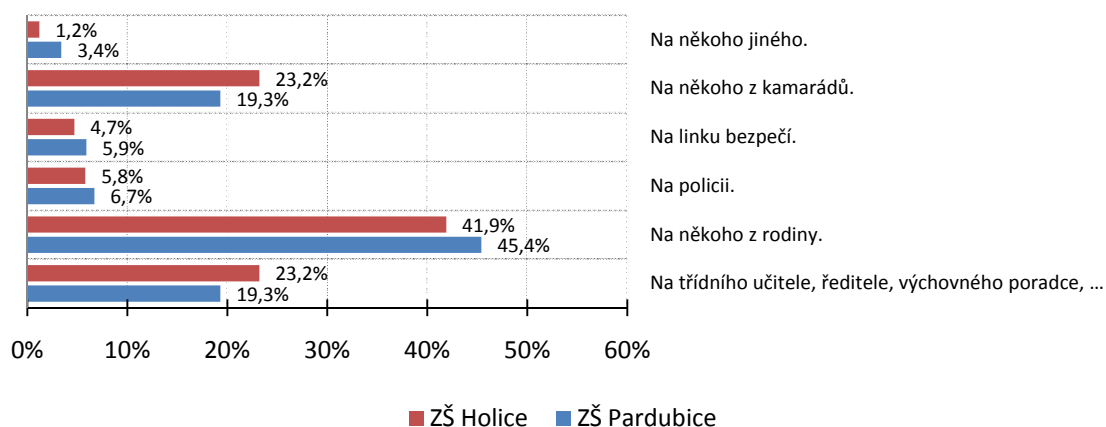
Grafické zpracování otázky č. 17 – pohled na informace o nebezpečných jevech

Graf 51: Porovnání škol - otázka č. 17

Téměř shodných výsledků bylo dosaženo i v otázkách číslo 16 a 17, které byly zaměřeny na pohled účinnosti prevence a získávání informací o nebezpečných jevech. Údaje jsou vidět na výše uvedených grafech. Za nejúčinnější prevenci v otázce č. 16 vidí žáci obou škol besedu s někým, kdo se stal obětí. Za nejčastější zdroje informací z otázky č. 17 považují opět shodně školu a internet.

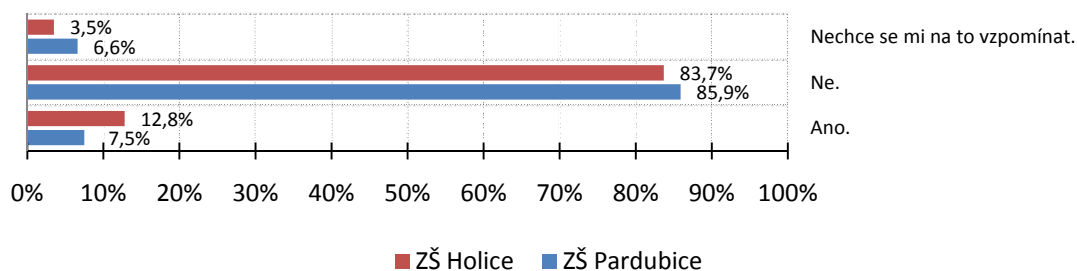
Grafické zpracování otázky č. 18 – pohled na pomoc v nouzi

Graf 52: Porovnání škol - otázka č. 18

V případě problémů by se žáci obou základních škol nejčastěji obraceli na své blízké v rodině, na někoho z kamarádů nebo třídního učitele. Ostatní institucionální složky jako policie nebo linka bezpečí zůstaly hodně pozadu. Počet odpovědí tak jasně ukazuje, v koho mají žáci největší důvěru.

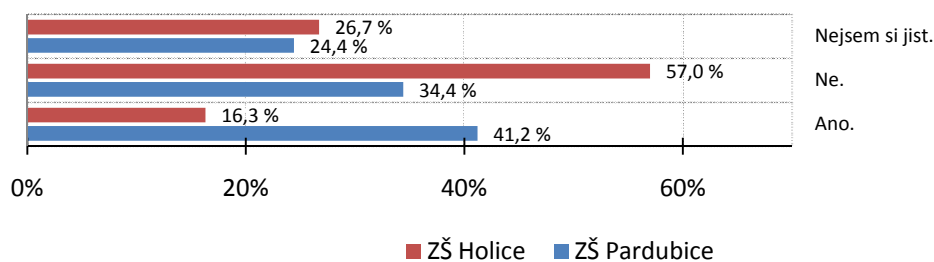
Grafické zpracování otázky č. 19 – vlastní zkušenost s šikanou

Graf 53: Porovnání škol - otázka č. 19

Ve většině případů se žáci se šikanou neseťkali. Jen několik jednotlivců uvedlo, že se již stalo její obětí. Z žáků pardubické ZŠ to je celkem 14,1% (součet odpovědí Ano a Nechce se mi na to vzpomínat), z žáků holické ZŠ to je 16,3%.

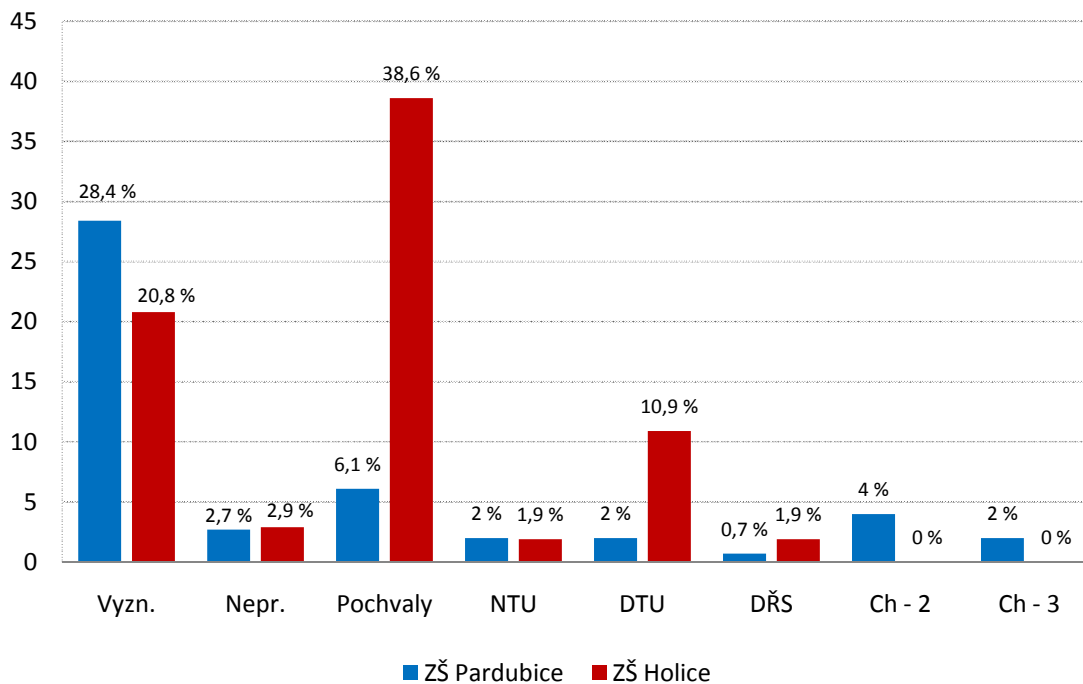
Grafické zpracování otázky č. 20 – pohled na šikanu ve svém okolí

Graf 54: Porovnání škol - otázka č. 20

V předposlední, dvacáté otázce byl zjišťován výskyt šikany v nejbližším okolí respondentů. Z grafu je patrné, že na pardubické ZŠ o šikaně ví každý třetí žák (41,2%) a taktéž v případě nejistoty není počet odpovědí nízký (24,4%). I na základní škole v Holicích se s šikanou setkávají, avšak v menším rozsahu (16,3%). Přestože z porovnání obou škol vychází lépe ta Holická, měly by problematiku prevence šikany i nadále řešit obě školy, neboť šikana je negativní jev ať už se vyskytuje v jakémkoliv měřítku.

Porovnání prospěchu žáků obou základních škol

Graf 55: Porovnání prospěchu obou ZŠ

Příložený graf zobrazuje studijní výsledky a hodnocení chování pro celý druhý stupeň základní školy v Pardubicích a v Holicích.

Graf ukazuje, že na základní škole v Pardubicích dosáhli žáci vyššího počtu vyznamenání, než tomu bylo na ZŠ v Holicích, zároveň jich však o jednoho žáka více neprospělo¹⁶. V hodnocení studijních výsledků lze tedy konstatovat, že je na tom o něco málo lépe základní škola v Pardubicích. Oproti tomu v hodnocení chování je na tom hůře, neboť její žáci získali pouze 9 pochval (6,1%), naproti tomu na ZŠ Holice jich bylo 39 (38,6%). I přestože na základní škole v Holicích bylo uděleno více třídních napomenutí a důtek (celkem 15, tj. 12,8%) oproti 7 (4%) v Pardubicích. Snížená známka nebyla v Holicích dána ani jednou, v Pardubicích však hned v 9 případech (6%).

Vyšší počet snížených známek na Pardubické ZŠ a výsledky odpovědí v dotazníku tak nepřímou ukazují na větší výskyt sociálně patologických jevů. Potvrdila se tak výzkumná prognóza z podkapitoly 2.3 (Porovnání preventivních programů), která předpovídala, že vlivem velkoměstského prostředí a prostředí okolí školy (pavilónová škola, vyšší počet žáků, rozlehlost areálu školy, atd.) bude výskyt těchto nebezpečných jevů (šikana, krádeže, kouření, konzumace alkoholu, atd.) vyšší.

¹⁶ Nutno přihlídnout k počtu žáků (ZŠ Pardubice – 148 žáků, ZŠ Holice – 101 žáků). Na ZŠ v Pardubicích neprospěli 4 žáci (2,7 %), na ZŠ v Holicích neprospěli 3 žáci (2,9%).

Závěr

Jak již bylo v úvodu řečeno, hlavním tématem této bakalářské práce je problematika sociálně patologických jevů a jejich prevence. Tomu je věnovaná kapitola číslo dvě, která popisuje i další související pojmy a instituce. Mezi nejdůležitější části patří bezpochyby kapitola číslo tři, zabývající se charakteristikou zpracování preventivních programů u dvou základních škol v Pardubickém kraji. Jmenovitě u ZŠ Studánka Pardubice a ZŠ Holubova Holice. Následná komparace těchto preventivních programů, stejně tak i prostředí obou škol, je výchozí tezí pro empirický výzkum. Tato teze předpokládala, důsledkem rozdílnosti velkoměsta a maloměsta, stejně tak i vlastního prostředí škol, větší výskyt nebezpečných jevů v pardubické základní škole oproti holické ZŠ.

Pro sběr dat v empirickém výzkumu byl použit standardizovaný dotazník, který vypracovalo Centrum vzdělávání Libereckého kraje. Dále zde byly použity doplňující údaje týkající se prospěchu žáků, které poskytly výše jmenované školy.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 208 žáků, z toho jich bylo 122 ze ZŠ Studánka Pardubice a 86 ze ZŠ Holubova Holice. Dotazník obsahoval 21 otázek rozdělných do tří tematických bloků. V prvním, zaměřeném na psychický a fyzický stav žáka, měli respondenti většinou podobné názory a větší výkyvy nebyly zaznamenány.

Druhý blok zjišťoval postoj žáka ke třídě, škole a pedagogům. Zde se již projevily rozdíly v odpovědích u jednotlivých škol. Třídní klima na Pardubické základní škole negativně hodnotilo 22,5% žáků, zatímco na holické ZŠ jen 12, 8%. Lépe se tedy cítí žáci ve třídních kolektivech základní školy v Holicích. Podobných výsledků bylo dosaženo i u otázky, která se týkala hodnocení pedagogů, kde taktéž uspěla holická ZŠ.

Třetí tematický blok otázek byl pro tuto práci nejdůležitější, neboť se týkal problematiky sociálně patologických jevů. V otázkách číslo třináct a patnáct, zaměřených na výskyt nejvíce nebezpečných jevů ve společnosti, měli žáci podobné názory. Shodně označili šikanu, drogovou závislost, dětskou pornografii a alkohol. Rozdílnost odpovědí je zřejmá u otázky číslo čtrnáct, která je pro celý dotazník nejdůležitější. Jejím cílem bylo zjistit výskyt nebezpečných jevů na samotných školách. Podobně se na obou školách nejvíce objevuje kouření, na pardubické ZŠ pak dále ty závažnější jako jsou šikana, krádeže a užívání drog, zatímco na holické ZŠ se jedná o ty, ke kterým je naše společnost benevolentnější, tedy konzumace alkoholu a záškoláctví. Téměř shodných výsledků bylo dosaženo i v otázkách číslo šestnáct, sedmnáct, osmnáct a devatenáct, jejichž pohled byl soustředěn na účinnost prevence a získávání informací o nebezpečných jevech, na zdroje pomoci v případě nouze a vlastní zkušenost s šikanou. Za nejúčinnější prevenci vidí žáci obou škol besedu s někým, kdo se stal obětí. Za nejčastější zdroje informací shodně považují školu a internet. Jako

nejúčinnější zdroj pomoci označili rodinu. Ve většině případů se žáci obětí šikany nestali. Jen několik jednotlivců uvedlo kladnou odpověď. Z žáků pardubické ZŠ to je celkem 14,1%, z žáků holické ZŠ to je celkem 16,3%. V předposlední, dvacáté otázce byl zjišťován výskyt šikany v nejbližším okolí respondentů. Na pardubické ZŠ o šikaně ví každý třetí žák (41,2%) a taktéž v případě nejistoty není počet odpovědí nízký (24,4%). I na základní škole v Holicích se s šikanou setkávají, avšak v menším rozsahu (16,3%).

Doplňujícími údaji ve výzkumu byl prospěch žáků, který se skládá ze studijních výsledků a hodnocení chování. Lepších studijních výsledků dosáhla pardubická ZŠ, avšak v hodnocení chování dopadla hůře, neboť jejím žákům bylo uděleno více snížených známek z chování, oproti tomu na holické ZŠ ani jedna.

Výsledky z dotazníkového šetření a vyšší počet snížených známek z chování na ZŠ v Pardubicích ukazují na větší výskyt sociálně patologických jevů. Potvrdila se tak výzkumná prognóza z úvodu práce, která předpokládala, že vlivem velkoměstského prostředí a prostředí okolí školy (pavilónová škola, vyšší počet žáků, rozlehlost areálu školy, atd.) bude výskyt těchto nebezpečných jevů (šikana, krádeže, kouření, konzumace alkoholu, atd.) vyšší. U jednotlivých programů prevence však zatím nelze jednoznačně určit jejich účinnost. V tomto směru je jeden rok příliš krátké časové období na to, aby se dalo říci, že jsou programy plně dostačující či nikoliv. Každopádně je ale vidět, že jsou krokem správným směrem, neboť z některých dotazníkových otázek je patrné, že žáci například vidí ve své škole zdroj informací o nebezpečných jevech, považují své pedagogy ve většině případů za objektivní a důvěryhodné v situaci následného řešení vzniklého problému, v neposlední řadě pak i jako jeden z účinných zdrojů prevence.

Následná doporučení lze vést hned několika směry. Obě školy by i nadále měly pokračovat v započaté práci v oblasti prevence, tedy v informovanosti žáků o nebezpečných jevech, přizpůsobování výuky této vyvíjející se problematice, ve vzdělávání svých pedagogů, zlepšování komunikace s rodiči a jejich celkovém komplexnějším zapojením do školního vzdělávání dětí.

Použitá literatura

Knižní publikace

- [1] HORNEOVÁ, A.: *Psychoterapie dětí a dospívajících*. Praha: Triton, 2005. ISBN: 80-7254-568-X.
- [2] KERN, H.: *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN: 80-7367-121-2.
- [3] KOUKOLÍK, F.: *Vzpouza deprivantů..* Praha: Galén, 2006. ISBN: 80-7262-410-5.
- [4] KOUKOLÍK, F.: *Život s deprivanty I: Zlo na každý den..* Praha: Galén, 2001. ISBN: 80-7262-088-6.
- [5] KRAUS, B.: *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN: 80-7315-004-2.
- [6] KRAUS, B.: *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN: 80-7041-135-X.
- [7] KYRIACOU, C.: *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7178-945-3.
- [8] MATOUŠEK, O.: *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-771-X.
- [9] NAKONEČNÝ, M.: *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997. ISBN: 80-200-0628-1
- [10] NEŠPOR, K.: *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-515-6.
- [11] PERKNEROVÁ, K.: *Školy mají zbraň na žáky s mobily*. Deník. 27. 1. 2009, s. 9.
- [12] SKALICKÁ, I.: *Minimální preventivní program*. Pardubice: ZŠ Studánka Pardubice, 2007. [Interní dokument]
- [13] SOBOTKOVÁ, I.: *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-559-8.
- [14] TAJŠLOVÁ, I.: *Preventivní program sociálně patologických jevů jako součást školního vzdělávacího programu*. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008, [Metodický pokyn].
- [15] TRAIN, A.: *Nejčastější poruchy chování*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-503-2.
- [16] TRAIN, A.: *Specifické poruchy chování*. Praha: Portál, 1997. ISBN: 80-7178-131-2.

- [17] VÁGNEROVÁ, M.: *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN: 80-246-0181-8.
- [18] VOJTĚCHOVÁ, Z.: *Minimální preventivní program*. Holice: ZŠ Holice Holuba, 2007. [Interní dokument].
- [19] ZŠ Holice Holubova: *Přehled prospěchu ZŠ Holice Holubova*. Holice, 2008. [Interní dokument].
- [20] ZŠ Pardubice Studánka: *Přehled prospěchu ZŠ Pardubice Studánka*. Pardubice, 2008. [Interní dokument]

Internetové zdroje:

- [21] Portál MŠMT ČR: *Prevence sociálně patologických jevů - Dokumenty* [online]. c2006 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <www.msmt.cz>.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam tabulek a grafů

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 3: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Pardubice Studánka

Příloha č. 4: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Holice Holubova

Příloha č. 1: Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Studijní výsledky - ZŠ Pardubice	53
Tabulka 2: Hodnocení chování - ZŠ Pardubice	53
Tabulka 3: Studijní výsledky - ZŠ Holice.....	54
Tabulka 4: Hodnocení chování - ZŠ Holice	54

Seznam grafů

Graf 1: Zpracování otázky č. 1 – ZŠ Pardubice	28
Graf 2: Zpracování otázky č. 2 – ZŠ Pardubice	28
Graf 3: Zpracování otázky č. 3 – ZŠ Pardubice	29
Graf 4: Zpracování otázky č. 4 – ZŠ Pardubice	29
Graf 5: Zpracování otázky č. 5 – ZŠ Pardubice	30
Graf 6: Zpracování otázky č. 6 – ZŠ Pardubice	30
Graf 7: Zpracování otázky č. 7 – ZŠ Pardubice	31
Graf 8: Zpracování otázky č. 8 – ZŠ Pardubice	32
Graf 9: Zpracování otázky č. 9 – ZŠ Pardubice	32
Graf 10: Zpracování otázky č. 10 – ZŠ Pardubice	33
Graf 11: Zpracování otázky č. 11 – ZŠ Pardubice	33
Graf 12: Zpracování otázky č. 12 – ZŠ Pardubice	34
Graf 13: Zpracování otázky č. 13 – ZŠ Pardubice	35
Graf 14: Zpracování otázky č. 14 – ZŠ Pardubice	36
Graf 15: Zpracování otázky č. 15 – ZŠ Pardubice	37
Graf 16: Zpracování otázky č. 16 – ZŠ Pardubice	38
Graf 17: Zpracování otázky č. 17 – ZŠ Pardubice	38
Graf 18: Zpracování otázky č. 18 – ZŠ Pardubice	39
Graf 19: Zpracování otázky č. 19 – ZŠ Pardubice	39
Graf 20: Zpracování otázky č. 20 – ZŠ Pardubice	40
Graf 21: Zpracování otázky č. 1 – ZŠ Holice	41
Graf 22: Zpracování otázky č. 2 – ZŠ Holice	41
Graf 23: Zpracování otázky č. 3 – ZŠ Holice	42
Graf 24: Zpracování otázky č. 4 – ZŠ Holice	42
Graf 25: Zpracování otázky č. 5 – ZŠ Holice	43
Graf 26: Zpracování otázky č. 6 – ZŠ Holice	43
Graf 27: Zpracování otázky č. 7 – ZŠ Holice	44

Graf 28: Zpracování otázky č. 8 – ZŠ Holice	45
Graf 29: Zpracování otázky č. 9 – ZŠ Holice	45
Graf 30: Zpracování otázky č. 10 – ZŠ Holice	46
Graf 31: Zpracování otázky č. 11 – ZŠ Holice	46
Graf 32: Zpracování otázky č. 12 – ZŠ Holice	47
Graf 33: Zpracování otázky č. 13 – ZŠ Holice	48
Graf 34: Zpracování otázky č. 14 – ZŠ Holice	48
Graf 35: Zpracování otázky č. 15 – ZŠ Holice	49
Graf 36: Zpracování otázky č. 16 – ZŠ Holice	50
Graf 37: Zpracování otázky č. 17 – ZŠ Holice	50
Graf 38: Zpracování otázky č. 18 – ZŠ Holice	51
Graf 39: Zpracování otázky č. 19 – ZŠ Holice	51
Graf 40: Zpracování otázky č. 20 – ZŠ Holice	52
Graf 41: Zpracování otázky č. 21 - ZŠ Holice.....	52
Graf 42: Porovnání škol - otázka č. 2	55
Graf 43: Porovnání škol - otázka č. 6	55
Graf 44: Porovnání škol - otázka č. 9	56
Graf 45: Porovnání škol - otázka č. 11	56
Graf 46: Porovnání škol - otázka č. 12	57
Graf 47: Porovnání škol - otázka č. 13	57
Graf 48: Porovnání škol - otázka č. 14	58
Graf 49: Porovnání škol - otázka č. 15	59
Graf 50: Porovnání škol - otázka č. 16	59
Graf 51: Porovnání škol - otázka č. 17	60
Graf 52: Porovnání škol - otázka č. 18	60
Graf 53: Porovnání škol - otázka č. 19	61
Graf 54: Porovnání škol - otázka č. 20	61
Graf 55: Porovnání prospěchu obou ZŠ.....	62

Příloha č. 2: Dotazník

Dotazník pro žáky 7., 8. a 9. ročníků

Vážený žaku,

říká se, že mladí lidé jsou zrcadlem společnosti. Zrcadlí její dobré stránky i její nedostatky. Navíc mají velmi dobrý pozorovací talent. Všimají si toho, čeho si dospělí často ani nevšimnou. Proto vás prosíme o vyplnění tohoto dotazníku, který mapuje názory mladých lidí na základní životní otázky i na to, jak se cítí na svých školách v rámci Pardubického kraje.

Dotazník je anonymní, proto jej nepodepisujte.

Váš názor nás zajímá. Za Vaše pravdivé odpovědi Vám budeme vděční.

Autoři

1) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš názor.

- Život je ta nejbáječnější věc – prostě bomba!
- Život je zázrak. Napřed tu člověk nebyl, a najednou tu je. Žije, dýchá, vidí, vnímá, může přetvářet svět.
- Jsem rád/a, že žiju. Kdybych nežil/a, nezažil/a bych spoustu zajímavých věcí a nepoznal/a spoustu skvělých lidí.
- Zatím mám pocit, že jsem životem vlečen/a, že o ničem nerozhoduju, ale až budu starší, určitě to bude lepší.
- Život je dar, o který jsem nikoho neprosil/a.

2) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš názor.

- Lidé jsou v jádru dobří, když mohou, pomohou.
- Lidé nejsou zlí, spíš otupělí, lhostejní a neteční.
- Lidé druhým často nevědomky ubližují.
- Lidé jsou v podstatě nešťastní, a proto ubližují druhým.
- Lidé jsou ve své podstatě zlí a závistiví.
- Lidé v sobě mají sklon k dobru i ke zlu. Záleží na každém jednotlivci, který sklon převládne.

3) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš názor.

- Jsem sebevědomý/á, chovám se tak a ostatní mě uznávají.
- Jsem sebevědomý/á, chovám se tak, ale ostatní mají pocit, že se vytahuju nebo se nad ně vyvyšuju.

- Chovám se sebevědomě, protože bych takový/á chtěl/a být, ale ve skutečnosti si moc nevěřím.
- Snažím se chovat sebevědomě, aby ostatní nepoznali, s kolika věcmi si nevím rady.
- Chovám se normálně a lidé mě berou.
- Mám nízké sebevědomí, je to na mně vidět a ostatní toho zneužívají.

4) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš názor.

- Snažím se být dobrý člověk, i když to ostatní někdy nechápu.
- Snažím se dobře učit, abych měl/a v životě jednou dobré postavení a úspěch.
- Snažím se dobře vycházet s lidmi.
- Snažím se užívat si života, a co bude dál, to mě zatím nezajímá.
- Dávají mi najevo, že jsem špatný/á, ale já jim jednou dokážu, že se mýlí.
- Nikdy mě nenapadlo, že bych mohl/a ovlivňovat to, jaký/á jsem a jak budu žít.

5) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš názor.

- Mé tělo se mi líbí a ostatní mi ho, myslím závidí.
- Snažím se formovat své tělo podle svých představ.
- Na svém těle bych sice leccos změnil/a, ale když se tak rozhlížím, vidím, že krása je pomíjivá.
- Mé tělo je můj nejlepší přítel (nikdy mě neopustí) – a na přítelkyni/příteli taky nežádám, aby byl dokonalá/ý.
- Mé tělo se mi nelíbí, ale zřejmě mi nezbude nic jiného než se s ním smířit.
- Své tělo nesnáším a nemůžu se na sebe ani podívat.

6) Zakřížkujte 5 vlastností nebo schopností, kterých si na druhých nejvíce ceníte.

- Krása a osobní šarm.
- Inteligence.
- Společenské postavení.
- Smysl pro spravedlivost.
- Materiální úspěchy.
- Schopnost překonat sám sebe.
- Věrnost a odpovědnost vůči druhým.
- Ochota riskovat pro druhé svůj život nebo zdraví.
- Schopnost vcítit se do problému druhých.
- Vliv a moc.
- Schopnost manipulovat s druhými.
- Schopnost ze všech situací něco vytěžit.
- Pravdivost vůči sobě i druhým.

Čestnost a statečnost.

7) Zakřížkujte 5 hodnot, které jsou pro Vás nejdůležitější.

Zdraví.

Můj vzhled (účes, oblečení, doplňky ...).

Mé postavení ve třídě.

Parta.

Láska rodičů.

Přízeň učitelů.

Dobré známky.

Úspěchy v mimoškolní činnosti (sport, hudba, tanec apod.).

Můj mobil a stále dobýtý kredit.

Mé zvíře.

Můj kamarád/kamarádka.

Moje holka/kluk.

8) Zakřížkujte ten způsob (jen jeden), který Vám pomůže nejúčinněji vypořádat se s Vašimi problémy, smutkem, stresem nebo depresí.

Svěřím se někomu z rodiny.

Řeknu to kamarádovi či kamarádce.

Jdu ven, zaběhat si, na kolo, na brusle nebo se jen tak projít.

Jdu do posilovny, zahraju si fotbal nebo jinou dynamickou kolektivní hru.

Pustím si hudbu.

Jdu na chat.

Sednu si k nějaké počítačové hře.

Snažím se to zaspát.

Jdu na diskotéku.

9) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje, jak se cítíte v rámci své třídy.

Ve třídě je to pohoda. Vycházíme spolu dobře.

S někým vycházím, s někým míň, to je ale normální.

Jak s nimi vycházím? Jak kdy a jak s kým. Ale takhle asi odpoví všichni.

Některé lidi strašně nesnáším, ale s některými to zase docela jde.

Dávají mi najevo, že jsou něco lepšího a pořád mě shazují.

Je tam hnusná atmosféra. Nikdo to s nikým nemyslí dobře.

Nepřeju si nic jiného, než abych je po skončení školy už nikdy nemusel/a vidět.

10) Zakřížkujte to tvrzení (jen jedno), které nejlépe vystihuje Váš vztah ke škole, kterou navštěvujete.

- Jsem hrdý/á na to, že jsem žákem/žákyní naší školy.
- Do školy chodím rád/a.
- Do školy chodím, protože musím.
- Do školy chodím nerad/a – a je jedno do které.
- Myslím, že na jiné škole by mi bylo líp.
- Do naší školy chodím se strachem.
- Kdybych se mohl/a rozhodnout znovu, nikdy bych do téhle školy už nešel/a.

11) Zakřížkujte ty body (počet není upřesněn), které nejlépe vystihují pedagogy na Vaší škole.

- Nadpoloviční většinu pedagogů jejich žáci vůbec nezajímají.
- Nadpoloviční většina pedagogů neumí látku srozumitelně vysvětlit.
- Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí žáky podle svých sympatií, a ne podle jejich znalostí.
- Nadpoloviční většina pedagogů má otevřený a přátelský vztah ke svým žákům.
- Nadpoloviční většina pedagogů umí látku srozumitelně a poutavě vysvětlit.
- Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí výkony žáků spravedlivě.
- Nadpoloviční většina pedagogů dokáže na těch, kteří mají hroší studijní výsledky, ocenit jiné vlastnosti a schopnosti.

12) V následujícím seznamu zakřížkujte ty body (počet není upřesněn), které by se podle Vás měly ve Vaší škole vylepšit.

- Okolí školy.
- Vybavenost hřiště.
- Výzdoba školy.
- Vybavení učeben a laboratoří.
- Školní lavice.
- Nabídka jídel ve školní jídelně.
- Poutavější způsoby výuky.
- Otevřenější komunikace mezi pedagogy a žáky.
- Spravedlivější hodnocení žáků.
- Zajímavější obsah třídnických hodin.
- Větší důraz na dobré vztahy mezi žáky.
- Větší nabídka mimoškolních aktivit.
- Větší bezpečnost ve škole a před školou.

- Větší ohled na handicapované žáky a žáky s poruchami psaní a čtení.
- Individuální přístup k nadaným a talentovaným žákům.
- Jiné (doplňte)

13) V následujícím seznamu zakřížkujte ty jevy (počet není upřesněn), které považujete za společensky nebezpečné (patologické).

- Šikana a jiné druhy fyzického i psychického týrání.
- Záškoláctví.
- Kouření.
- Drogové závislosti.
- Alkoholismus.
- Krádeže.
- Dětská pornografie.
- Vandalismus a sprejerství.
- Národnostní, rasová a náboženská nesnášenlivost.
- Zneužívání léků a dalších přípravků (přípravky na hubnutí, anabolika a další).
- Divácké násilí (huligans).
- Sebepoškozování.

14) Které společensky nebezpečné (patologické) jevy se vyskytují ve Vaší škole?

15) Které společensky nebezpečné (patologické) jevy považujete na nejnebezpečnější a proč?

16) V následujícím seznamu zakřížkujte ty způsoby prevence (počet není upřesněn), které považujete za nejúčinnější.

- Neformální povídání například v rámci třídnické hodiny, rodinné výchovy nebo občanské výchovy.
- Promítání filmů.
- Beseda s někým, kdo se stal obětí (vyléčeným narkomanem, gamblerem apod.)
- Beseda s příslušníky institucí, kteří se tím zabývají (policistou, lékařem, psychologem apod.)
- Tematické celodenní akce.
- Jiné (doplňte).

17) Zakřížkujte ten způsob (jen jeden), kterým nejčastěji získáváte informace o nebezpečných jevech, jejich příčinách, projevech a důsledcích.

- Ve škole v rámci výuky.
- Při mimoškolních aktivitách.

- Doma od rodičů či prarodičů.
- Z rozhovoru s kamarády.
- Z novin a časopisů.
- Z televize.
- Z Internetu.
- Z vlastních zkušeností.

18) Zakřížkujte osobu či instituci (jen jednu), na kterou byste se nejspíše obrátil/a, kdybyste se dostal/a do problémů (například kdyby Vás začal někdo šikanovat), nebo kdybyste byl/a svědkem podobného činu.

- Na třídního učitele, ředitele, výchovného poradce nebo metodika prevence.
- Na někoho z rodiny.
- Na policii.
- Na linku bezpečí.
- Na někoho z kamarádů.
- Na někoho jiného (doplňte).

19) Stali jste se někdy obětí déletrvajících fyzického nebo psychického nátlaku či týrání ze strany svých spolužáků či žáků jiných ročníků této školy?

- Ano.
- Ne.
- Nechce se mi na to vzpomínat.

20) Víte o někom, kdo se stal obětí déletrvajících fyzického nebo psychického nátlaku či týrání ze strany svých spolužáků či žáků jiných ročníků této školy?

- Ano.
- Ne.
- Nejsem si jist/a.

21) Vaše pohlaví

- Dívka.
- Chlapec.

Příloha č. 3: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Pardubice Studánka

Otázka č. 1

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Život je ta nejbáječnější věc – prostě bomba!	11	8	19
B	Život je zázrak. Napřed tu člověk nebyl a najednou tu je...	5	3	8
C	Jsem rád, že žiju. Kdybych nežil, nezažil bych spoustu ...	37	40	77
D	Zatím mám pocit, že jsem životem vlečen, že o ničem nerozhoduju.	6	5	11
E	Život je dar, o který jsem se nikoho neprosil.	2	0	2

Otázka č. 2

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Lidé jsou v jádru dobří, když mohou, pomohou.	10	5	15
B	Lidé nejsou zlí, spíš otupělí, lhostejní a neteční.	5	4	9
C	Lidé druhým často nevědomky ubližují.	7	6	13
D	Lidé jsou v podstatě nešťastní, a proto ubližují druhým.	3	1	4
E	Lidé jsou ve své podstatě zlí a závistiví.	2	4	6
F	Lidé v sobě mají sklon k dobru i ke zlu. Záleží na každém ...	37	36	73

Otázka č. 3

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Jsem sebevědomý, chovám se tak a ostatní mě uznávají.	7	6	13
B	Jsem sebevědomý, chovám se tak, ale ostatní si myslí, že se ...	4	3	7
C	Chovám se sebevědomě, protože bych takový chtěl být, ale ...	5	8	13
D	Snažím se chovat sebevědomě, aby ostatní nepoznali, že si ...	4	3	7
E	Chovám se normálně a lidé mě berou.	37	31	68
F	Mám nízké sebevědomí, je to na mě vidět a ostatní toho ...	7	5	12

Otázka č. 4

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Snažím se být dobrý člověk, i když to ostatní někdy nechápou.	17	11	28
B	Snažím se dobře učit, abych měl v životě jednu dobré ...	11	13	24
C	Snažím se dobře vycházet s lidmi.	20	25	45
D	Snažím se užívat si života, a co bude dál, to mě teď nezajímá.	11	5	16
E	Dávají mi najevo, že jsem špatný, ale já jim jednou dokážu, ...	4	2	6
F	Nikdy mě nenapadlo, že bych mohl ovlivňovat to, jaký jsem ...	0	0	0

Otázka č. 5

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Mé tělo se mi líbí a ostatní mi ho, myslím, závidí.	6	4	10
B	Snažím se formovat své tělo podle svých představ.	30	15	45
C	Na svém tělo bych sice leccos změnil, ale vidím, že krása ...	14	15	29
D	Mé tělo je můj nejlepší přítel a na příteli taky nežádám, aby ...	7	9	16
E	Mé tělo se mi nelíbí, ale nebudu mi nic jiného než se s tím ...	7	10	17
F	Své tělo nesnáším a nemůžu se na sebe ani podívat.	0	3	3

Otázka č. 6

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Krása a osobní šarm.	22	8	30
B	Inteligence.	37	25	62
C	Společenské postavení.	14	8	22
D	Smysl pro spravedlnost.	23	31	54
E	Materiální úspěchy.	5	4	9
F	Schopnost překonat sám sebe.	20	16	36
G	Věrnost a odpovědnost vůči druhým.	34	40	74
H	Ochota riskovat pro druhé svůj život nebo zdraví.	24	30	54
I	Schopnost vcítit se do problémů druhých.	30	35	65
J	Vliv a moc.	6	1	7
K	Schopnost manipulovat s druhými.	6	0	6
L	Schopnost ze všech situací něco vytěžit.	12	5	17
M	Pravdivost vůči sobě i druhým.	24	31	55
N	Čestnost a statečnost.	28	24	52

Otázka č. 7

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Zdraví.	57	50	107
B	Můj vzhled (účes, oblečení, doplňky ...).	11	7	18
C	Mé postavení ve třídě.	6	7	13
D	Parta.	26	15	41
E	Láska rodičů.	46	44	90
F	Přízeň učitelů.	6	3	9
G	Dobré známky.	32	26	58
H	Úspěch v mimoškolní činnosti.	32	17	49
I	Můj mobil a stále dobitý kredit.	4	2	6

J	Mé zvíře.	15	25	40
K	Můj kamarád / moje kamarádka.	39	39	78
L	Moje holka / můj kluk.	28	35	63

Otázka č. 8

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Svěřím se někomu z rodiny.	11	4	15
B	Řeknu to kamarádovi (kamarádce).	13	18	31
C	Jdu ven, zaběhat si, na kolo, na brusle nebo se jen tak projít.	5	8	13
D	Jdu do posilovny, zahraju si fotbal nebo jinou dynamickou ...	6	1	7
E	Pustím si hudbu.	11	17	28
F	Jdu na chat.	2	1	3
G	Sednu si k nějaké počítačové hře.	8	3	11
H	Snažím se to zaspát.	5	0	5
I	Jdu na diskotéku.	1	2	3

Otázka č. 9

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ve třídě je to pohoda. Vycházíme spolu dobře.	18	17	35
B	S někým vycházím, s někým míň, to je ale normální.	28	23	51
C	Jak s nimi vycházím? Jak kdy a jak s kým. Ale tak odpoví ...	7	7	14
D	Některé lidi strašně nesnáším, ale s některými to zase docela ...	5	3	8
E	Dávají mi najevo, že jsou něco lepšího a pořád mě shazují.	4	1	5
F	Je tam hnusná atmosféra. Nikdo to s nikým nemyslí dobře.	0	2	2
G	Nepřeju si nic jiného, než abych je po skončení školy už ...	0	1	1

Otázka č. 10

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Jsem hrdý na to, že jsem žákem naší školy.	7	12	19
B	Do školy chodím rád.	26	24	50
C	Do školy chodím, protože musím.	24	16	40
D	Do školy chodím nerad – a je jedno, do které.	4	1	5
E	Myslím, že na jiné škole by mi bylo líp.	1	1	2
F	Do naší školy chodím se strachem.	1	2	3
G	Kdybych se mohl rozhodnout znovu, nikdy bych do téhle ...	0	0	0

Otázka č. 11

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Nadpoloviční většina pedagogů jejich žáci vůbec nezajímají.	8	5	13
B	Nadpoloviční většina pedagogů neumí látku srozumitelně ...	19	16	35
C	Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí žáky podle svých ...	25	25	50
D	Nadpoloviční většina pedagogů má otevřený a přátelský ...	20	29	49
E	Nadpoloviční většina pedagogů umí látku srozumitelně ...	16	23	39
F	Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí výkony žáku ...	20	18	38
G	Nadpoloviční většina pedagogů dokáže na každém něco ocenit.	16	23	39

Otázka č. 12

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Okolí školy.	11	2	13
B	Vybavenost hřiště.	29	19	48
C	Výzdoba školy.	11	15	26
D	Vybavení učeben a laboratoří.	19	23	42
E	Školní lavice.	25	30	55
F	Nabídka jídel ve školní jídelně.	38	32	70
G	Poutavější způsob výuky.	24	28	52
H	Otevřenější komunikace mezi pedagogy a žáky.	15	23	38
I	Spravedlivější hodnocení žáků.	20	14	34
J	Zajímavější obsah třídnických hodin.	19	19	38
K	Větší důraz na dobré vztahy mezi žáky.	8	16	24
L	Větší nabídka mimoškolních aktivit.	16	17	33
M	Větší bezpečnost ve škole a před školou.	6	7	13
N	Větší ohled na handicapované žáky a žáky s poruchami ...	8	7	15
O	Individuální přístup k nadaným a talentovaným žákům.	2	9	11
P	Jiné.	1	2	3

Otázka č. 13

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Šikana a jiné druhy fyzického i psychického týrání.	48	50	98
B	Záškoláctví.	19	17	36
C	Kouření.	28	29	57
D	Drogové závislosti.	43	38	81
E	Alkoholismus.	25	32	57
F	Krádeže.	39	35	74

G	Dětská pornografie.	36	43	79
H	Vandalismus a sprejství.	26	25	51
I	Národnostní, rasová a náboženská nesnášenlivost.	29	32	61
J	Zneužívání léků a dalších přípravků.	24	25	49
K	Divácké násilí (huligans).	21	27	48
L	Sebepoškozování.	25	39	64

Otázka č. 14

	7. ročník	8. ročník	9. ročník	Chlapci	Dívky	Celkem
Alkoholismus	7	1	6	5	9	14
Kouření	21	21	17	27	32	59
Záškoláctví	5	4	12	7	14	21
Šikana	19	15	3	11	26	37
Rasismus	1	3	0	0	4	4
Krádeže	12	15	9	16	20	36
Dětská pornografie	0	2	0	0	2	2
Sebepoškozování	2	3	1	1	5	6
Vandalismus, sprejství	7	6	7	6	14	20
Drogy	2	21	9	18	14	32
Marihuana	0	4	0	2	2	4
Neuvedeno	13	0	13	18	8	26

Otázka č. 15

	7. ročník	8. ročník	9. ročník	Chlapci	Dívky	Celkem
Alkoholismus	2	2	2	1	5	6
Kouření	4	7	1	6	6	12
Záškoláctví	0	2	0	2	0	2
Šikana	7	11	10	14	14	28
Rasismus	3	2	4	2	7	9
Krádeže	4	1	1	5	1	6
Dětská pornografie	1	2	4	2	5	7
Sebepoškozování	3	2	0	2	3	5
Vandalismus, sprejství	2	0	1	1	2	3
Drogy	10	16	8	16	18	34
Marihuana	0	1	0	0	1	1
Neuvedeno	16	0	23	25	14	39

Otázka č. 16

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Neformální povídání v rámci třídnické hodiny, rodinné ...	15	11	26
B	Promítání filmů.	20	20	40
C	Beseda s někým, kdo se stal obětí (vyléčeným narkomanem, apod.)	36	35	71
D	Beseda s příslušníky institucí, které se tím zabývají.	16	15	31
E	Tematické celodenní akce.	24	24	48
F	Jiné.	3	1	4

Otázka č. 17

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ve škole v rámci výuky.	16	15	31
B	Při mimoškolních aktivitách.	2	1	3
C	Doma od rodičů nebo prarodičů.	7	5	12
D	Z rozhovoru s kamarády.	10	5	15
E	Z novin a časopisů.	5	3	8
F	Z televize.	10	16	26
G	Z internetu.	14	14	28
H	Z vlastní zkušenosti.	4	1	5

Otázka č. 18

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Na třídního učitele, ředitele, výchovného poradce, ...	15	8	23
B	Na někoho z rodiny.	26	28	54
C	Na policii.	6	2	8
D	Na linku bezpečí.	4	3	7
E	Na někoho z kamarádů.	9	14	23
F	Na někoho jiného.	3	1	4

Otázka č. 19

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ano.	6	3	9
B	Ne.	58	47	105
C	Nechce se mi na to vzpomínat.	2	6	8

Otázka č. 20

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ano.	22	27	49
B	Ne.	25	19	44
C	Nejsem si jist.	19	10	29

Otázka č. 21

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Počet	66	56	122

Příloha č. 4: Výstup dotazníkového šetření ZŠ Holice Holubova

Otázka č. 1

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Život je ta nejbáječnější věc – prostě bomba!	8	3	11
B	Život je zázrak. Napřed tu člověk nebyl a najednou tu je, ...	9	9	18
C	Jsem rád, že žiju. Kdybych nežil, nezažil bych spoustu ...	18	26	44
D	Zatím mám pocit, že jsem životem vlečen, že o ničem nerozhoduju.	7	2	9
E	Život je dar, o který jsem se nikoho neprosil.	1	3	4

Otázka č. 2

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Lidé jsou v jádru dobří, když mohou, pomohou.	5	2	7
B	Lidé nejsou zlí, spíš otupělí, lhostejní a neteční.	6	5	11
C	Lidé druhým často nevědomky ubližují.	2	6	8
D	Lidé jsou v podstatě nešťastní, a proto ubližují druhým.	1	0	1
E	Lidé jsou ve své podstatě zlí a závistiví.	1	0	1
F	Lidé v sobě mají sklon k dobru i ke zlu. Záleží na každém ...	28	30	58

Otázka č. 3

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Jsem sebevědomý, chovám se tak a ostatní mě uznávají.	7	0	7
B	Jsem sebevědomý, chovám se tak, ale ostatní si myslí, že se ...	3	2	5
C	Chovám se sebevědomě, protože bych takový chtěl být, ale ...	4	9	13
D	Snažím se chovat sebevědomě, aby ostatní nepoznali, že si ...	6	1	7
E	Chovám se normálně a lidé mě berou.	20	31	51
F	Mám nízké sebevědomí, je to na mě vidět a ostatní toho ...	2	0	2

Otázka č. 4

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Snažím se být dobrý člověk, i když to ostatní někdy nechápou.	6	4	10
B	Snažím se dobře učit, abych měl v životě jednou dobré ...	10	12	22
C	Snažím se dobře vycházet s lidmi.	17	14	31
D	Snažím se užívat si života, a co bude dál, to mě teď nezajímá.	5	7	12
E	Dávají mi najevo, že jsem špatný, ale já jim jednou dokážu, ...	4	5	9
F	Nikdy mě nenapadlo, že bych mohl ovlivňovat to, jaký jsem ...	1	1	2

Otázka č. 5

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Mé tělo se mi líbí a ostatní mi ho, myslím, závidí.	1	1	2
B	Snažím se formovat své tělo podle svých představ.	13	11	24
C	Na mém těle bych sice leccos změnil, ale vidím, že krása ...	15	16	31
D	Mé tělo je můj nejlepší přítel a na příteli taky nežádám, aby ...	10	6	16
E	Mé tělo se mi nelíbí, ale nezbude mi nic jiného než se s tím ...	3	8	11
F	Své tělo nesnáším a nemůžu se na sebe ani podívat.	1	0	1

Otázka č. 6

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Krása a osobní šarm.	19	6	25
B	Inteligence.	28	25	53
C	Společenské postavení.	8	8	16
D	Smysl pro spravedlnost.	16	20	36
E	Materiální úspěchy.	4	3	7
F	Schopnost překonat sám sebe.	14	13	27
G	Věrnost a odpovědnost vůči druhým.	22	28	50
H	Ochota riskovat pro druhé svůj život nebo zdraví.	24	25	49
I	Schopnost vcítit se do problémů druhých.	16	24	40
J	Vliv a moc.	6	3	9
K	Schopnost manipulovat s druhými.	7	3	10
L	Schopnost ze všech situací něco vytěžit.	11	2	13
M	Pravdivost vůči sobě i druhým.	17	29	46
N	Čestnost a statečnost.	18	25	43

Otázka č. 7

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Zdraví.	40	41	81
B	Můj vzhled (účes, oblečení, doplňky ...).	7	9	16
C	Mé postavení ve třídě.	3	1	4
D	Parta.	21	16	37
E	Láska rodičů.	30	37	67
F	Přízeň učitelů.	6	2	8
G	Dobré známky.	19	21	40
H	Úspěch v mimoškolní činnosti.	17	11	28

I	Můj mobil a stále dobítý kredit.	5	1	6
J	Mé zvíře.	11	16	27
K	Můj kamarád / moje kamarádka.	29	35	64
L	Moje holka / můj kluk.	24	23	47

Otázka č. 8

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Svěřím se někomu z rodiny.	9	7	16
B	Řeknu to kamarádovi (kamarádce).	8	19	27
C	Jdu ven, zaběhat si, na kolo, na brusle nebo se jen tak projít.	4	4	8
D	Jdu do posilovny, zahraju si fotbal nebo jinou dynamickou ...	4	1	5
E	Pustím si hudbu.	8	9	17
F	Jdu na chat.	1	0	1
G	Sednu si k nějaké počítačové hře.	7	0	7
H	Snažím se to zaspát.	1	0	1
I	Jdu na diskotéku.	1	3	4

Otázka č. 9

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ve třídě je to pohoda. Vycházíme spolu dobře.	7	4	11
B	S někým vycházím, s někým míň, to je ale normální.	20	18	38
C	Jak s nimi vycházím? Jak kdy a jak s kým. Ale tak odpoví ...	5	12	17
D	Některé lidi strašně nesnáším, ale s některými to zase docela ...	6	3	9
E	Dávají mi najevo, že jsou něco lepšího a pořád mě shazují.	2	3	5
F	Je tam hnusná atmosféra. Nikdo to s nikým nemyslí dobře.	3	0	3
G	Nepřeju si nic jiného, než abych je po skončení školy už ...	0	3	3

Otázka č. 10

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Jsem hrdý na to, že jsem žákem naší školy.	10	11	21
B	Do školy chodím rád.	9	20	29
C	Do školy chodím, protože musím.	17	9	26
D	Do školy chodím nerad – a je jedno, do které.	3	0	3
E	Myslím, že na jiné škole by mi bylo líp.	4	2	6
F	Do naší školy chodím se strachem.	0	0	0
G	Kdybych se mohl rozhodnout znovu, nikdy bych do téhle ...	0	1	1

Otázka č. 11

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Nadpoloviční většina pedagogů jejich žáci vůbec nezajímají.	4	3	7
B	Nadpoloviční většina pedagogů neumí látku srozumitelně ...	9	6	15
C	Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí žáky podle svých ...	12	10	22
D	Nadpoloviční většina pedagogů má otevřený a přátelský ...	14	21	35
E	Nadpoloviční většina pedagogů umí látku srozumitelně ...	17	30	47
F	Nadpoloviční většina pedagogů hodnotí výkony žáku ...	18	26	44
G	Nadpoloviční většina pedagogů dokáže na každém něco ocenit.	11	18	29

Otázka č. 12

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Okolí školy.	13	7	20
B	Vybavenost hřiště.	9	6	15
C	Výzdoba školy.	8	11	19
D	Vybavení učeben a laboratoří.	26	26	52
E	Školní lavice.	19	22	41
F	Nabídka jídel ve školní jídelně.	15	8	23
G	Poutavější způsob výuky.	21	27	48
H	Otevřenější komunikace mezi pedagogy a žáky.	7	11	18
I	Spravedlivější hodnocení žáků.	14	13	27
J	Zajímavější obsah třídnických hodin.	14	21	35
K	Větší důraz na dobré vztahy mezi žáky.	9	14	23
L	Větší nabídka mimoškolních aktivit.	12	27	39
M	Větší bezpečnost ve škole a před školou.	8	6	14
N	Větší ohled na handicapované žáky a žáky s poruchami ...	8	10	18
O	Individuální přístup k nadaným a talentovaným žákům.	3	5	8
P	Jiné.	1	1	2

Otázka č. 13

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Šikana a jiné druhy fyzického i psychického týrání.	34	40	74
B	Záškoláctví.	11	13	24
C	Kouření.	22	28	50
D	Drogové závislosti.	35	33	68
E	Alkoholismus.	18	28	46

F	Krádeže.	30	27	57
G	Dětská pornografie.	23	33	56
H	Vandalismus a sprejství.	12	14	26
I	Národnostní, rasová a náboženská nesnášenlivost.	15	25	40
J	Zneužívání léků a dalších přípravků.	17	16	33
K	Divácké násilí (huligans).	16	14	30
L	Sebepoškozování.	30	24	54

Otázka č. 14

	7. ročník	8. ročník	9. ročník	Chlapci	Dívky	Celkem
Alkoholismus	7	3	4	1	13	14
Kouření	18	19	5	13	29	42
Záškoláctví	7	4	2	4	9	13
Šikana	2	6	1	1	8	9
Rasismus	0	3	1	1	3	4
Krádeže	2	8	0	5	5	10
Neúcta k učitelům	0	0	3	3	0	3
Sebepoškozování	2	5	3	5	5	10
Vandalismus, sprejství	0	1	0	1	0	1
Drogy	1	4	0	2	3	5
Žádné	2	3	10	9	6	15
Neuvedeno	5	8	3	13	3	16

Otázka č. 15

	7. ročník	8. ročník	9. ročník	Chlapci	Dívky	Celkem
Alkoholismus	3	4	5	2	10	12
Kouření	3	5	2	2	8	10
Záškoláctví	0	1	0	0	1	1
Šikana	7	10	3	10	10	20
Rasismus	0	0	0	0	0	0
Krádeže	0	1	1	0	2	2
Dětská pornografie	5	0	1	0	6	6
Sebepoškozování	3	1	0	1	3	4
Vandalismus, sprejství	1	2	0	1	2	3
Drogy	14	12	10	18	18	36
Marihuana	0	0	0	0	0	0
Neuvedeno	7	10	8	18	7	25

Otázka č. 16

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Neformální povídání v rámci třídnické hodiny, rodinné ...	16	12	28
B	Promítání filmů.	20	18	38
C	Beseda s někým, kdo se stal obětí (vyléčeným narkomanem, apod.)	17	28	45
D	Beseda s příslušníky institucí, které se tím zabývají.	12	24	36
E	Tematické celodenní akce.	14	16	30
F	Jiné.	1	1	2

Otázka č. 17

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ve škole v rámci výuky.	8	22	30
B	Při mimoškolních aktivitách.	1	3	4
C	Doma od rodičů nebo prarodičů.	6	2	8
D	Z rozhovoru s kamarády.	4	2	6
E	Z novin a časopisů.	3	4	7
F	Z televize.	6	9	15
G	Z internetu.	12	11	23
H	Z vlastní zkušenosti.	1	0	1

Otázka č. 18

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Na třídního učitele, ředitele, výchovného poradce, ...	8	12	20
B	Na někoho z rodiny.	14	22	36
C	Na policii.	4	1	5
D	Na linku bezpečí.	0	4	4
E	Na někoho z kamarádů.	15	5	20
F	Na někoho jiného.	0	1	1

Otázka č. 19

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ano.	6	5	11
B	Ne.	34	38	72
C	Nechce se mi na to vzpomínat.	3	0	3

Otázka č. 20

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Ano.	9	5	14
B	Ne.	25	24	49
C	Nejsem si jist.	9	14	23

Otázka č. 21

		Chlapci	Dívky	Celkem
A	Počet	43	43	86